

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

MORAL AND ETHICS PROMOTION FOR STUDENTS OF
THAMAKAWITTHAYAKOM SCHOOL, THAMAKA DISTRICT,
KANCHANABURI PROVINCE

พระอธิการเสงี่ยม ปญฺญาวุฑฺฒโ (อินทร์คำ)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

พระอธิการเสงี่ยม ปญญาวุฑโฒ (อินทร์คำ)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Moral and Ethics Promotion for Students of
Thamakawitthayakom School, Thamaka District,
Kanchanaburi Province

Phra-athikan Sa-ngiam Paññavuddho (In-Kham)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อสารนิพนธ์	: การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี
ผู้วิจัย	: พระอธิการเสถียร ปณณาวุฑฒ (อินทร์คำ)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
คณะกรรมการผู้ควบคุมสารนิพนธ์	: พระครูวิสุทธธานันทคุณ, ดร., พธ.บ.(การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ม.(การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด.(การจัดการเชิงพุทธ) : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ผศ.ดร., พธ.บ.(การบริหารรัฐกิจ), ศศ.ม.(การจัดการการพัฒนาสังคม), รป.ด.(รัฐประศาสนศาสตร์)
วันที่สำเร็จการศึกษา	: ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี (๒) เปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยในส่วนของวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากนักเรียนในโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๘๑ คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เมื่อพบความแตกต่าง จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด และในส่วนของวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบปริบท

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความสุภาพ และด้านความสะอาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านความประหยัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒

๒. ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน ได้แก่ เพศ, อายุ และผลการเรียน มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๓. ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกา วิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า นักเรียนบางคนไม่ขยันเรียน นักเรียนบางคนไม่เห็นคุณค่าของเงิน นักเรียนบางคนลอกการบ้านเพื่อน นักเรียนบางคนขาดวินัยต่อตนเองและผู้อื่น นักเรียนบางคนพูดจาไม่สุภาพเป็นประจำ นักเรียนบางคนไม่ช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียน โรงเรียนไม่จัดแข่งกีฬาเป็นประจำทุกปี และนักเรียนบางคนไม่มีน้ำใจต่อเพื่อน ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี คือ ควรจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกา วิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ ด้านความขยัน: กิจกรรมยอดนักอ่าน, ด้านความประหยัด: กิจกรรมสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำตัว, ด้านความซื่อสัตย์: กิจกรรมโตไปไม่โกง, ด้านความมีวินัย: กิจกรรมเข้าแถวตามลำดับก่อน-หลัง, ด้านความสุภาพ: กิจกรรมมารยาทงามตามอย่างไทย, ด้านความสะอาด: กิจกรรมห้องเรียน ๕ ส., ด้านความสามัคคี: กิจกรรมกีฬา และด้านความมีน้ำใจ: กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาโรงเรียน โดยกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ โรงเรียนควรจัดทำเป็นประจำทุกปี

Research Title : Moral and Ethics Promotion for Students of
Thamakawitthayakom School, Thamaka District,
Kanchanaburi Province

Researcher : Phra-athikan Sa-ngiam Paññavuddho (In-Kham)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Supervisory Committee

: Phrakhruwisutthanantakhun, Dr.,
B.A.(Buddhist Management), M.A.(Buddhist Management),
Ph.D.(Buddhist Management)

: Phrakhrusangharakiettisak Kittipaño,Asst.Prof.,Dr.
B.A.(Public Administration),M.A.(Social Development
Management), D.P.A.(Public Administration)

Date of Graduation : March 15, 2018

ABSTRACT

The objectives of research were (1) to study moral and ethics promotion for students of Thamakawitthayakom school, Thamaka district, Kanchanaburi province, (2) to compare the opinions of students towards moral and ethics promotion for students of Thamakawitthayakom school, Thamaka district, Kanchanaburi province, classified by personal data, and (3) to study the problems, obstacles and suggestions for moral and ethics promotion for students of Thamakawitthayakom school, Thamaka district, Kanchanaburi province. The research methodology was the mixed method research, that the quantitative research used the questionnaire as the tool for the data collection in the field study from 281 students of Thamakawitthayakom school, Thamaka district, Kanchanaburi province. The statistics were used for the data analysis through frequency, percentage, mean, standard deviation (S.D.), t-test, F-test, One-way Analysis of Variance and Least Significant Difference: LSD. The qualitative research had the documentary analysis and interview as the tool for the data collection in the field study from 12 key informants and analyzed the data through the content analysis technique.

The findings of this research were as following:

1. Moral and ethics promotion for students of Thamakawitthayakom school, Thamaka district, Kanchanaburi province , overall, was in high at mean of 4.22, when considering in each aspect, found that in high level all aspects. The highest aspect was the polite aspect and the cleanness aspect, high level at mean of

4.26. The aspect with the lowest mean was the saving aspect, high level at mean of 4.12.

2. The comparison of students towards moral and ethics promotion for students of Thamakawitthayakom school, Thamaka district, Kanchanaburi province, classified by personal data, found that sex, age, grade had the opinions to moral and ethics promotion for students of Thamakawitthayakom school, Thamaka district, Kanchanaburi province on overall were not different. The hypothesis was rejected.

3. The problems, obstacles of moral and ethics promotion for students of Thamakawitthayakom school, Thamaka district, Kanchanaburi province, as following; some students are not diligent to study, some students do not understand the value of money, some students copy a friend's homework, some students lack discipline for themselves and others, some students do not talk politely, some students do not help to clean the classroom, school does not organize color sport competition annually, some students have no kindness to his friends. So there, the suggestions for moral and ethics promotion for students of Thamakawitthayakom school, Thamaka district, Kanchanaburi province; should be organized to support the development of moral and ethics promotion for students of Thamakawitthayakom school, Thamaka district, Kanchanaburi province, such as the diligence: The best readers: the savings: Book-Receipts, The honesty: growing up do not cheat. The discipline: row before-after activity, The Polite: good meanness activities such as Thailand, The cleanness: 5 S. classroom activities, The harmony: color sport activities, and the Kindness: volunteering for school development activities. Through these activities, schools should be organized annually.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
สารบัญตาราง	(ช)
สารบัญแผนภาพ	(ฌ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ณ)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๓
๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม	๗
๒.๒ แนวคิด เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน	๕๔
๒.๓ ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม	๗๖
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๔
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๙
๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๗๙
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๘๖
๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๗
๔.๒ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี	๘๘
๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๙๗
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี	๑๒๗
๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี	๑๒๘
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๓๓
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๓๙
๕.๑ สรุป	๑๓๙
๕.๒ อภิปรายผล	๑๔๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๔๕
บรรณานุกรม	๑๔๗
ภาคผนวก	๑๕๕
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๑๕๖
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง	๑๖๒
ภาคผนวก ค ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา	๑๗๐
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๗๓
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๘๘
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๙๗
ประวัติผู้วิจัย	๒๐๐

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนท่ามะกา วิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับชั้นเรียน	๘๐
๔.๑	จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๘๗
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม	๘๘
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์	๘๙
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด	๙๐
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์	๙๑
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย	๙๒
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ	๙๓
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด	๙๔
๔.๙	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี	๙๕
๔.๑๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ	๙๖
๔.๑๑	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัด กาญจนบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ	๙๘
๔.๑๒	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัด กาญจนบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ	๙๘
๔.๑๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัด กาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามเพศ	๙๙

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๖๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ จำแนกตามผลการเรียน	๑๒๕
๔.๖๕	การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ จำแนกตามผลการเรียน	๑๒๕
๔.๖๖	ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ตามสมมติฐานที่ ๑-๓	๑๒๖
๔.๖๗	ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี	๑๒๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงสภาวะด้านสังคมของโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยม ให้ความสำคัญกับศีลธรรมและวัฒนธรรมที่ดิ่งงามลดลง ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้ชีวิตและความสัมพันธ์กับผู้อื่น มุ่งหารายได้เพื่อสนองความต้องการบริโภค การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง ความมีน้ำใจไมตรีน้อยลง แก่งแย่งเอาไรต์เอาเปรียบกัน ขาดความสามัคคี ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น และขาดการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพและผลิตรภาพแรงงานต่ำ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากร ปัญหาคุณภาพการศึกษาและระดับสติปัญญาของเด็ก รวมถึงเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด^๑ ปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่พึงประสงค์^๒

ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไทย โดยกลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงสังคม สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไทย ไม่ว่าจะเป็นความผิดเกี่ยวกับการทะเลาะวิวาท ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ฯลฯ โดยส่วนใหญ่เป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมากที่สุด รองลงมาคือคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน และความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ตามลำดับ หากพิจารณาจำนวนคดีที่เด็กถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศ พบว่า มีเด็กที่อายุต่ำกว่า ๑๘ ปี จำนวนไม่น้อยที่กระทำผิด โดยส่วนใหญ่เป็นเด็กอายุระหว่าง ๑๕-๑๗ ปี ประมาณ ๓๐,๐๐๐ คดีต่อปี ซึ่งทางที่ดีที่สุด คือ ควรหาทางป้องกันเหตุมากกว่าการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ^๓

ปัจจุบัน เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาต่าง ๆ นับว่าเป็นปัญหาที่หนักใจแก่ทุกฝ่ายเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากพฤติกรรมที่แสดงออกทางกายและทางวาจาอันไม่เหมาะสมกับวัย เช่น ปัญหาเยาวชนติดพนันฟุตบอล เล่นเกมพนันต่าง ๆ ไม่เกรงกลัวกฎหมาย ไม่รู้จักประหยัดอดออม หมกมุ่นกับการเล่นเกมสโคมพิวเตอร์ การเข้าสนทนาทางอินเทอร์เน็ตหาคู่ เสนอตัวให้คู่นอน การมั่วเรื่องเพศ ชอบเที่ยวกลางคืน ใช้เงินฟุ่มเฟือยเกินตัว นักศึกษาอยู่กินกันทั้ง ๆ ที่ยังขอเงินจากผู้ปกครอง เมื่อต้องก็ทำแท้ง หรือเอาลูกไปทิ้ง ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ แต่เชื่อฟังนักร้อง ดาราบางคนเป็นแบบอย่างในทาง

^๑สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^๒สำนักงานวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, **คู่มือการดำเนินงานเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒), หน้า คำนำ.

^๓สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, **วิเคราะห์เด็กและเยาวชน**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บากกอกบล็อท, ๒๕๕๘), หน้า ๔๙-๕๒.

เสียหาย การติดเพื่อนและเสพยาเสพติด เมาสุรา ไม่ชอบเรียนหนังสือ เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นแทบทุกวัน ปัญหาส่วนหนึ่งมาจากการรับเอาวัฒนธรรมทางตะวันตกมา โดยไม่ได้กลั่นกรองว่าสิ่งใดเหมาะสมกับเยาวชนไทยหรือไม่ จึงทำให้เยาวชนตกเป็นเป้าหมายของการตลาด คือ การโฆษณาโดยใช้เยาวชนเป็นสื่อ เพื่อจะได้ขายสินค้าให้มากที่สุด และขณะเดียวกันก็เกิดความอ่อนแอทางด้านวัฒนธรรมไทย^๕

อย่างไรก็ตาม สังคมไทยมีกลไกทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบสนิทและต่างก็เกี่ยวเนื่องกันและกันตั้งแต่เด็กดำบรรพ์มาจนทุกวันนี้ สังคมเรียบร้อยเพราะมีหลักทางศาสนาคอยกำกับ ศาสนาคอยอยู่ได้จากพฤติกรรมทางสังคม ศาสนาช่วยให้บุคคลมีการเรียนรู้ระเบียบประเพณีและกฎเกณฑ์สำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน ศาสนาช่วยให้บุคคลรู้จักการปรับตัวและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมในสังคม^๕ การพัฒนาทางสังคมจำเป็นต้องอาศัยกลไกทางสังคม เพื่อทำหน้าที่คุ้มกันและช่วยเหลือคนในสังคม ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบหรือถูกระงับจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตามแบบแผนขนบธรรมเนียมประเพณีของวัฒนธรรมนั้น ซึ่งมีได้เป็นสิ่งยากเย็นซึ่งใจจนบุคคลจะทำได้ หากว่าได้หัดทำมาจนเคยชิน หรือยินดีทำตามด้วยความพอใจเพื่อจะได้ชื่อว่าเป็นสมาชิกสมบูรณ์แบบของกลุ่ม และช่วยให้มีแบบแผนกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในสังคมแต่ละคนที่จะปฏิบัติต่อกัน^๖

แม้สังคมไทยจะมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคอยกำกับอยู่ แต่โดยความเป็นจริงนั้น สังคมย่อมมีกลไกทางสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มสังคมต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่สนับสนุนให้การกระทำระหว่างสมาชิกบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันและดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์ของกลุ่มสังคมนั้นร่วมกัน ดังนั้น การแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนช่วยขับเคลื่อนให้บุคคลรู้จักการปรับตัวและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามระเบียบประเพณีและกฎเกณฑ์ทางสังคม ดังที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริหลักการ “บวร” ให้นำบ้าน วัด ราชการ/โรงเรียน ซึ่งเป็นสถาบันหลักของสังคมไทยที่เป็นสายใยยึดเหนี่ยวชุมชนมาแต่อดีต ที่ก่อให้เกิดการเกื้อกูลสนับสนุนซึ่งกันและกัน ช่วยให้สังคมไทยดำรงอยู่อย่างสันติสุขมาช้านาน มาใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาในระดับชุมชน ลักษณะ ๓ ประสาน เพื่อร่วมมือบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนอย่างเกื้อกูลกัน^๗

ลักษณะ ๓ ประสาน ที่ร่วมมือบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนอย่างเกื้อกูลกัน คือ (๑) สถาบันครอบครัว (บ้าน) ซึ่งประกอบด้วย ชาวบ้าน และกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน (๒) สถาบันศาสนา (วัด) ประกอบด้วยเจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และกลุ่มหรือชมรมทางศาสนา ซึ่งในความหมายในเชิงกว้าง อาจจะหมายรวมถึงองค์กร หรือสถาบันทางศาสนาต่าง ๆ ในชุมชนนั้น ๆ ด้วย และ (๓) สถาบันการปกครองหรือราชการ/การศึกษา (ราชการ/โรงเรียน) ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐในชุมชน อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อบต. สาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล รวมทั้งระบบกลไกในการบริหารที่มาจากรัฐในรูปอื่น ๆ รวมถึง องค์กรทางการศึกษา ประกอบด้วย

^๕เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ, “ปัญหาเยาวชนมีใครสนใจจะแก้”, **ไทยโพสต์**, (๒๐ มิถุนายน ๒๕๔๗): ๓.

^๕จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๘.

^๖พิทยา สายหู, **กลไกของสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔, หน้า ๓๑-๓๖.

^๗พระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑.

บุคลากรทางการศึกษาทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ ด้วย ดังกล่าวนี้นี้ หลัก “บวร” จึงหมายถึงการนำสถาบันหลักในชุมชนมาเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนา ตัดสินใจ แก้ปัญหาตนเอง และชุมชน กำหนดแผนแม่บทชุมชนด้วยการร่วมกันคิด สร้าง และบริหารจัดการชุมชนของคนในท้องถิ่นที่ร่วมกัน^๕

โรงเรียนท่ามะกาพิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๘ เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ มีปรัชญาว่า “การศึกษาคือแสงสว่างแห่งชีวิต” โดยมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑,๐๗๘ คน และมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๙๕๑ คน^๖ อย่างไรก็ตาม จากผลการประเมินสถานการณ์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดกาญจนบุรี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๘-พ.ศ.๒๕๖๑ โดยสำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า มีอุปสรรคและภัยคุกคามสำคัญในพื้นที่จังหวัด คือ ชายแดนมีความเสี่ยงในการเป็นช่องทาง การลำเลียงยาเสพติดจากต่างประเทศเข้าสู่ชั้นในของประเทศ มีปัญหาการลักลอบเข้าเมือง ของผิดกฎหมาย ยาเสพติด^๗ ดังกล่าวนี้นี้ จึงเป็นสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วง หากทุกภาคส่วนไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมอย่างยั่งยืน เพื่อให้เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษามีภูมิคุ้มกัน ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น

จากที่กล่าวมาแล้ว ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีสังกัดในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จึงสนใจศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาพิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยเป็นสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนที่มีประสิทธิภาพ สืบไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาพิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาพิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาพิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี เป็นอย่างไร

^๕ ทศพนธ์ นรทัศน์, “วัดกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ประชาชนและชุมชน”, [ออนไลน์], < [https:// www.gotoknow.org/posts/](https://www.gotoknow.org/posts/) >, สืบค้นเมื่อ ๑ กันยายน ๒๕๖๐.

^๖ โรงเรียนท่ามะกาพิทยาคม จังหวัดกาญจนบุรี, “ข้อมูลและสถิตินักเรียน”, [ออนไลน์], < <http://www.tmk.ac.th/datastudent.asp> >, สืบค้นเมื่อ ๑ กันยายน ๒๕๖๐.

^๗ สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี, แผนพัฒนาจังหวัดกาญจนบุรี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๘-พ.ศ.๒๕๖๑, (กาญจนบุรี: สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี, ๒๕๕๘), หน้า ๒๔. (อัดสำเนา).

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดคุณธรรมนักเรียน ๘ ประการ ของกระทรวงศึกษาธิการ^๑ มี ๘ ด้าน ได้แก่ ๑) ขยัน ๒) ประหยัด ๓) ซื่อสัตย์ ๔) มีวินัย ๕) สุภาพ ๖) สะอาด ๗) สามัคคี และ ๘) มีน้ำใจ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตตัวแปร ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และผลการเรียน

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งสิ้น ๘ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความขยัน ๒) ด้านความประหยัด ๓) ด้านความซื่อสัตย์ ๔) ด้านความมีวินัย ๕) ด้านความสุภาพ ๖) ด้านความสะอาด ๗) ด้านความสามัคคี และ ๘) ด้านความมีน้ำใจ

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

ประชากร (Population) ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๘๕๑ คน^๒

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูป/คน

^๑กระทรวงศึกษาธิการ อ่างใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, คุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน : เจตคติและพฤติกรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพลิน สตูดิโอ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ก.

^๒โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม จังหวัดกาญจนบุรี, “ข้อมูลและสถิตินักเรียน”, [ออนไลน์], < <http://www.tmk.ac.th/datastudent.asp> >, สืบค้นเมื่อ ๑ กันยายน ๒๕๖๐.

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐ ถึงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การส่งเสริม หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรมในลักษณะเกื้อหนุนช่วยเหลือ หรือให้การสนับสนุน

คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางจิตใจและความประพฤติ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรให้ปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ ได้แก่

๑) ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทนไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค มีความพยายาม กล้าเผชิญอุปสรรค รักรงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

๒) ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ผู้ที่ดำเนินชีวิตเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้คิดก่อนซื้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

๓) ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรง ไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดภัยจากรู้สึกลำเอียงหรืออคติ ไม่คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

๔) มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ มีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม ปฏิบัติตนในขอบเขตกฎระเบียบของสถานศึกษาด้วยความเต็มใจและตั้งใจ

๕) สุขภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิจกรรมรยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะวางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

๖) สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมอง ทั้งกายใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

๗) สามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท

๘) มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

นักเรียน หมายถึง บุคคลที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ ณ โรงเรียนท่ามะกา วิทยาลัย อําเภอตํามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อําเภอตํามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อําเภอตํามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อําเภอตํามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

๑.๗.๔ องค์กรความรู้จากการวิจัยเป็นสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนที่มีประสิทธิภาพ สืบไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” นี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม
- ๒.๒ แนวคิด เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
- ๒.๓ ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
- ๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม จากเอกสารทางวิชาการที่หลากหลาย จึงได้ประมวลเนื้อหาสาระสำคัญไว้ตามลำดับ ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

คำว่า “คุณธรรม” ที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Virtue” ไว้ ๒ ประการด้วยกัน คือ ๑) หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่เกิดจากการกระทำจนเคยชิน และ ๒) หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิด และมาตรฐานของสังคมเกี่ยวกับความประพฤติและศีลธรรม^๑ และหากพิจารณารากศัพท์ในภาษาไทย คำว่า คุณธรรม มาจาก คำว่า คุณ หมายถึง ความดีที่มีประจำอยู่ในสิ่งนั้น ๆ ความเกื้อกูล และคำว่า ธรรม หมายถึง ความดี การทำดี ละความชั่วทั้งปวงเมื่อนำคำทั้งสองมารวมกัน ดังนั้น คำว่า คุณธรรม จึงมีความหมายว่า สภาพคุณงามความดี ความประพฤติที่ดี การทำให้เกิดคุณงามความดี อุปนิสัยอันดีงามซึ่งเป็นคุณสมบัติที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล (ความดีที่อยู่ในตัวบุคคล) การทำดีนั้นจะต้องมุ่งกระทำทั้งกาย วาจา และใจ เพื่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและผู้อื่น^๒ คุณธรรม คือ ธรรมที่เป็นคุณ, ความดีงาม, สภาพที่เกื้อกูล^๓

^๑Longman, Dictionary of Contemporary English, (London : Longman Group 1995), p. 180.

^๒ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๒๖๓.

^๓พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนชัยการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๑.

คุณธรรม หมายถึง อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิตอุปนิสัยนี้ได้มาจากความพยายาม และความประพฤติที่ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน^๔ คุณธรรมเป็นหลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรักชอบชั่วดีทางศีลธรรมมีคุณงามความดีภายในจิตใจจนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี การกระทำที่ดีย่อมได้รับผลของความดีคือความชื่นชมยกย่องในขณะที่การกระทำชั่วย่อมได้รับผลของความชั่วคือความเจ็บปวดหรือความทุกข์ต่าง ๆ^๕

คุณธรรม หมายถึง จิตวิญญาณของปัจเจกบุคคล ศาสนา และอุดมการณ์เป็นดวงวิญญาณของปัจเจกบุคคลและสังคมด้วย ปัจเจกบุคคลต้องมีวิญญาณ สังคมต้องมีจิตวิญญาณ คุณธรรมของปัจเจกบุคคลอยู่ที่การกลมกลืนเรียนรู้โดยพ่อ-แม่ สถาบันการศึกษา ศาสนา พรรคการเมือง และองค์กรของรัฐ^๖ คุณธรรมเป็นสิ่งที่ฝังงออยู่ในจิตใจของมนุษย์ ซึ่งจะแสดงออกมาโดยการกระทำทางกาย และวาจาที่เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขได้ ประกอบด้วยคุณสมบัติที่เป็นความดีงาม ความถูกต้อง ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจบุคคลทำให้บุคคลนั้นพร้อมที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือทำประโยชน์ให้ผู้อื่น โดยไม่เบียดเบียนตนเอง หรือกระทำการที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น^๗

คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดีของบุคคลที่มีจริยธรรมในจิตใจมีความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ตรงข้ามกับกิเลส (Vice) คุณธรรมคือ ความดีงามที่เกิดจากการกระทำ ความประพฤติปฏิบัติ ในสิ่งที่ดีงามทั้งต่อตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นแลสังคมส่วนรวมได้รับประโยชน์ด้วย^๘ คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามที่มีอยู่ในจิตใจของคน ซึ่งอุปนิสัยอันดีงามนี้ได้จากความเพียงพยายามที่จะปฏิบัติจนกลายเป็นสิ่งที่เคยชิน^๙ คุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี ซึ่งเป็นคุณสมบัติทางกาย วาจาใจ ไต ๆ ที่เป็นคุณไม่เป็นโทษ^{๑๐} อาจจำแนกความหมายออกเป็น ๒ นัย คือ คุณธรรม หมายถึง ความดีงามของลักษณะนิสัย หรือพฤติกรรมที่ได้กระทำจนเคยชิน หรือคุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิดและมาตรฐานของสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม^{๑๑}

ส่วนคำว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ^{๑๒} จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ควรประพฤติเพื่อให้เกิดความดีและความถูกต้องแก่สังคมจริยธรรมที่สูงที่สุดคือการประพฤติปฏิบัติโดยยึดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ^{๑๓}

^๔วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙๙.

^๕ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

^๖ลิขิต ธีรเวคิน, คนไทยในอุดมคติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม็ค, ๒๕๔๘), หน้า ๑๗.

^๗วิวัฒน์ ชัดติยะมาน, คุณลักษณะและจรรยาบรรณครู, (สงขลา: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑๑-๑๑๒.

^๘เนตรพัฒน์ ยาวีราช, จริยธรรมธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัลเอ็กซ์เชนเจอร์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

^๙ธีรรัตน์ กิจจารักษ์, คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร, (เพชรบูรณ์: สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒), หน้า ๖.

^{๑๐}เพิ่มศักดิ์ วรรณถาวร, ศิลปวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: วังอักษร, ๒๕๔๗), หน้า ๕๗.

^{๑๑}พิสิษฐ์ ศิริรักษ์, มนุษย์สัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาวิชาการ, ๒๕๔๐), หน้า ๖๘.

^{๑๒}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๓๐๓.

^{๑๓}กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการ, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕.

จริยธรรม มาจาก จริย+ธรรม โดยคำว่า จริย มาจากภาษาบาลี รากศัพท์เดิมคือ จร หรือ จร แปลว่าเที่ยวไปหรือเดินทาง จริย จึง แปลว่า การเที่ยวไป การดำเนินไปหรือการเดินทาง ในภาษาไทยนั้นเอาคำว่าประพจน์ ไปทำเป็นคำ แผลของคำว่า จริยะ จริยา จรรยา และ จริยธรรม และเอาคำว่าจริยธรรมมาเป็นศัพท์บัญญัติสำหรับแปลคำว่า Ethics จริยะ จริยา และจริยธรรมก็เลยมีความหมายแคบลงเท่า ๆ กับคำว่า ศีลธรรม หรือบางทีใช้เป็นคำแทนของคำว่าศีลธรรมไป เพราะคำว่า Ethics ก็ดี ความประพจน์อย่างที่ใช้ในภาษาไทยก็ดี เป็นเรื่องในระดับที่เรียกว่า ศีล ทั้งสิ้น แต่คำว่า จริยะ จริยา ตลอดจนจริยธรรม มีความหมายกว้างขวางกว่านั้น คือ หมายถึงการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิตการใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกด้านทุกแง่ทุกระดับ ทั้งทางกายทางวาจา ทางใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิต ด้านปัญญา^{๑๔}

จริยธรรม แปลตามศัพท์ ได้แก่ จริยะ แปลว่า ความประพจน์ กิริยาที่ควรประพจน์ ส่วนคำว่า ธรรม แปลว่า คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักปฏิบัติในทางศาสนา ความจริง ความยุติธรรม ความถูกต้อง กฎเกณฑ์เมื่อนำเอา จริยะ มาต่อกับคำว่า ธรรม เป็นจริยธรรม แปลเอาความหมายว่า กฎเกณฑ์แห่งความประพจน์หรือหลักความจริงที่เป็นแนวทางแห่งความประพจน์ปฏิบัติ^{๑๕} จริยธรรมเป็นพฤติกรรมที่ได้ปฏิบัติในทางที่ดีงามทั้งกาย วาจา มีขอบเขตถึงพฤติกรรมทางสังคม โดยเป็นลักษณะที่สังคมต้องการที่มีอยู่ในสมาชิกของสังคม^{๑๖} จริยธรรมเป็นลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ โดยลักษณะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมเป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ หรือพยายามกำจัดและผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และไม่สมควร^{๑๗}

จริยธรรม หมายถึง พฤติกรรม หรือการกระทำ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ อันดีงามที่ควรประพจน์ปฏิบัติ^{๑๘} จริยธรรม คือ สิ่งที่ยังประพจน์ในส่วนศีลธรรม หมายถึง สิ่งที่กำลังประพจน์อยู่หรือประพจน์แล้วจริยธรรมหรือ Ethics อยู่ในรูปของปรัชญาคือสิ่งที่ต้องคิดต้องนึกส่วนเรื่องศีลธรรม Morality นี้ต้องทำอยู่จริง ๆ เพราะเป็นปัญหาเฉพาะหน้า^{๑๙}

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๑๕} ไสว มาลาทอง, **คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.), หน้า ๖.

^{๑๖} รุจิรี ภูสาระ, **แบบเรียนแนวหน้าชุดพัฒนากระบวนการหลักสูตรใหม่ กลุ่มเสริมลักษณะนิสัย ๖**, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๔.

^{๑๗} ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, **ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม : การวิจัยและพัฒนาบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการสำนักงานกิจการ โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๓.

^{๑๘} เพิ่มศักดิ์ วรรณายกุล, **ศิลปวัฒนธรรมไทย**, (กรุงเทพมหานคร: วังอักษร, ๒๕๔๗), หน้า ๕๘.

^{๑๙} พุทธทาสภิกขุ, **พุทธทาสแนวจริยธรรมร่วมสมัย ชุดที่ ๓ จุดหมายปลายทาง และตัวแท้ของจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงตะวัน, ๒๕๕๓), หน้า ๙๕.

จริยธรรม หมายถึง หลักการ ศีลธรรม ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี พฤติกรรมอันดีงามที่ปลูกฝังอยู่ในตัวบุคคล สามารถใช้เป็นแนวทางให้แก่บุคคลในการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับในสังคม เป็นเกณฑ์ในการตัดสินพฤติกรรมของบุคคลว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี ควรจะทำหรือไม่ควรทำ^{๒๐} จริยธรรมเป็นหลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรมคุณค่าทางจริยธรรมคือความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงามอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำบุคคลให้มุ่งกระทำความดีละเว้นความชั่วมีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดีความถูกต้อง^{๒๑} จริยธรรมเป็นเรื่องของการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านที่ ๑ พฤติกรรมทางกาย วาจา และการใช้อินทรีย์ ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

ด้านที่ ๒ จิตใจของเรา ซึ่งมีเจตจำนง ความตั้งใจ แรงจูงใจที่จะทำให้เรามีพฤติกรรมสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างไร ตามภาวะและคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตใจนั้น ๆ

ด้านที่ ๓ ปัญญา ความรู้ ซึ่งเป็นตัวชี้ทางให้ว่าเราจะสัมพันธ์อย่างไรจึงจะได้ผล และเป็นตัวจำกัดขอบเขตว่าเราจะสัมพันธ์กับอะไร จะใช้พฤติกรรมได้แค่ไหน เรามีปัญญา มีความรู้แค่ไหน เราก็ใช้พฤติกรรมได้ในขอบเขตนั้น ถ้าเราขยายปัญญาความรู้ออกไป เราก็มีพฤติกรรมที่ซับซ้อน และได้ผลดียิ่งขึ้น^{๒๒}

โดยนัยนี้ รัฐบาลได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคณะโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุขโดย ๘ คุณธรรมพื้นฐาน ประกอบด้วย

๑) ขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้องควร สู้งานมีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รั้งงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

๒) ประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ของตนเองอยู่เสมอ

๓) ซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียง หรืออคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนเองปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

^{๒๐} เพ็ญแข ประจันปัจจนึก และคณะ, การยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยเพื่อการปฏิรูปสังคม : แนวทางและการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔.

^{๒๑} ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม, หน้า ๑๘.

^{๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) อังโน โครงการตำราสำนักที่ปรึกษากรมอนามัย, พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย, (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕.

๔) มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กรและประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจและตั้งใจยึดมั่นใน ระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม

๕) สุขภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อยไม่ก้าวร้าว รุนแรง หรือวางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทางเป็นผู้มีมารยาทดีงามวางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย

๖) สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผักผ่อนจิตใจไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจและสภาพแวดล้อมมีความโปร่งใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

๗) สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วงสามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้ที่มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

๘) มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นเห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญาลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน^{๒๓}

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางจิตใจและความประพฤติ ดังกล่าวนี้อาจสรุปนโยบายเห็นสมควรให้ปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ ได้แก่ ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทนไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค มีความพยายาม กล้าเผชิญอุปสรรค รักรงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง, ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ผู้ที่ดำเนินชีวิตเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้คิดก่อนซื้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ, ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรง ไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดภัยจากรู้อคติลำเอียงหรืออคติ ไม่คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับผิดชอบต่อตนและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง, มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ มีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม ปฏิบัติตนในขอบเขตกฎระเบียบของสถานศึกษาด้วยความเต็มใจและตั้งใจ, สุขภาพ คือ เรียบร้อยอ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย, สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมอง ทั้งกายใจ และสภาพแวดล้อม ความโปร่งใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น, สามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท และมีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

^{๒๓} สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพัฒนาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท จุดทอง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐.

๒.๑.๒ ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อสังคมไทย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อสังคมไทย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ระบบการบริหารจัดการในภาครัฐที่ขาดประสิทธิภาพเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศที่สำคัญประการหนึ่งมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องการขับเคลื่อนการบริหารจัดการภาครัฐให้บรรลุเป้าประสงค์ที่วางไว้ การให้บริการประชาชนยังไม่ได้มาตรฐานสากล การบังคับใช้กฎหมายที่ขาดประสิทธิภาพ การบริหารจัดการและการให้บริการของท้องถิ่นที่ยังขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใส กระบวนการที่เปิดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจการใช้งบประมาณยังไม่เพียงพอ ระบบและกระบวนการยุติธรรมไม่สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างเสมอภาคและเป็นธรรม รวมทั้งการขาดธรรมาภิบาลในสังคมไทยทำให้การทุจริตประพฤติมิชอบยังเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ^{๒๔} โดยหลักการที่สำคัญประการหนึ่งเพื่อการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน คือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทยพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดีรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม^{๒๕}

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ระบุชัดเจนเกี่ยวกับคุณธรรมในมาตรา ๒๕๐ (๕) ว่า “คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” และมาตรา ๒๔๔ (๒) “ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ” สอดคล้องกับยุคนี้ ประชาชนกำลังพูดกันมากเกี่ยวกับเรื่องคุณธรรมของผู้นำ เพราะกำลังเป็นปัญหาในบ้านเมือง ซึ่งโดยปกติคนเป็นผู้นำจะต้องมีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นความมั่นใจในความสำเร็จ มั่นใจในผลลัพธ์สุดท้ายที่จะเกิดขึ้น ความเป็นผู้นำนั้นเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สามารถเรียนรู้กันได้ ข้อสังเกตของผู้นำที่มีคุณธรรมคือ ชอบทำงานเป็นทีมมากกว่าเป็นอัศวินม้าขาวที่จะแสดงนำเพียงคนเดียว ผู้นำที่ดีนั้น เมื่ออะไรถูกต้องจะยกให้เป็นความดีความชอบของเพื่อนร่วมทีม แต่ถ้าอะไรผิดจะบอกว่าเป็นความผิดของตัวเองคนเดียว ผู้นำที่มีคุณธรรมจะต้องรับผิดชอบ คือ รับทั้งผิด รับทั้งชอบ ส่วนหนึ่งของความนิยมของผู้นำหรือผู้บริหารที่ตกต่ำ ลงเพราะคำพูดและการพูดจาซึ่งมีผลกระทบทางด้านการเมืองและการบริหาร ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงานต้องเป็นผู้นำที่เป็นแบบอย่าง ต้องสร้างแรงบันดาลใจและศรัทธา และเป็นต้นแบบในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีวิธีการที่แยบยลในการนำเสนอการสอนและประชาสัมพันธ์เชิงบวก การทำหน้าที่เป็นผู้บริหารที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรม และต้องสร้างคนรุ่นใหม่ คือ โน้มน้าวให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชายึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมด้วยเช่นกัน เพราะในการสร้างเสริมคุณธรรมนั้น สภาพแวดล้อมต้องเอื้อด้วยเสมอ บัณฑิตจบใหม่ออกมาทำงานเจอแต่สภาพแวดล้อมที่มีแต่สิ่งไม่ถูกต้องแล้ว เขาก็จะถูกกลืนไปในที่สุด^{๒๖}

^{๒๔} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়รัฐมนตรี, ๒๕๖๐), หน้า ๑๒๙.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๒๖} อุไรวรรณ ธนสถิต, “คุณธรรมสำหรับผู้นำ”, *วารสารวิชาการคุณธรรมความดี*, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๗): ๕๙.

คำว่า “จริยธรรม” และ “คุณธรรม” มักมีการพูดถึงและนำไปใช้ในความหมายที่แยกกันไม่ออก บางครั้งก็เรียกควบกันไปเป็นคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้ง เรื่องที่คนในสังคมไทยปัจจุบันนี้นิยมนำมาเป็นประเด็นในการพูดคุยกันมากคือคุณธรรมและจริยธรรมในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจาก การเมืองการปกครองมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมจึงมีบทบาทสำคัญกับระบบการเมืองการปกครองที่สังคมนั้นใช้ คุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลที่พึงมีต่อสังคมจึงหมายถึงการมีคุณงามความดีในการทำหน้าที่พลเมืองของสังคมประชาธิปไตย ความสำคัญของประเด็นนี้อยู่ที่การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ดี ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับการมีผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรมการทำหน้าที่ให้บริการประชาชน บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้กับประชาชนเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับการทำหน้าที่ต่อประเทศชาติของประชาชนด้วย คุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลที่มีต่อสังคมในสังคมประชาธิปไตย ประกอบด้วย การมีรูปแบบความคิดสร้างสรรค์ทางบวกในการแสดงบทบาทอย่างแข็งขันในการร่วมพัฒนา และแก้ไขปัญหาของสังคมด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจประเด็นสาธารณะอย่างแข็งขัน
- ๒) การมีส่วนร่วมในการกระทำเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ
- ๓) การสนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- ๔) การปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของบ้านเมือง/เคารพในกฎกติกาของสังคม
- ๕) การติดตามตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารและหน่วยงานของรัฐ

ทั้งนี้ การมีบทบาทดังกล่าวหากทำด้วยความไม่มีคุณธรรมจริยธรรม ก็ก่อให้เกิดความวุ่นวายเดือดร้อนและทำให้เกิดความแตกแยกในสังคม จนถึงการล้มล้างระบบการเมืองการปกครองกลายเป็นอนาธิปไตยแทนประชาธิปไตยได้ ในบางกรณีก็อาจกลายเป็นเครื่องมือของคนที่ไม่หวังดีต่อประเทศชาติ^{๒๗}

คุณธรรมแต่ละกลุ่ม ได้แก่ คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง และคุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน มีบทบาทความสำคัญต่างกันไป คือ

- ๑) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน คุณธรรมชุดนี้ทำหน้าที่เป็นแรงผลักดันภายในทำให้คนเกิดความเพียรพยายามทำในสิ่งที่มุ่งหมายไว้ให้สำเร็จ เปรียบเสมือนการสร้างฐานรากที่แข็งแรงให้กับบุคคล หรือหากเปรียบเป็นต้นไม้ก็เหมือนการช่วยให้ต้นไม้มีรากแก้วที่แข็งแรงนั่นเอง
- ๒) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง คุณธรรมชุดนี้ทำหน้าที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยงสร้างแรงผลักดันให้เกิดคุณธรรมชุดแรก การปลูกฝังคุณธรรมชุดนี้ย่อมทำได้โดยการตอกย้ำผ่านการดำเนินชีวิตในวิถีประจำวัน การกระทำให้คุณเป็นตัวอย่าง
- ๓) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง คุณธรรมชุดนี้เป็นคุณธรรมที่เหนี่ยวรั้งไม่ให้คุณทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ผิดหลักคุณธรรมจริยธรรม

^{๒๗} กิตติยา โสภณโกไคย, “คุณธรรมจริยธรรมและการดำรงอยู่กับสังคมประชาธิปไตย (ความหมาย และแนวคิดเชิงทฤษฎี)”, ใน วารสารสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๑๑๓-๑๑๔.

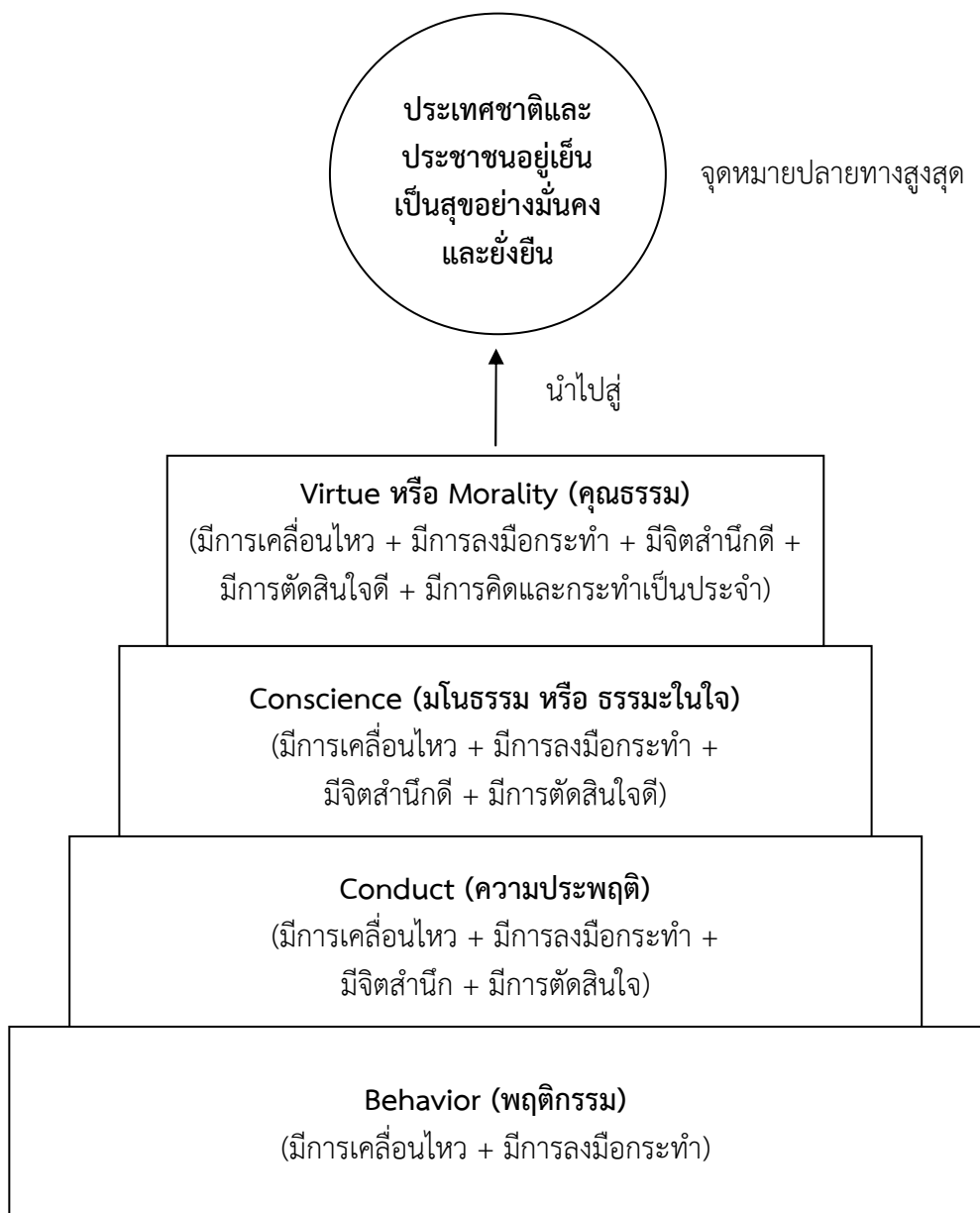
๔) คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน คุณธรรมชุดนี้เป็นคุณธรรมที่สนับสนุนให้บุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยมุ่งหวังผลเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม การเคารพและให้ความสำคัญต่อชีวิต ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม^{๒๘}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙) ทรงมีพระบรมราโชวาทองค์หนึ่ง ความว่า “การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือ ที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยความรู้แต่เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจและความถูกต้องเป็นธรรมประกอบด้วย เพราะเหตุว่าความรู้นั้นเป็นเหมือนเครื่องยนต์ ที่ทำให้รถยนต์เคลื่อนไปได้ ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าวแล้ว เป็นเหมือนหนึ่งพวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้รถยนต์ดำเนินไปถูกทางด้วยความสวัสดิ คือปลอดภัยจนบรรลุถึงจุดหมายที่พึงประสงค์ ดังนั้น ในการทำงานที่จะประกอบกิจการเพื่อตนเพื่อส่วนรวมต่อไป ขอให้ทุกคนสำนึกไว้เป็นนิത്യโดยตระหนักว่า การงาน สังคม และบ้านเมืองนั้น ถ้าขาดผู้มีความรู้เป็นผู้บริหารดำเนินการ ย่อมเจริญก้าวหน้าไปได้โดยยาก แต่ถ้างานใด สังคมใด และบ้านเมืองใดก็ตามขาดบุคคลผู้มีความสุจริตแล้ว จะดำรงอยู่ มิได้เลย”^{๒๙}

มีข้อสังเกตว่า บ่อยครั้งที่ประชาชนส่วนใหญ่จะพบเห็นคนที่มีมโนธรรม คือ มีจิตสำนึกดี และมีการตัดสินใจดี และสรุปไปทันทีว่า คน ๆ นั้นเป็นคนมีคุณธรรม ตัวอย่างเช่น คนที่เก็บเงินได้แล้วนำไปคืนให้เจ้าของเงิน ก็จะได้รับยกย่องว่าเป็นคนมีคุณธรรม แต่หารู้ไม่ว่าเหตุผลที่ตัดสินใจนำเงินไปคืนเพราะมีคนอื่นพบเห็นเวลาเก็บเงินนั้นด้วย หรือเพราะเงินที่เก็บได้นั้นมีจำนวนน้อย อีกตัวอย่างคือ คน ๆ หนึ่งตัดสินใจกระโดดลงน้ำเพื่อช่วยคนตกน้ำ โดยเหตุผลที่กระโดดลงน้ำเพื่อไปช่วยนั้น เพราะคนที่ตกน้ำเป็นญาติ ถ้าไม่ใช่ญาติก็จะไม่ช่วย ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคน ๆ นั้นโดยปกติแล้ว จะไม่มีจิตสำนึก ไม่มีการตัดสินใจที่ดีเพื่อนำเงินส่งคืนหรือเพื่อช่วยคนตกน้ำหรือเป็นการ “กระทำเป็นครั้งคราว” เท่านั้น ฉะนั้น การสรุปเช่นนี้ ถือว่า คลาดเคลื่อนพอสมควร สิ่งที่แสดงถึงการเป็นคนมีคุณธรรม หรือเป็นคนที่มีพัฒนาการทางจิตใจถึงระดับที่เรียกว่ามีคุณธรรมนั้น จะต้องมีการตัดสินใจดี มีการตัดสินใจดี รวมถึงการคิดและกระทำดังกล่าวเป็นประจำอย่างต่อเนื่องด้วย โดยจะต้องมีจิตใจบริสุทธิ์ ตัดสินใจดีเป็นประจำจนเป็นนิสัย ไม่มีการกระทำที่เสแสร้งไม่อ้างตนว่าเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต ใจซื่อมือสะอาด คนที่มีคุณธรรมนั้น จะมีส่วนสำคัญในการนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังแสดงในแผนภาพที่ ๒.๑

^{๒๘} ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม), **ครอบครัวคุณธรรม: คู่มือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันครอบครัว**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๒๙} นคร วิชัยผิน, “ความสำคัญของความซื่อตรง”, ใน **วารสารสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๑๐๑.

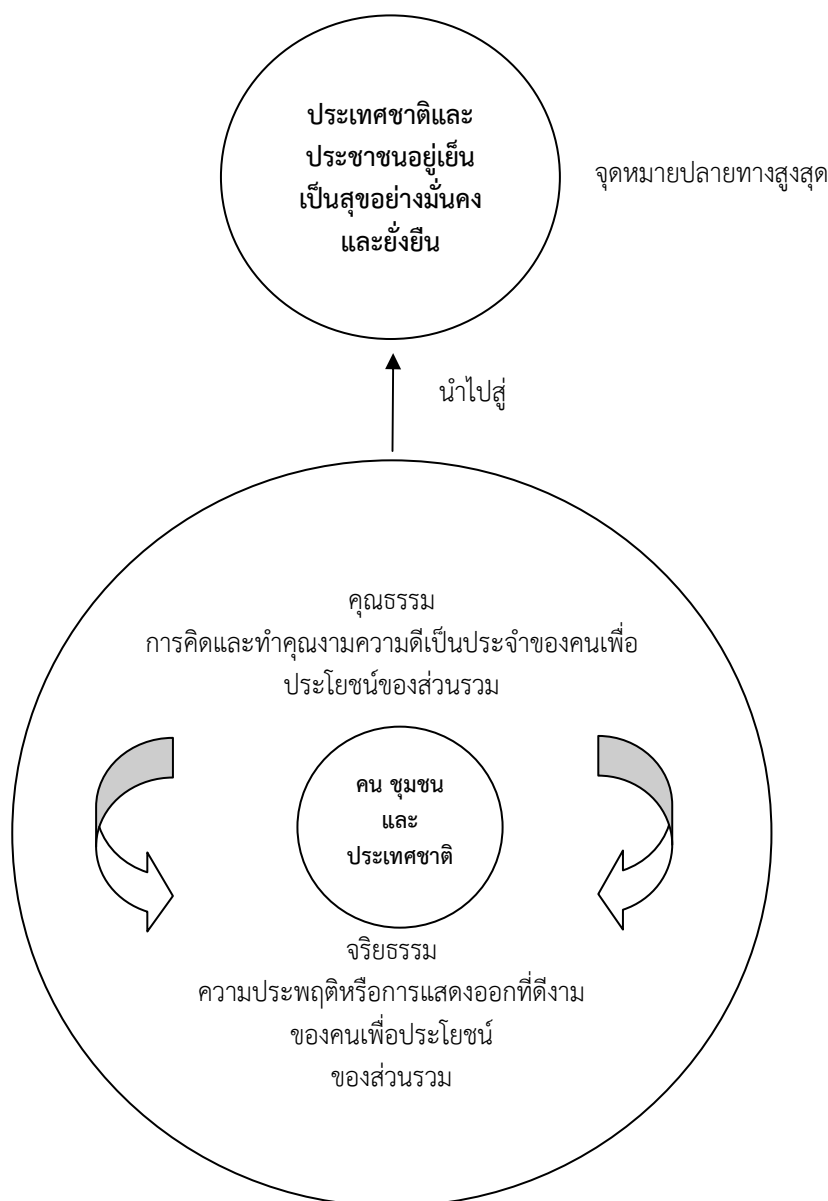

แผนภาพที่ ๒.๑ จุดหมายปลายทางสูงสุดของคุณธรรม^{๓๐}

นับแต่อดีตถึงปัจจุบันเมื่อบ้านเมืองและชุมชนประสบปัญหา ล้วนมีสาเหตุสำคัญมาจากการขาดคุณธรรม ดังนั้น คุณธรรมจึงเป็นสิ่งดีงามที่มีคุณค่าทั้งแก่บุคคลและชุมชน คุณธรรมจะเกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิบัติเป็นประจำ ถ้าไม่ปฏิบัติก็จะเป็นเพียงคำพูดหรือตัวหนังสือที่เขียนไว้ คุณธรรมก็จะไม่เกิดอย่างแท้จริงได้

^{๓๐}วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: โพรเพซ, ๒๕๕๐), หน้า ๗.

ด้วยเหตุที่ คุณธรรม หมายถึง การคิดและทำคุณงามความดีเป็นประจำของคนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ส่วนจริยธรรม หมายถึง ความประพฤติหรือการแสดงออกที่ดั่งงามของคนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งสองคำนี้มีความสัมพันธ์กันและแยกออกจากกันได้ยาก กล่าวคือ ถ้าบุคคลใดมีคุณธรรมซึ่งหมายถึงมีความคิดและการกระทำที่ดั่งงามเป็นประจำ ย่อมหมายถึงบุคคลนั้นมีความประพฤติหรือการแสดงออกที่ดั่งงามด้วย ในทำนองเดียวกันบุคคลใดมีจริยธรรมซึ่งหมายถึงมีความประพฤติหรือการแสดงออกที่ดั่งงาม ย่อมหมายถึงบุคคลนั้นมี การคิดและทำที่ดั่งงามด้วยเช่นกัน ดังแสดงในแผนภาพที่ ๒.๒

แผนภาพที่ ๒.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมกับจริยธรรมและจุดหมายปลายทางสูงสุด^{๓๑)}

^{๓๑)} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

ทั้งคุณธรรมและจริยธรรมจึงมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อคน ชุมชน และประเทศชาติ หากบุคคลมีทั้งคุณธรรมและจริยธรรมในครอบครัว ในการดำรงชีวิตประจำวัน ในการปฏิบัติงาน และในการประกอบอาชีพ ย่อมทำให้บุคคลนั้นมีความสุขกายสบายใจอย่างมั่นคงและยั่งยืน ทั้งในครอบครัวและในชุมชน อันจะนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด คือ ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืน

คุณธรรม คือ ความดีสูงสุด ปลูกฝังอยู่ในอุปนิสัยอันดีงาม อยู่ในจิตสำนึก ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ทำหน้าที่เห็นยวร้ายคุ้มครองพฤติกรรมที่แสดงออกมาเพื่อสนองความปรารถนา^{๓๒} โดยนัยนี้ คุณธรรมจริยธรรมจึงมีความสำคัญ ดังนี้

๑) จริยธรรมเป็นรากฐานอันสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคงและความสงบสุขของปัจเจกชน สังคมและประเทศชาติอย่างยิ่ง รัฐควรส่งเสริมประชาชนให้มีจริยธรรมเป็นอันดับแรก เพื่อให้เป็นแกนกลางของการพัฒนาด้านอื่นๆ ทั้งเศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองการปกครอง ฯลฯ การพัฒนาที่ขาดจริยธรรมเป็นหลักยึดย่อมเกิดผลร้ายมากกว่าดี เพราะผู้มีความรู้แต่ขาดคุณธรรม ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายได้มากกว่าผู้ด้อยความรู้ โดยท่านกล่าวว่า “ ผู้มีความรู้แต่ไม่รู้วิธีที่จะประพฤติตน ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายได้มากกว่าผู้มีความรู้น้อย ถ้าเปรียบความรู้เหมือนดิน จริยธรรมย่อมเป็นเหมือนน้ำ ดินที่ไม่มีน้ำยึดเหนี่ยวเกาะกุมย่อมเป็นฝุ่นละอองให้ความรำคาญมากกว่าให้ประโยชน์ คนที่มีความรู้แต่ไม่มีจริยธรรมจึงมักเป็นคนทีก่อความรำคาญหรือเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นอยู่เนื่อง ๆ”

๒) การพัฒนาบ้านเมือง ต้องพัฒนาจิตใจคนก่อน หรืออย่างน้อยก็ให้พร้อม ๆ กับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาวิชาการอื่นๆ เพราะการพัฒนาที่ไม่มีจริยธรรมเป็นแกนนำนั้นจะสูญเสียและเกิดผลเสียเป็นอันมากทำให้บุคคลลุ่มหลงในวัตถุและอบายมุข การที่เศรษฐกิจต้องเสื่อมโทรม ประชาชนทุกข์ยาก เพราะคนในสังคมละเลยจริยธรรม กอบโกยทรัพย์สินเป็นประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไปขาดความเมตตาปราณี แล้งน้ำใจในการดำเนินชีวิตซึ่งกันและกัน

๓) จริยธรรม มิได้หมายถึง การถือศีล กินเพล เข้าวัดฟังธรรม จำศีลภาวนา โดยไม่ช่วยเหลือทำประโยชน์ให้แก่สังคม แต่จริยธรรมหมายถึงความประพฤติ การกระทำและความคิดที่ถูกต้องเหมาะสมการทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้นสิ่งควรเว้น ทำสิ่งควรทำ ด้วยความฉลาดรอบคอบ รู้เหตุรู้ผลถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล ดังนั้นจะเห็นว่าจริยธรรมจึงจำเป็นและมีคุณค่าสำหรับทุกคนในทุกวิชาชีพทุกสังคม สังคมจะอยู่รอดด้วยจริยธรรม

๔) การทุจริต คดโกง การเบียดเบียนกันในรูปแบบต่างๆอันเป็นเหตุให้สังคมเสื่อมโทรม มีสาเหตุมาจากการขาดจริยธรรมของคนในสังคม ทรัพยากรธรรมชาติในโลกนี้พอเลี้ยงชาวโลกไปได้อีกนาน ถ้าชาวโลกช่วยกันละทิ้งความละโมภโลภมาก แล้วมามีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย ช่วยกันสร้างสรรค์สังคม ยึดเอาจริยธรรมเป็นทางดำเนินชีวิต ไม่ใช่ยึดเอาลาภยศความมีหน้ามีตาในสังคมเป็นจุดหมาย ถ้าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้นก็ถือเป็นเพียงผลพลอยได้และนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการประพฤติธรรม เช่น อาศัยลาภผลเป็นเครื่องมือในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์อาศัยยศและความมีหน้ามีเกียรติในสังคมเป็นเครื่องมือในการจูงใจคนผู้เคารพนับถือเข้าหาธรรม

^{๓๒} พระมหาดิศร ธีรสีโล, คุณธรรมสำหรับครู, (กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พรินติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๐), หน้า ๕๗.

๕) จริยธรรมสอนให้เราเลิกดูหมิ่นกตชู้คนจน ให้เอาใจใส่ดูแลเอื้ออาทรต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นบุพการีของชาติ สอนให้เราถ่อมตัวเพื่อเข้าหากันได้ดีกับคนทั้งหลาย และไม่วางโตโอหังอวดดีหรือก้าวร้าวผู้อื่น สอนให้เราลดทิฐิมานะลงให้มากๆ เพื่อจะได้มองเห็นสิ่งต่างๆตามความจริง ไม่หลงสำคัญตัวว่ารู้ดีกว่า มีความสามารถกว่าใคร ผู้นำที่มีจริยธรรมสูงย่อมเป็นที่เคารพกราบไหว้ของทั้งหลายได้อย่างสนิทใจ เราควรเลือกผู้นำที่สามารถนำความสงบสุขทางใจมาสู่มวลชนได้ด้วย เพื่อสันติสุขจะเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก ความแข็งแกร่งทางกำลังกายกำลังทรัพย์และอาวุธนั้น ถ้าปราศจากความแข็งแกร่งทางจริยธรรมเสียแล้ว บุคคลหรือประเทศชาติจะมั่นคงอยู่ได้ไม่นาน สังคมที่เจริญมั่นคงต้องมีจริยธรรมเป็นเครื่องรบริบอบหรือเป็นแกนกลาง เหมือนถนนที่มั่นคงหรือตึกที่แข็งแรง เขาใช้คอนกรีตเสริมเหล็กแม้เหล็กจะไม่ปรากฏออกมาให้เห็นภายนอก แต่มีความสำคัญอยู่ภายในนายช่างย่อมรู้ดี ทำนองเดียวกันกับบัณฑิตย่อมมองเห็นแจ้งว่าจริยธรรมมีความสำคัญในสังคมเพียงใด^{๓๓}

คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในสังคม ที่จะนำความสุข ความสงบ และความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมนั้นๆ เพราะเมื่อคนในสังคมมีจริยธรรม จิตใจก็ย่อมสูงส่ง มีความสะอาด และสว่างในจิตใจ จะทำการงานใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน ไม่ก่อให้เกิดทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่น เป็นบุคคลมีคุณค่ามีประโยชน์ และสร้างสรรค์คุณงามความดี อันเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองต่อไป

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนคุณธรรมและจริยธรรมให้ได้ผลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และต้องมีการสร้างกระแสในการขับเคลื่อนคุณธรรมอย่างมีพลังและอย่างต่อเนื่องหลากหลาย โดยจะต้องสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมขององค์กรที่เป็นแกนหลักของสังคมไทย ทั้งภาครัฐภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม กลุ่มสื่อมวลชนที่ผลิตสื่อสร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ตลอดจนถึงประชาชนทั่วไป^{๓๔}

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคน คุณธรรมจริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของคนทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใดหรือวิชาชีพใดไม่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วก็ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตนและแห่งวิชาชีพนั้นๆ ที่ยิ่งกว่านั้นก็คือการขาดคุณธรรมจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคม และวงการวิชาชีพในอนาคตได้อีกด้วย อีกทั้ง ปัญหาของสังคมไทยที่ประสบพบเห็นอยู่ทุกวันนี้เกิดจากคน ปัญหาเริ่มต้นที่คนและมีผลกระทบถึงคน การแก้ปัญหาสังคมไทยจึงต้องแก้ด้วยการพัฒนาคน เพื่อให้คนมีปัญญามีความรู้มีคุณธรรมและมีทักษะในการแก้ปัญหาชีวิต สิ่งที่ทำทนายจึงอยู่ที่ว่าเราจะพัฒนาคนอย่างไรเพื่อให้คนมีชีวิตที่ดีงามสามารถใช้ความรู้และแก้ปัญหาได้ สร้างสรรค์ได้ ปฏิบัติต่อเทคโนโลยีอย่างถูกต้อง อยู่ในระบบการแข่งขันทางเศรษฐกิจได้ ดังนั้น บริบทของสังคมไทยยังคงต้องยึดหลักสำคัญคือคุณธรรมจริยธรรมนำชีวิต สังคมไทยจึงจะมีสมาชิกของสังคมที่เป็นทั้งคนเก่งและคนดี

^{๓๓} วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, หน้า ๖-๗.

^{๓๔} ศูนย์คุณธรรม (องค์กรมหาชน), ความซื่อตรงกับค่านิยมในสังคมไทย: ปาฐกถาพิเศษ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี, (นันทบุรี: บริษัท อินฟินิท โกลบอลเทรต จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๓.

๒.๑.๓ คุณธรรมจริยธรรมในทัศนะของพระพุทธศาสนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “คุณธรรมจริยธรรมในทัศนะของพระพุทธศาสนา” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ในทัศนะของพระพุทธศาสนา จริยธรรม มาจาก จริย+ธรรม คำว่า จริย มาจากภาษาบาลี รากศัพท์เดิมคือ จร หรือ จร แปลว่าเที่ยวไปหรือเดินทาง จริย จึงแปลว่าการเที่ยวไป การดำเนินไป หรือการเดินทาง ในภาษาไทยนั้นเอาคำว่าประพฤติ ไปทำเป็นคำแปลของคำว่า “จริยะ” “จริยา” “จรรยา” และ “จริยธรรม” และเอาคำว่าจริยธรรมมาเป็นศัพท์บัญญัติสำหรับแปลคำว่า “Ethics” จริยะ จริยา และจริยธรรมก็เลยมีความหมายแคบลงเท่า ๆ กับคำว่า ศีลธรรมหรือบางที่ใช้เป็นคำแทนของคำว่าศีลธรรมไป เพราะคำว่า “Ethics” ก็ดี ความประพฤติอย่างที่ใช้ในภาษาไทยก็ดี เป็นเรื่องในระดับที่เรียกว่า “ศีล” ทั้งสิ้น แต่คำว่า จริยะ จริยา ตลอดจนจริยธรรม มีความหมายกว้างขวางกว่านั้น คือหมายถึงการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิตการใช้ชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกด้านทุกแง่ทุกระดับ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิต ด้านปัญญา^{๓๕} หรืออาจกล่าวได้ว่า ในทัศนะของพระพุทธศาสนา จริยธรรม เป็นเรื่องของการประพฤติที่เกิดขึ้นมาจากภายในจิตใจและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่ดีงาม นั่นเอง

ก. ประเภทของจริยธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

สมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงส่งสาวกไปประกาศศาสนาครั้งแรกจำนวนโดยมีจุดประสงค์เพื่อประโยชน์ของคนทั่วไปดังพุทธพจน์ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรมที่งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ อันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง”^{๓๖}

โดยนัยนี้ ประเภทของจริยธรรมจึงแบ่งเป็น ๓ ชั้น ตามคำว่า เบื้องต้น-ท่ามกลาง-ที่สุด ได้แก่ (๑) จริยธรรมขั้นมูลฐาน (๒) จริยธรรมชั้นกลาง และ (๓) จริยธรรมขั้นสูง^{๓๗} หรือกล่าวคือ ประเภทของจริยธรรมสามารถจำแนกออกเป็น ๓ ระดับ คือ (๑) จริยธรรมขั้นต้น ได้แก่ เบญจศีล เบญจธรรม (๒) จริยธรรมชั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ (๓) จริยธรรมขั้นสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘^{๓๘}

^{๓๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่, หน้า ๑๐-๑๑.

^{๓๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๒/๕๓.

^{๓๗} ไสว มาลาทอง, คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป, หน้า ๒๐๒-๒๑๒.

^{๓๘} สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๙๔-๙๗.

๑) จริยธรรมขั้นมูลฐาน

จริยธรรมขั้นมูลฐาน หมายถึง จริยธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อห้ามมิให้ละเมิดทางกาย วาจา ปฏิบัติเพื่อให้กาย วาจา เป็นปกติ เป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมชาวพุทธ ปฏิบัติเพื่อบรรลุความสุขขั้นต้นของชีวิตเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น เป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ ได้แก่ ศีล ๕ หรือ เบญจศีล

ศีล ๕ หรือ เบญจศีล หมายถึง ความประพฤติชอบทางกายและวาจา, การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย, การรักษาปกติตามระเบียบวินัย, ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน^{๓๙}

ข้อ ๑ ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการปลงชีวิต, เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ในทางปฏิบัติหมายถึง ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนชีวิต ร่างกายของผู้อื่นสัตว์อื่น แต่เป็นผู้มีจิตใจประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความรักความหวังดีต่อกันเป็นพื้นฐาน บุคคลที่จะล่วงหรือผิดศีลข้อที่ ๑ ที่ว่าศีลขานั้น ต้องประกอบด้วยองค์ คือ ปาณาติปาตมัจฉะ ๕ คือ สัตว์มีชีวิต ๑ สำคัญว่าสัตว์มีชีวิต ๑ จิตคิดจะฆ่า ๑ พยายามจะฆ่า ๑ สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น เมื่อบุคคลกระทำลงไปประกอบด้วยองค์ ๕ ดังกล่าว ศีลข้อที่ ๑ นี้ก็จะขาด แต่ถ้าไม่ครบองค์ ก็เป็นเพียงต่างพร้อย หรือทะลุเท่านั้น ไม่ขาด

ข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้, เว้นจากการลักโก่งละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการลักทรัพย์ ในทางปฏิบัติหมายถึง ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของคนโดยไม่เบียดเบียนทรัพย์สิน และไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ด้วยการลักขโมย แต่ดำเนินชีวิตโดยมีอาชีพ สุจริต ยุติธรรมหาเลี้ยงชีพโดยชอบเรียกว่า มีสัมมาอาชีพะ ศีลข้อที่สองนี้จะขาดได้ต้องประกอบด้วยองค์ คือ อทินนาทานมัจฉะ ๕ คือ ของนั้นมีเจ้าของหวงแหน ๑ ตนก็รู้ว่าของมีเจ้าของหวงแหน ๑ มีจิตคิดจะลัก ๑ พยายามเพื่อจะลักให้ได้ ๑ ได้ของนั้นมาด้วยความพยายามนั้น ๑

ข้อที่ ๓ กามเมสุมิฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดัดในกาม, เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดัดในกาม หมายถึง ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตของตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครองและไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ในบุคคลผู้เป็นที่รักของผู้อื่น รวมทั้งไม่ผิดประเวณีทางเพศ ไม่ประพฤตินอกใจคู่ครองของตนเองแต่มีใจมั่นคงในคู่ครองของตน สามารถควบคุมอารมณ์ในเรื่องเพศได้ ศีลข้อนี้จะขาดได้ต้องประกอบด้วยองค์ คือ กามเมสุมิฉาจารมัจฉะ ๔ คือ หลึง (ชาย) ต้องห้าม ๑ จิตคิดจะเสพ ๑ ประกอบการเสพ ๑ มรรคจรดกัน ๑

ข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จในทางปฏิบัติหมายถึง ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาที่เป็นเท็จหลอกลวง อันเป็นสาเหตุตรอนหรือทำลายประโยชน์ของผู้อื่นแต่มีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ รักษาสัจจะ พูดแต่คำจริง คำมีประโยชน์ สมานสามัคคีเท่านั้น ศีลข้อนี้จะขาดได้ต้องประกอบด้วยองค์ คือ มุสาวาทมัจฉะ ๔ คือ เรื่องไม่จริง ๑ จิตคิดจะพูดเท็จ ๑ พยายามพูดออกไป ๑ คนอื่นเข้าใจเนื้อความนั้น ๑

^{๓๙}ที่.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๘๖/๒๔๗.

ข้อที่ ๕ สุราเมรัยมัชฌมาที่ภูฐานา เวมณี เว้นจากน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท, เว้นจากสิ่งเสพติดให้โทษ เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ในทางปฏิบัติหมายถึง ความประพฤติหรือการดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนตนเอง ด้วยการดื่ม สูบ ฉีด สิ่งเป็นพิษให้โทษแก่ร่างกาย คือ ยาเสพติดทุกประเภท อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทพลาดพลั้ง เกิดความมัวเมา เสียสติสัมปชัญญะและทำให้เสียคุณภาพความเป็นคน แต่มีสติระวังตัวมิให้ติดสิ่งเสพติดเหล่านั้น ทั้งสามารถควบคุมใจ ควบคุมอารมณ์มิให้เป็นทาสของสิ่งเหล่านั้นด้วย ศีลข้อนี้จะขาดได้ต้องประกอบด้วยองค์ ๔ คือ น้ำเมา ๑ จิตคิดจะดื่มน้ำเมา ๑ พยายามดื่มน้ำเมา ๑ น้ำเมานั้นล่องลาคอกลงไป ๑

หรือศีล ๕ เป็นหลักควบคุมความประพฤติหรือพฤติกรรมเบื้องต้นของมนุษย์ เป็นข้อกำหนดเท่าที่จำเป็นพอที่จะให้สังคมมนุษย์อยู่กันได้โดยปกติสุข มีชีวิตและทรัพย์สินปลอดภัยตามสมควร^{๕๐}

๒) จริยธรรมชั้นกลาง

จริยธรรมชั้นกลาง หมายถึง จริยธรรมที่เป็นทางแห่งความดี ที่จะนำผู้ประพฤติปฏิบัติไปสู่ความสุข ความเจริญ ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ ซึ่งหมายถึง ทางแห่งกุศลกรรม, ทางทำความดี, กรรมดี อันเป็นทางนำไปสู่สุคติ^{๕๑} ประกอบด้วย

ข้อที่ ๑ ปาณาติปาตา เวมณี เว้นจากปลงชีวิต งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ที่มีชีวิตให้ตาย และไม่ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า สร้างจิตให้เมตตารักใคร่คนและสัตว์ดิรัจฉาน มีความปรารถนาอย่างจริงใจที่จะให้คนมีความปราศจากทุกข์โดยทั่วหน้ากัน มีความกรุณาสงสารคนและสัตว์ผู้ประสบความทุกข์ยากพร้อมทั้งงดเว้นการเบียดเบียนให้คนและสัตว์เดือดร้อน เช่น ทำให้อวัยวะ มีแขน ขา เป็นต้น ของคนและสัตว์ให้หักหรือพิการ หรือทรมานสัตว์ให้ได้รับความเหน้อยยากลำบาก พลอยยินดีในเมื่อคนและสัตว์ได้ดี มีลาภ มียศ มีความสุข ความเจริญงดเว้นจากการอิจฉาริษยาคนและสัตว์ที่ดีกว่าตนและตั้งจิตเป็นอุเบกขาวางเฉย

ข้อที่ ๒ อทินนาทานา เวมณี เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้โดยอาการขโมย งดเว้นจากการลักขโมยสิ่งของ ๆ คนและสัตว์ และไม่ใช้ให้ผู้อื่นนั้นทำการลักขโมยและการไม่ทำการหลอกลวงให้ผู้อื่นต้องเสียทรัพย์และชื่อเสียงทำให้อับอาย

ข้อที่ ๓ กามเมสุ มิจฉาจารา เวมณี เว้นจากประพฤติผิดในกาม งดเว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย คือ ไม่ข่มขืน ทำลามกอนาจาร ทำการล่วงละเมิดสิทธิสตรีและบุรุษอื่น เรียกว่าไม่ทำชู้ในสามีและภรรยาของผู้อื่น พยายามถือสันโดษ ยินดีเฉพาะในภรรยาหรือสามีของตนเท่านั้น ไม่รักหญิงอื่นยิ่งกว่าภรรยาของตน

ข้อที่ ๔ มุสาวาทา เวมณี เว้นจากพูดเท็จ งดเว้นจากการพูดเท็จ คือ ไม่พูดโกหก หลอกลวงให้ผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่ตนพูด เช่น สิ่งใดที่เรารู้เราเห็น เมื่อเขาถาม เรากลับตอบว่าเราไม่รู้ เราไม่เห็น และสิ่งใดที่เราไม่รู้ไม่เห็น แต่กลับตอบว่าเรารู้เราเห็น เป็นต้นเช่นนี้พยายามพูดแต่คำที่สัตย์จริง หากคำใดเราเห็นว่าพูดออกไปแล้วแม้เป็นความจริง แต่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เราก็กดเสียไม่พูดเลย เพราะถ้าไม่พูดคำจริงเราก็กู้พูดเท็จ อันเป็นการทำให้เราเสียกุศลกรรมบถอันนี้

^{๕๐} ใสว มาลาทอง, คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป, หน้า ๑๐๙-๑๑๓.

^{๕๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (นนทบุรี: โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓๔.

ข้อที่ ๕ ปิสุณาย วาจา ย เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด งดเว้นจากการพูดส่อเสียด ได้แก่การ ฟังข้างนี้ แล้วเอาไปบอกข้างโน้น เพื่อจะทำลายข้างนี้ หรือได้ฟังข้างโน้นแล้วเอามาบอกข้างนี้ เพื่อจะ ทำลายข้างโน้นคือมุ่งหมายยุยงให้เขาแตกจากกัน ทำลายความพร้อมเพรียงกันส่งเสริมผู้ใดที่แตกกันแล้ว ให้แตกมากยิ่งขึ้น ยินดีเพลิดเพลินในความเป็นพรรคเป็นพวก เข้าข้างพวกโน้นบ้างพวกนี้บ้าง ทำพรรค ต่อพรรคให้แตกจากกัน ตั้งใจพูดแต่คำที่จะสมานไมตรีเชื่อมโยงให้คนโน้นคนนี้มีความรักใคร่ นับถือกัน พูดให้พรรคต่อพรรคปรองดองกลมเกลียวสามัคคีกันถ้าเห็นว่าจะช่วยให้เขาสามัคคีกันไม่ได้ก็งดเสีย

ข้อที่ ๖ ผรุสย วาจา ย เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ งดเว้นจากการพูดวาจาหยาบคายที่ เผ็ดร้อน ที่เป็นปม เป็นที่ขัดข้องของผู้อื่น เป็นที่ระคายหูของผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ยิ่งเป็นคำด่าคาแข้ง แม้แต่ กับสัตว์ดิรัจฉานก็ไม่ควรพูดเลย เพราะเป็นการส่อสันดานของตนเองว่าเป็นคนเลวพยายามพูดแต่คำที่ อ่อนหวาน เรียบร้อย นุ่มนวลละมุนละไม

ข้อที่ ๗ สัมผัสปลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ งดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ได้แก่ งด การพูดในเวลาที่ไม่ควรพูด ในสถานที่ที่เขาไม่ต้องการให้เราพูด การพูดมากไปกว่าความจริง พูดไม่มี เหตุผล พูดวาจาไม่มีหลักฐาน ไม่พูดตามธรรมวินัย พูดไม่รู้จักหยุด แม้ไม่มีใครอยากฟังแล้วก็ยังพูด เรื่อยเปื่อยไปโดยไม่มีประโยชน์ต้องใช้สติสัมปชัญญะในการพูดทุกครั้ง ถึงเป็นเรื่องจริงก็ต้องพูดให้ถูก กาลเทศะ พูดให้มีเหตุผลพอที่จะเชื่อถือได้ พูดให้ถูกตามธรรมตามวินัย พูดแต่พอเหมาะพอสมควร ไม่ให้มากเกินไปเรื่องราวจนจับไม่ได้ว่าเรื่องอะไร

ข้อที่ ๘ อนภิขมา ความไม่คิดเฟื่องเลี้ยงอยากได้ของเขา ไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นมาเป็นของ ตน ได้แก่ เมื่อเห็นพัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้สอย ทั้งที่มีวิญญูณ และไม่มีวิญญูณของผู้อื่นแล้ว แม้ตนจะ ชอบพอใจก็ไม่พยายามเฟ่งว่า ขอให้สมบัติของผู้นั้นจงมาเป็นของเรา หรือครุ่นคิดแต่ในใจว่า ทำไฉน เราจึงจะได้ทรัพย์สมบัติของผู้นั้นหนอตั้งนี้ จงพยายามคิดให้เห็นว่า ทรัพย์สมบัติเครื่องใช้สอยอย่างดี เป็นอันมาก เกิดขึ้นแก่ผู้นั้นก็เพราะเขาได้ทำความดีเป็นบุญเป็นกุศลมาก่อน แม้ชาตินี้เราไม่เห็นเขาทำ อะไร ก็คงเป็นเพราะเขาทำมาแล้วแต่อดีตชาติโน้น ผลจึงเกิดสนองให้เขาเป็นคนมั่งมีด้วยทรัพย์สมบัติ อันน่าปลื้มใจ เช่นนั้นถ้าเราไปโลภอยากได้ของเขา จะทำให้เกิดเป็นบาปแก่ใจ คือเป็นสนิมเกาะกิน จิตใจของเราเหมือนสนิมอันเกิดแก่เหล็ก และเกาะกินเนื้อเหล็กฉะนั้น ทำให้จิตใจของเราร้อนอ่อน กำลังลงไม่สามารถจะทำความดีอย่างอื่นได้ควรพยายามแสดงมุทิตาจิตพลอยยินดีต่อผู้นั้น แล้ว พยายามบำเพ็ญบุญกุศล เช่น ให้ทาน เสียสละความโลภของตนให้เบาบางลง และชวนช่วยช่วยเหลือ ผู้อื่นในการทำกุศล เป็นต้น ผลจะบังเกิดแก่ตนเองในภายหลัง

ข้อที่ ๙ อพยาบาท ความไม่คิดร้ายผู้อื่น ไม่พยาบาท คือ ไม่คิดอยากให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่ จองเวรต่อสัตว์และคนอื่น ๆ ไม่ตั้งใจที่จะให้ใคร ๆ เป็นผู้ฉิบหายหรือวิบัติด้วยการใด ถึงแม้เราจะโกรธ เคืองบ้างโดยที่เขาทำอะไรให้เสียหาย หรือมาด่าว่าให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจก็ไม่อาจอาฆาตพยาบาท จองเวรผู้หนึ่งต่อไปอีก เช่น เขามาทำร้ายเราก็ให้คิดเสียว่าเราระวังตัวไม่ดีหรือเพราะเราเคยทำร้ายให้ เขาเดือดร้อนมาก่อนแล้วกรรมจึงติดตามมาสนองเรา ขอให้เป็นการใช้หนี้กรรมกันสุดสิ้นแต่เพียงชาติ นี้เถิด หรือเขามาโกงเงินเรา โดยยืมไปแล้วไม่ใช้คืน หรือเข้าหุ้นกันแล้วเขาโกงไปเสีย เช่นนี้จงคิดว่าเรา เคยโกงเขามาแล้วในชาติก่อนโน้น เขาจึงโกงเอาคืนไป ขอให้สิ้นสุดเวรกรรมกันเสียที ตั้งใจแผ่เมตตาให้ เขาเหล่านั้นจงเป็นผู้มีความสุขปราศจากทุกข์ มีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปเถิด อย่าพยาบาทจองเวรซึ่งกัน และกันเลย

ข้อที่ ๑๐ สัมมาทิฐิ เห็นชอบ ถูกต้องตามคลองธรรม เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม ได้แก่ เห็นว่าบุญมีจริงบาปมีจริง ผลของบุญมี ผลของบาปมี คนทำดียอมได้ดี คนทำชั่วยอมได้ชั่ว นรกมี สวรรค์มี และนิพพานก็มี โลกนี้โลกอื่นมี ชาตินี้ชาติหน้ามี^{๔๒}

๓) จริยธรรมขั้นสูง

จริยธรรมขั้นสูง หมายถึง จริยธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาชีวิตได้อย่างถ่องแท้ เพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน บรรลุถึงบรมสุขความสุขที่ไม่หวนมาสู่ความทุกข์อีก ได้แก่ มรรคมืองค์ ๘ ประกอบด้วย

ข้อที่ ๑ สัมมาทิฐิ คือ มีปัญญาอันเห็นชอบ ได้แก่ เห็นในอริยสัจ ๔

ข้อที่ ๒ สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริชอบ ได้แก่ ดำริที่จะออกจากกาม เนกขัมมะหรือการออกบวช รักษาศีล ดำริในการไม่พยาบาทฟ้องร้ายผู้อื่น ดำริในการไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ข้อที่ ๓ สัมมาวาจา คือ เจรจาชอบ ได้แก่ เว้นจากวจีทุจริต ๔ คือ ไม่ประพฤตชั่วทางวาจา ได้แก่ มุสาวาทา ไม่พูดเท็จ ปิสุณาวาจา ไม่พูดส่อเสียด ยุยงให้เขาแตกร้างกัน ผรุสยวาจา ไม่พูดคำหยาบคาย สัมผัสปลลาปา ไม่พูดเพื่อเจ้อเหลวไหลไร้สาระ

ข้อที่ ๔ สัมมากัมมันตะ คือ ทำการงานชอบ โดยประกอบการทำงานที่ไม่ผิดประเพณี ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม และเว้นจากกายทุจริต ๓ ได้แก่ ปาณาติบาต เว้นจากการเบียดเบียนฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต อทินนาทาน เว้นจากการลักขโมย และฉ้อฉลคดโกงแก่งแย่งทำลายผู้อื่น กามสุมิจฉาจาร เว้นจากการประพฤตผิดในกาม

ข้อที่ ๕ สัมมาอาชีวะ คือ เลี้ยงชีวิตชอบ ได้แก่ เว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด ประกอบสัมมาอาชีพ คือ เว้นจากการค้าขายเครื่องประหารมนุษย์และสัตว์ เว้นจากการค้าขายมนุษย์ไปเป็นทาส เว้นจากการค้าสัตว์สำหรับฆ่าเป็นอาหาร เว้นจากการค้าขายน้ำเมา เว้นจากการค้าขายยาพิษ

ข้อที่ ๖ สัมมาวายามะ คือ มีความเพียรชอบ ๔ ประการ ได้แก่ เพียรระวังมิให้บาปหรือความชั่วเกิดขึ้น เพียรละบาปหรือความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำกุศลหรือความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษากุศลหรือความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่

ข้อที่ ๗ สัมมาสติ คือ ระลึกชอบ ได้แก่ การระลึกวิปัสสนา การระลึกในกาย เวทนา จิต และธรรม ๔ ประการ คือ พิจารณากาย ระลึกได้เมื่อรู้สึกสบายหรือไม่สบายพิจารณาลมหายใจเข้าออก พิจารณาเวทนา ระลึกได้เมื่อรู้สึกสุขหรือทุกข์ หรือเฉย ๆ มีราคะ โทสะ โมหะ หรือไม่ พิจารณาจิต ระลึกได้ว่าจิตกำลังเศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว รู้เท่าทันความนึกคิด พิจารณาธรรมให้เกิดปัญญา ระลึกได้ว่าอารมณ์อะไรกำลังผ่านเข้ามาในใจ

ข้อที่ ๘ สัมมาสมาธิ คือ ตั้งใจชอบ ทำจิตให้สงบ ระวังจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง ให้มีอารมณ์แน่วแน่เป็นอันเดียว เพื่อให้จิตจดจ่อไม่ฟุ้งซ่าน หากอารมณ์อันไม่มีโทษให้จิตมีที่ยึด จะได้ไม่พร่าไปหลายทางได้แก่ การเจริญฌานทั้ง ๔ คือ ปฐมฌาน ฌานที่ ๑ ทุตติฌาน ฌานที่ ๒ ตติยฌาน ฌานที่ ๓ และจตุตถฌาน ฌานที่ ๔^{๔๓}

^{๔๒} ดูรายละเอียดใน อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๖๘-๑๘๑/๒๕๖-๓๐๐.

^{๔๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๕๙/๓๔๘.

ข. จริยธรรมในชีวิตประจำวัน

จริยธรรมในชีวิตประจำวัน หมายถึง จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ได้แก่ ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ ดังนี้

๑) ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒

ธรรมคัมภีร์ครองโลก หมายถึง ธรรมที่ช่วยคุ้มครองทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ให้อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข โลกร่มเย็น ไม่เดือดร้อนวุ่นวาย เพราะมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายไม่เบียดเบียนกัน มีเมตตากรุณาต่อกัน ต่างไว้วางใจกันและกัน ในเรื่องต่าง ๆ เช่นชีวิต ทรัพย์สิน และของรักของหวง เป็นคุณธรรมที่สนับสนุนหลักมนุษยธรรมให้เป็นไปด้วยดี โดยชักนำจิตใจของบุคคลให้เกิดความละเอียดต่อความชั่วและความเกรงกลัวต่อความประพฤติชั่วและผลของความชั่วที่จะติดตามมาทั้งยังป้องกันไม่ให้เกิดความชั่ว ทั้งต่อหน้าและลับหลัง เป็นหลักธรรมสนับสนุนให้บุคคลมีสามัญสำนึกในการละเว้นความชั่วทุจริต เป็นการเบียดเบียนตนและผู้อื่นให้เดือดร้อนภายหลัง ธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย

ข้อที่ ๑ หิริ แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาป หิริ หมายถึง ความละอายใจตัวเองต่อการทำความชั่วความผิด ต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลายและความละอายใจตัวเองที่จะละเว้นไม่ทำความดีซึ่งควรจะทำให้เกิดมีในตน เช่น บิดามารดามีความละอายใจที่จะไม่ดูแลบุตรของตน เช่นนี้เรียกว่ามีหิริ หิริ เกิดขึ้นได้ด้วยการคิดถึงการศึกษา ฐานะ ยศศักดิ์ ชาติตระกูลของตน คิดถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น รวมกับความกลัวกลัวของจิตใจที่จะไม่ทำชั่วเช่นนั้น หิริ เป็นธรรมรักษาคุ้มครองโลก ทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่วและละอายที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง

๒) โอตตปปะ แปลว่า ความเกรงกลัว หมายถึง ความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้ โอตตปปะ เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว จากการประพฤติทุจริตของตน เช่น ตัวเองเองต้องเดือดร้อน เกิดความเสียหาย เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียอิสรภาพ หรือถูกคนอื่นตำหนิติเตียน ถูกสังคมรังเกียจ เป็นต้น โอตตปปะ เป็นธรรมคุ้มครองโลกคู่กับหิริ เพราะคนที่มี โอตตปปะ ย่อมกลัวที่จะทำความผิด ทำให้งดเว้นจากการประพฤติต่าง ๆ ได้ อันเป็นเหตุให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข เกิดสันติภาพขึ้น

ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ นี้ เป็นธรรมที่ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย^{๕๔} เหตุที่ทำให้เกิดหิริ คือ คำนึงถึงความเป็นคนหรือชาติตระกูล ๑ คำนึงถึงอายุ ๑ คำนึงถึงความดีที่เคยทำ ๑ คำนึงถึงความเป็นพหูสูต ๑ คำนึงถึงพระศาสดา ๑ คำนึงถึงครูอาจารย์สถานศึกษา ๑ ส่วนเหตุที่ทำให้เกิดโอตตปปะ คือ กลัวคนอื่นติ ๑ กลัวการลงโทษ ๑ กลัวการเกิดในทุคติ ๑^{๕๕}

^{๕๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๖๕.

^{๕๕} อัง.ทก. (ไทย) ๒๐/๒๕๕/๖๕.

๒) พรหมวิหาร ๔

พรหมวิหาร ว่า มาจากคำในภาษาบาลี แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม^{๔๖} แปลว่า ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่อันประเสริฐ^{๔๗} หรือแปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ และพรหมวิหารธรรมเป็นธรรมอยู่อย่างประเสริฐซึ่งจัดเป็นหลักธรรมประจำใจและกำกับความประพฤติ เป็นธรรมจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมไทย ซึ่งในปัจจุบันนี้อำนาจวัตถุนิยมบีบบังคับให้ต้องเป็น คนใจแคบเห็นแก่ตัว การฝึกฝนให้สามารถรักและเมตตาแม้แต่ศัตรูเราก็คงยอมได้จะได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธที่แท้จริง^{๔๘} พรหมวิหาร ๔ ประกอบด้วย

ข้อที่ ๑ เมตตา ความรักใคร่ ปราบปรามจะให้เขาเป็นสุข คำว่า “เมตตา” หมายถึง ความสนิทสนม คือ ความรักใคร่ที่เว้นจากราคะ ความกำหนด ได้แก่ ความปรารถนาให้เกิดความสุขความเจริญแก่ผู้อื่น ความปรารถนาดีอยากให้มีความสุข ความมีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ และสัตว์ทั่วหน้า

ข้อที่ ๒ กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ คำว่า “กรุณา” หมายถึง ความห่วงใยเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ร้อน ได้แก่ ปราบปรามเพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ร้อนของเขา หรือ ความสงสารคิดจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์ ความใส่ใจอันอ่อนที่ปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์เดือดร้อนของปวงสัตว์

ข้อที่ ๓ มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า “มุทิตา” หมายถึง ความชื่นบาน ได้แก่ ความพลอยยินดีในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีหรือความยินดีในเมื่อผู้อื่นมีความอยู่ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสรรพสัตว์ผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

ข้อที่ ๔ อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ คำว่า “อุเบกขา” หมายถึง ความวางเฉย ได้แก่ วางตนเป็นกลาง หรือความวางใจเป็นกลางอันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉย สงบใจ มองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ดีเขาสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาได้รับผลอันสมควรกับความรับผิดชอบของ

^{๔๖} ประยุทธ์ หลงสมบูรณ์, พจนานุกรม มจร-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๕๒๓.

^{๔๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๐๐.

^{๔๘} ไสว มาลาทอง, คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป, หน้า ๑๔๗-๑๔๘.

^{๔๙} แก้ว ขิดตะขบ, รวมวิชาธรรมศึกษาชั้นตรี (ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๖), (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๙๓-๙๔.

พรหมวิหาร ๔ เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือ ผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข โดยให้ผู้ปฏิบัตินำไปใช้ดังนี้ ชั้นแรกให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสัตว์บุคคลทั้งหลาย คือ เมตตาซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูลต่อจากนั้นเมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิดว่าเขามีความทุกข์เดือดร้อนก็ปฏิบัติช่วยบำบัดทุกข์ให้ คือ กรุณาซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์ จากนั้นครั้งได้เห็นเขามีสุขไม่มีทุกข์ ก็พลอยยินดีบันเทิงใจ คือ มุทิตาซึ่งมีอาการพลอยยินดี และเมื่อไม่มีกิจที่ควรจะทำต่อไป ก็อุเบกขา คือ อยู่นิ่งเฉย^{๕๐}

พรหม แปลว่า ผู้ประเสริฐ ส่วน วิหาร แปลว่า ความเป็นอยู่ รวมกันจึงมีความหมายว่า ความเป็นอยู่ที่เข้าถึงอย่างประเสริฐด้วยอัปมัญญา ๔ เมื่อรวมแล้ว ความเป็นอยู่ที่เข้าถึงอย่างประเสริฐของบุคคลผู้ประเสริฐ ชื่อว่า พรหมวิหาร^{๕๑}

พระบรมศาสดาทรงแสดงว่าเป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหมคือผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ๔ ประการนี้ ทรงเรียกคุณธรรมนี้ว่า พรหมวิหารธรรม ผู้ปฏิบัติควรยึดปฏิบัติ โดยเริ่มแรกให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสัตว์บุคคลทั้งหลาย คือ เมตตา ซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูลต่อผู้อื่นจากนั้นเมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิดว่าเขามีความทุกข์ยากเดือดร้อนก็ปฏิบัติช่วยบำบัดทุกข์ให้ คือ กรุณา ซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์ จากนั้นครั้งได้เห็นเขามีสุขไม่มีทุกข์ก็พลอยยินดีบันเทิงใจ คือ มุทิตา ซึ่งมีอาการพลอยยินดีและเพราะไม่มีกิจที่ควรจะทำต่อไปนั้นอุเบกขา คือ อยู่นิ่งเฉย ๆ คืออุเบกขาซึ่งมีอารมณ์ยั้งยั้งเป็นกลาง^{๕๒}

พรหมวิหาร ๔ เป็นธรรมสำหรับผู้ใหญ่ เป็นธรรมสำหรับบิดามารดา เป็นธรรมสำหรับพระพรหม เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาและเป็นกรรมฐาน การเจริญหรือการบำเพ็ญพรหมวิหาร ๔ แม้ในกรณีที่ไม่อาจบรรลุถึงขั้นอัปนาสมาธิหรือขั้นฌาน ก็สามารถนำความสุข ความสงบมาให้แก่ผู้บำเพ็ญได้มาก รวมทั้งทำสังคมส่วนรวมให้สงบสุขด้วย^{๕๓}

ผู้ใดมีคุณธรรมตามพรหมวิหาร ๔ ผู้นั้นได้ชื่อว่า เป็นผู้ที่มีพระคุณยิ่งใหญ่เพราะผู้ที่มีคุณธรรมตามพรหมวิหาร คือ ผู้ที่มีพฤติกรรมปฏิบัติเกื้อกูลต่อผู้อื่นผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาควรยึดธรรมเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมประการหนึ่งที่ผู้บริหารหรือผู้ใหญ่ควรยึดปฏิบัติในการปกครองตน^{๕๔}

^{๕๐} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถระ), **รวมธรรมะ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๙๕.

^{๕๑} พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, **ปรมัตถโชติกะมหากัณฐกัมมัถสังคหิกา ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ปณี หลักสูตรชั้นมัชฌิมอภิธรรมิกโท**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท วีอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๗๙.

^{๕๒} สมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี, **รวมธรรมะ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๑๙๕.

^{๕๓} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตฺตโน), **การพัฒนาจิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (นครปฐม: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒๐-๑๒๑.

^{๕๔} วรญา ทองอุ่น, **มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร**, (สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๘), หน้า ๒๑๐-๒๑๒.

๓) อิทธิบาท ๔

อิทธิบาท หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย^{๕๕} อิทธิบาท คือ ทางที่จะไปสู่ความสำเร็จ^{๕๖}

ประกอบด้วย ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป วิริยะ ได้แก่ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง จิตตะ ได้แก่ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้น ด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป และวิมังสา ได้แก่ ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อที่ยังหยาบในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

ข้อที่ ๑ ฉันทะ ความพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือพอใจรักใคร่ในงานที่ตนทำ หรือในสิ่งที่จะศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น เราจึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่จะทำ หรือเรื่องที่เราจะต้องศึกษาก่อนว่า จะทำให้เราได้รับประโยชน์อะไรบ้าง เช่น การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำให้เรามีความรู้ดีไม่โกงเขลา เป็นที่รักใคร่ของพ่อแม่ ครูอาจารย์ เป็นต้น ฉันทะ จึงเป็นหลักธรรมข้อแรกในการทำงานต่าง ๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดหลักธรรมอีก ๓ ข้อตามมา

ข้อที่ ๒ วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร เมื่อเรามีความพอใจในงานที่จะทำ หรือสิ่งที่เราจะศึกษาแล้ว ก็จะทำให้เกิดความขยันในการจะทำสิ่งนั้น เมื่อครูอาจารย์ให้งานอะไรมา ก็จะทำจนสำเร็จ

ข้อที่ ๓ จิตตะ ความเอาใจใส่ หนทางไปสู่ความสำเร็จอีกประการหนึ่ง คือ ความเอาใจใส่ในการทำงาน การศึกษา มีจิตใจจดจ่อต่องานที่ทำหรือสิ่งที่เรียน ซึ่งจะมีมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับความพอใจ และมีความขยันหมั่นเพียร

ข้อที่ ๔ วิมังสา การพิจารณาไตร่ตรอง คือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำว่า ยังมีอะไรบกพร่องที่ต้องแก้ไข หรือควรเพิ่มเติมอะไร ซึ่งจะทำงานนั้นดีขึ้น เพราะเมื่อเรามีความรักในงานที่ทำ รวมทั้งทำอย่างพากเพียร เอาใจใส่ ย่อมต้องการให้งานที่เสร็จนั้น ออกมาเป็นที่น่าพอใจ จึงต้องพิจารณางานที่ทำว่า ดีแล้วหรือยัง มีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอีก ซึ่งวิมังสาจะหาให้งานที่ทำสมบูรณ์และไม่บกพร่อง หรือทำให้งานที่ยังบกพร่องอยู่ มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

อิทธิบาท ๔ นี้ เกื้อหนุนกัน และมักมาด้วยกัน เช่น เกิดฉันทะ มีใจรักแล้วก็ทำให้พากเพียร เมื่อพากเพียร ก็เอาใจจดจ่อใส่ใจอยู่เสมอ และเปิดช่องให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองแต่ที่แยกพิจารณาแต่ละข้ออย่างนี้ ก็ด้วยถือเอาภาวะที่เด่นเป็นใหญ่ เป็นตัวนำ เป็นตัวชักจูงข้ออื่น ๆ^{๕๗}

อิทธิบาท ๔ เป็นหลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย ที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่า มีอะไร และคืออะไร จะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ ๒ พันกว่าปีนี้ ไม่มีคราวใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย^{๕๘}

^{๕๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๖๐.

^{๕๖} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), พจนานุกรมธรรมปัญญาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๑๕๐.

^{๕๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

^{๕๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๔๐.

๔) ทิศ ๖

ทิศ ๖ หมายถึง บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางสังคม ดุจทิศที่อยู่รอบตัว^{๕๙} ประกอบด้วย

ข้อที่ ๑ ปุรัตถิมทิศ ทิศเบื้องหน้า คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา เพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อน

บุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดา ผู้เป็นทิศเบื้องหน้า ดังนี้

- ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
- ช่วยทำการงานของท่าน
- ดำรงวงศ์สกุล
- ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท
- เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

บิดามารดาอย่ามอมุเคราะห์บุตรธิดา ดังนี้

- ห้ามปรามจากความชั่ว
- ให้ตั้งอยู่ในความดี
- ให้ศึกษาศิลปวิทยา
- หากคู่ครองที่สมควรให้
- มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร

ข้อที่ ๒ ทักขินทิศ ทิศเบื้องขวา คือ ทิศใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะเป็นทักษิณยบุคคล ควรแก่การบูชาคุณ

ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ดังนี้

- ลูกต้อนรับ
- เข้าไปหา (เพื่อบำรุง คอยรับใช้ ปรีกษา และรับคำแนะนำ เป็นต้น)
- ใฝ่ใจเรียน (คือ มีใจรัก เรียนด้วยศรัทธา และรู้จักฟังให้เกิดปัญญา)
- ประนินบัติ ช่วยบริการ
- เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ (คือ เอาจริงเอาจัง ถือเป็นกิจสำคัญ)

ครูอาจารย์อย่ามอมุเคราะห์ศิษย์ ดังนี้

- ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี
- สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
- สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
- ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ
- สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ (สอนฝึกให้รู้จักเลี้ยงตัวรักษาตนในอันที่จะดำเนินชีวิตต่อไป

ด้วยดี)

^{๕๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๖๕.

ข้อที่ ๓ ปัจฉิมทิศ ทิศเบื้องหลัง ทิศตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา เพราะติดตามเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง

สามีบำรุงภรรยา ผู้เป็นทิศเบื้องหลัง ดังนี้

- ยกย่องให้เกียรติสมกับฐานะที่เป็นภรรยา
- ไม่ดูหมิ่น
- ไม่นอกใจ
- มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้
- หาเครื่องประดับมาให้ เป็นของขวัญตามโอกาส

ภรรยายอมอนุเคราะห์สามี ดังนี้

- จัดงานบ้านให้เรียบร้อย
- สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี
- ไม่นอกใจ
- รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้
- ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

ข้อที่ ๔ อุตตรทิศ ทิศเบื้องซ้าย ทิศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรคภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุน ให้บรรลุความสำเร็จ

บุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย ผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย ดังนี้

- เผื่อแผ่แบ่งปัน
- พุดจามีน้ำใจ
- ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- มีตนเสมอ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน
- ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

มิตรสหายยอมอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้

- เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกัน
- เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อน
- ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้
- ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก
- นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

ข้อที่ ๕ เหนือทิศ ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำการงานต่าง ๆ เป็นฐานกำลังให้

นายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ผู้เป็นทิศเบื้องล่าง ดังนี้

- จัดการงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถ
- ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่
- จัดสวัสดิการดี มีช่วยรักษาพยาบาลให้ยามเจ็บไข้ เป็นต้น
- ได้ของแปลกๆ พิเศษมา ก็แบ่งปันให้
- ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร

คนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นาย ดังนี้

- เริ่มทำการงานก่อนนาย
- เลิกงานทีหลังนาย
- ถือเอาแต่ของที่นายให้
- ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น
- นำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่

ข้อที่ ๖ อุปริมทิศ ทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรม และเป็นผู้นำทางจิตใจ

คฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระสงฆ์ ผู้เป็นทิศเบื้องบน ดังนี้

- จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา
- จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
- จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
- ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
- อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔

พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ ดังนี้

- ห้ามปรามจากความชั่ว
- ให้ตั้งอยู่ในความดี
- อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
- ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
- ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
- บอกทางสวรรค์ คือทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้^{๖๐}

พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการฝึก และการพัฒนาเพื่อให้คนเข้าถึงความสุขอย่างแท้จริง คือ ความสุขที่จะไม่ผันแปร เป็นอิสระแต่ก็ไม่ได้ละเลยความสุขแบบอื่น ๆ การพัฒนาความสุขในพุทธศาสนา จึงมีการพัฒนาเป็นขั้นเป็นตอนตามเหตุและปัจจัยของธรรมชาติ โดยมีได้มุ่งเน้นให้บุคคลมีความสุขเท่านั้น แต่ให้คนมีความสุขไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความเกื้อกูลดีงาม แก่ใจและกำจัดสภาพที่ไม่เกื้อกูลดีงาม หรือที่เป็นอกุศลไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาสิ่งที่ เป็นกุศล การพัฒนานี้จะใช้ความสุขในระดับแรก ๆ ที่ยังขึ้นต่อสิ่งภายนอก เพื่อพัฒนาความสุขที่ ละเอียดยิ่งขึ้น โดยไม่ให้ติดตันอยู่เพียงแค่ความสุขในขั้นเบื้องต้นเท่านั้นผู้ที่กำลังพัฒนาตนเองอยู่นั้น จะช่วยสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้น และช่วยชักนำผู้อื่นให้เกิดความสุขได้ด้วยเช่นกัน แม้จะไม่สามารถ เข้าถึงความสุขสูงสุดคือนิพพานสุข แต่อย่างน้อยที่สุดการอยู่ร่วมกันก็ย่อมไม่มีการเบียดเบียนเกิด ความเดือดร้อนเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อมและสังคม รวมถึงเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้คนอื่น ๆ ในสังคม สามารถพัฒนาความสุขในขั้นสูงขึ้นไปได้ตามกำลังความสามารถ และเหตุปัจจุบัน^{๖๑}

^{๖๐} คุรยลละเอียดย ใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๙๘-๒๐๔/๒๐๒-๒๐๖.

^{๖๑} พระครูธรรมธรครรชิต คุณวโร, “การพัฒนาความสุขในพุทธธรรม Happiness Development in Buddhadhamma”, ใน วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๖): ๙๙.

๕) มงคล ๓๘ ประการ

มงคล ๓๘ ประการ มาจากมงคลสูตร คือ พระสูตรที่ว่าด้วยเรื่องมงคล โดยพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระสูตรนี้แก่เทวดาตนหนึ่งซึ่งไม่ปรากฏนาม ขณะประทับอยู่ที่พระเชตะวันมหาวิหาร อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี กรุงสาวัตถี โดยเทวดาทูลถามถึงมงคลอันสูงสุดในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์จึงตรัสบอกมงคลไว้ ๓๘ ประการ คือ (๑) การไม่คบคนพาล (๒) การคบบัณฑิต (๓) การบูชาผู้ที่ควรบูชา (๔) การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม (๕) การได้สร้างบุญไว้ในปางก่อน (๖) การตั้งตนไว้ชอบ (๗) การเป็นผู้สดับตรับฟังมาก (๘) การเป็นผู้มีศิลปะ (๙) การเป็นผู้มีวินัยที่ศึกษาดีแล้ว (๑๐) การเป็นผู้มีวาจาสุภาพ (๑๑) การบำรุงมารดาบิดา (๑๒) การสงเคราะห์บุตร (๑๓) การสงเคราะห์ภริยา (๑๔) การทำงานไม่คั่งค้าง (๑๕) การให้ (๑๖) การประพฤติธรรม (๑๗) การสงเคราะห์ญาติ (๑๘) การงานที่ไม่มีโทษ (๑๙) การงดเว้นจากบาป (๒๐) ความสำรวมจากการดื่มน้ำเมา (๒๑) ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย (๒๒) ความเคารพ (๒๓) ความถ่อมตน (๒๔) ความสันโดษ (๒๕) ความกตัญญู (๒๖) การฟังธรรมตามกาล (๒๗) ความอดทน (๒๘) ความเป็นผู้ว่าง่าย (๒๙) การพบเห็นสมณะ (๓๐) การสนทนาธรรมตามกาล (๓๑) การเผาผลาญบาป (๓๒) การประพฤติพรหมจรรย์ (๓๓) การเห็นแจ้งอริยสัจ (๓๔) การทำพระนิพพานให้แจ้ง (๓๕) จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม (๓๖) จิตไม่เศร้าโศก (๓๗) จิตปราศจากกิเลสเพียงดังธูลี (๓๘) จิตเกษม^{๖๒}

มงคลสูตรข้อที่ ๑ ถึงข้อที่ ๔ เป็นหลักปฏิบัติเพื่อจัดทำสิ่งแวดล้อมภายนอกให้ดีให้เหมาะแก่การพัฒนาภายในเบื้องต้น ได้แก่

ข้อที่ ๑ การไม่คบคนพาล คือ ไม่คบผู้ที่ประกอบบาปอกุศล ผู้ไม่ดำรงชีวิตด้วยปัญญา ไม่คบหากับผู้ที่มีความหมกมุ่นในอบายมุข ผู้มีนิสัยไม่ซื่อตรง ไม่มีคุณธรรม การไม่คบคนพาลเป็นการขจัดสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีออกไปจากจิตใจของเรา โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางสังคมคือคนซึ่งเป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน คนพาลจัดว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี ไม่เกื้อกูลแก่การประพฤติปฏิบัติธรรม แก่ความเจริญก้าวหน้าของชีวิต การคบคนนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิต ด้วยเหตุว่า คบคนเช่นไรก็เป็นคนเช่นนั้น

ข้อที่ ๒ การคบหาบัณฑิต คือ การผูกไมตรีกับคนดี มีบัณฑิตเป็นมิตร คบหากับผู้มีศีลธรรม ผู้รอบรู้ธรรมและปฏิบัติธรรม การคบบัณฑิตจะส่งผลให้ผู้คบได้สัมผัสกับความดีต่าง ๆ ได้เห็นตัวอย่างที่ดี ฟังเรื่องดี ๆ ทำสิ่งดี ๆ แนวคิดดี ๆ เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การปฏิบัติธรรม เพื่อพัฒนาชีวิตไปสู่ความหลุดพ้น ผู้คบบัณฑิตก็เป็นเช่นกับใบไม้ที่พันของหอม

ข้อที่ ๓ การบูชาผู้ที่ควรบูชา คือ การบูชาที่บุคคลบูชาดีแล้วในปุชนัยบุคคลมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น แม้เล็กน้อย ย่อมอำนวยประโยชน์สุขแก่ผู้บูชาตลอดกาลนาน เช่น การบูชาพระพุทธเจ้าด้วยดอกไม้ของนายสุมนมาลาการ ทำให้ได้รับสมบัติในปัจจุบัน คือ ได้รับพระราชทานช้าง ม้า ทาส ทาสี บ้านสวย เงินทอง ของใช้ เครื่องประดับ ส่วนการบูชาด้วยการปฏิบัติบูชา คือ บูชาพระพุทธเจ้าด้วยการถึงไตรสรณคมน์และรับสิกขาบททั้ง ๕ เป็นต้น

^{๖๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๗๔-๒๗๗.

ข้อที่ ๔ การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม คือ อยู่ในถิ่นที่มีพุทธบริษัท ถิ่นที่มีคำสอนของพระศาสดารุ่งเรือง การอยู่ในถิ่นเช่นนี้ย่อมได้รับข้อมูลที่ดี ได้พัฒนาอินทรีย์ ๖ มี ตา หู เป็นต้น ให้เจริญขึ้น การอาศัยอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมพระพุทธรูปเจ้าตรีสุว เป็นมงคล เพราะเป็นปัจจัยแห่งการทำบุญของสัตว์ทั้งหลาย การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมต้องพิจารณาว่า ถิ่นนี้เมื่อไปอยู่แล้ว ทรัพย์สมบัติจะเจริญหรือไม่ สามารถประกอบอาชีพตั้งตัวได้หรือไม่ ชีวิตมีความสุขหรือไม่ ทรัพย์สิ้นเปลืองภัยหรือไม่ คุณความดีพัฒนาหรือไม่

มงคลสูตรข้อที่ ๕ ถึงข้อที่ ๑๐ รวม ๖ ข้อ เป็นหลักปฏิบัติเพื่อจัดทำสิ่งแวดล้อมภายในของตนให้ดี จัดเป็นดีโน ซึ่งเป็นฐานที่จะรองรับดีต่อ ๆ ไป ได้อย่างมั่นคง ได้แก่

ข้อที่ ๕ การสั่งสมบุญไว้ในปางก่อน คือ ผู้มีบุญอันทำไว้ก่อนย่อมได้รับสิ่งที่พึงประสงค์ในสมบัติทุกอย่าง ทั้งมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ สูงสุดกระทั่งนิพพานสมบัติ ความเป็นผู้มีบุญอันทำไว้ในกาลก่อนเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมภายในให้ดี หมายถึง การสร้างสิ่งที่ดีให้เกิดขึ้นภายในตัวเอง สิ่งดังกล่าวนี้เป็นฐานรองรับและต่อเติมการพัฒนาภายในและใจของตนให้ก้าวไปสู่ความหลุดพ้นในระดับที่สูงขึ้นไป

ข้อที่ ๖ การตั้งตนไว้ชอบ คือ ปฏิบัติตนถูกต้องด้วยคุณธรรมและหน้าที่ จนเป็นบุคคลที่น่านับถือในที่ทุกสถานด้วยการปฏิบัติ ดังนี้ ยังตนผู้ไม่มีศีล ให้ตั้งอยู่ในความเป็นผู้มีศีล ๑ ยังตนผู้ไม่มีศรัทธา ให้ตั้งอยู่ในความเป็นผู้มีศรัทธา ๑ ยังตนผู้ตระหนี่ ให้ถึงพร้อมด้วยการบริจาค ๑

ข้อที่ ๗ การเป็นผู้สดับตรับฟังมาก คือ การพัฒนาศักยภาพของตนให้เป็นบุคคลที่ทรงคุณค่าสามารถนำหลักวิชาความรู้มาพัฒนาตนเองและพัฒนาผู้อื่น การเป็นผู้สดับตรับฟังมาก นอกจากได้เพิ่มพูนความรู้ในหลักวิชาการต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความประพฤติให้ถูกต้องดีงามเป็นคนดีน่าคบหาสมาคม พระพุทธรูปเจ้าทรงยกย่องผู้สดับตรับฟังมากกว่า “ผู้มีธรรมเครื่องทำความแก้วกล้า”^{๖๓}

ข้อที่ ๘ การเป็นผู้มีศีลปะ คือ ผู้มีศีลปะเกิดขึ้นในตนโดยการศึกษา ฝึกคิด ฝึกพูด ฝึกทำ จนชำนาญเกิดเป็นประสบการณ์แก้ปัญหาเป็น การเป็นผู้มีศีลปะย่อมทำให้ชีวิตมีประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

ข้อที่ ๙ การเป็นผู้มีวินัยที่ศึกษาดีแล้ว คือ การเป็นผู้มีวินัยที่ศึกษาดีแล้ว คือ ปฏิบัติตามวินัยทั้งทางโลกและทางธรรมถูกต้อง ไม่บกพร่อง ปฏิบัติเคร่งครัดเรียบร้อย เชื่อว่า มีความสุจริตทางกาย วาจา และใจ แม้นตนเองก็ติเตียนตนไม่ได้ ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญ ชื่อเสียงที่ดั่งงามย่อมขจรไป ไม่หลงลืมสติตาย มีสุคติเป็นที่ไปเบื้องหน้า^{๖๔}

ข้อที่ ๑๐ การเป็นผู้มีวาจาสุภาสิต คือ วาจาที่ประกอบด้วยลักษณะ ๕ ประการ ได้แก่ พุดถูกกาล ๑ พุดคำจริง ๑ พุดสุภาพ ๑ พุดมีประโยชน์ ๑ พุดด้วยเมตตาจิต ๑^{๖๕} หลักปฏิบัติในวาจาสุภาสิตคือ พุดถ้อยคำที่เว้นจากโทษ ไม่พุดปิด ไม่พุดส่อเสียด ไม่พุดคำหยาบ ไม่พุดเพ้อเจ้อ วาจาสุภาสิตเป็นหลักพัฒนาชีวิตให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ช่วยปลูกเร้าให้เกิดคุณธรรม ทำให้เกิดจิตสำนึก มีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างความปองดองสามัคคี สร้างความเข้าใจอันดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

^{๖๓} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๐๑/๑๗๕.

^{๖๔} อัง.ทูก. (ไทย) ๒๐/๑๘/๗๑.

^{๖๕} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๘/๓๓๘.

มงคลข้อที่ ๑๑ ถึงข้อที่ ๑๔ รวม ๔ ข้อ เป็นหลักปฏิบัติที่แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติเป็นคนดี มีความรับผิดชอบต่อครอบครัวในฐานะต่าง ๆ เป็นการทำหน้าที่ระดับพื้นฐานของผู้ครองเรือนให้สมบูรณ์ได้แก่

ข้อที่ ๑๑ การบำรุงมารดาบิดา คือเลี้ยงดูมารดาบิดา ประนินบัตด้วยเครื่องสักการะ มีข้าว น้ำ ผ้าห่ม ที่นอน การอบกลิ่น ให้อาบน้ำ ล้างเท้าทั้งสองให้ท่าน จัดว่าเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ของ บุตรที่ดี ๕ ประการคือ ๑ ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ ๑ ช่วยทำกิจการงานของท่าน ๑ ช่วย ดำรงวงศ์ตระกูลของท่าน ๑ ประพฤติตนให้เป็นผู้สมควรรับมรดก ๑ เมื่อท่านล่วงลับไปทำบุญอุทิศให้ ท่าน ๑^{๖๖} การกระทำตอบแทนพระคุณของมารดาบิดาที่จัดว่าเป็นการกระทำอันมีคุณค่ายิ่งก็คือการยัง มารดาบิดาผู้ไม่มีศรัทธาให้ตั้งอยู่ในศรัทธา ผู้ทุศีลให้ตั้งอยู่ในความถึงพร้อมด้วยศีล ผู้ตระหนี่ให้ถึง พร้อมด้วยการบริจาค ผู้ไม่มีปัญญาให้ถึงพร้อมด้วยปัญญา การกระทำเช่นนี้พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญ ว่า บุตรธิดาเป็นอันกระทำตอบแทนแล้วและกระทำยิ่งแล้วแก่มารดาบิดาทั้งสอง^{๖๗} ข้อปฏิบัติเหล่านี้ เป็นมงคลอันสูงสุดแก่ผู้ปฏิบัติ การบำรุงมารดาบิดาส่งผลให้ผู้ปฏิบัติพ้นจากทุกข์ประสบประโยชน์สุข ในโลกทั้งสอง ชื่อเสียงที่ดีย่อมขจรไป บัณฑิตทั้งหลายให้การสรรเสริญ มีสุคติเป็นที่ไปเบื้องหน้า พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “เพราะการประนินบัตในมารดาบิดานั้นแล บัณฑิตทั้งหลายสรรเสริญเขาในโลก นี้เนื่อง เขาละไปแล้วย่อมบันเทิงในสวรรค์”^{๖๘}

ข้อที่ ๑๒ การสงเคราะห์บุตร คือ การเลี้ยงดูและเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตนในทางที่ดีที่ ถูกเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตร มารดาบิดาพึงสงเคราะห์บุตรด้วยการทำหน้าที่ ๕ ประการ คือ ห้ามมิ ให้ทำชั่ว ๑ ให้ตั้งอยู่ในความดี ๑ ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๑ หาครูครองที่เหมาะสมให้ ๑ มอบทรัพย์มรดก ในกาลอันควร ๑^{๖๙} การสงเคราะห์บุตรเป็นคุณธรรมที่สำคัญ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ที่ตนมีอยู่อย่าง ถูกต้อง ทำให้สถาบันครอบครัวร่มเย็นเป็นสุข เพราะการสงเคราะห์บุตร การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ บุตร เป็นการพัฒนาศักยภาพของตนให้ดีขึ้น

ข้อที่ ๑๓ การสงเคราะห์ภริยา คือ การรับผิดชอบเลี้ยงดูภริยา เป็นหน้าที่ของสามีที่จะพึง สงเคราะห์อนุเคราะห์ภริยา พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงหน้าที่อันสามีพึงปฏิบัติต่อภริยา ๕ ประการ คือ ยกย่อง นับถือว่าเป็นภริยา ๑ ไม่ดูหมิ่น ๑ ไม่นอกใจ ๑ มอบความเป็นใหญ่ในครอบครัวให้ ๑ ให้เครื่องประดับ แต่งตัว สำหรับภริยาเมื่อได้รับการสงเคราะห์จากสามีแล้วต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อสามี ๕ ประการเช่นกัน คือ จัดการงานในบ้านเรียบร้อย ๑ สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่าย ๑ ไม่นอกใจ ๑ รักษาทรัพย์สมบัติ ที่สามีหามาให้ดี ๑ ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง ๑^{๗๐} การปฏิบัติตามที่กล่าวมานี้ เป็นมงคลแก่ผู้ ปฏิบัติ เพราะการสงเคราะห์กันเป็นการยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันเอาไว้ ทำให้เกิดความเข้าใจกัน ครองรักครองเรือนร่วมกันอย่างมั่นคง ครอบครัวมีความสุข สะดวกต่อการสร้างหลักฐานครอบครัว นั้นเอง

^{๖๖}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๑๓.

^{๖๗}อง.ทก. (ไทย) ๒๐/๓๔/๗๘.

^{๖๘}ช.ข. (ไทย) ๒๘/๑๓๘/๘๔.

^{๖๙}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๒-๒๑๓.

^{๗๐}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๙/๒๑๔.

ข้อที่ ๑๔ การทำงานไม่คั่งค้างอากุล คือ ทำงานถูกเวลา เหมาะสม ขยันขันแข็ง ไม่เกียจคร้าน ทำอย่างสม่ำเสมอ ผู้ที่รักงาน ทำงานจริง ไม่ทิ้งงานให้เสีย ไม่ให้งานคั่งค้าง ย่อมได้ทรัพย์ได้รับความสุข พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ผู้ใด เมื่อทำกิจแห่งบุรุษ ไม่สำคัญหนาวและร้อนยิ่งไปกว่าหญ้า ผู้นั้น ย่อมไม่เสื่อมไปจากสุข”^{๗๑}

มงคลข้อที่ ๑๕ ถึงข้อที่ ๑๘ รวม ๔ ข้อ จัดเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เป็นการปฏิบัติหน้าที่ต่อสังคม สร้างมิตรไมตรี มีน้ำใจ สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันในหมู่ญาติ ทำงานที่ไม่มีโทษ ลดปัญหาสังคม ชื่อว่าสร้างสันติสุขให้สังคม ได้แก่

ข้อที่ ๑๕ การให้ คือ การสงเคราะห์เกื้อกูลกันในทางที่ดี ส่งเสริมการพัฒนาคนให้มีความสุข ส่งเสริมผู้กระทำไม่ให้เป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบกัน ทานมี ๒ ประการ คือ อามิสทาน การให้สิ่งของ ๑ ธรรมทาน การให้ธรรม ^{๗๒} ผลดีที่เกิดแก่ผู้ให้ คือ ได้กำจัดความตระหนี่ สละความโลภ ออกไปจากใจ พระพุทธเจ้าตรัสสอนสังสของการให้ไว้ ๕ ประการ คือ ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก ๑ สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาผู้ให้ทาน ๑ กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป ๑ ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของคฤหัสถ์ ๑ ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ^{๗๓}

ข้อที่ ๑๖ การประพฤดิธรรม คือ การน้อมนำธรรมให้ถึงพร้อมในตัวของผู้ปฏิบัติและเมื่อได้ปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอ ชีวิตจะมีความสุขสงบสุข มีสุคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้า แม้จะปรารถนาเป็นกษัตริย์มหาศาล เป็นพราหมณ์มหาศาล เป็นเทพชั้นใด หรือต้องการทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะก็จะได้รับด้วยการประพฤดิธรรม^{๗๔}

ข้อที่ ๑๗ การสงเคราะห์ญาติ คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ญาติพี่น้อง การเกื้อกูลแก่พวกญาติผู้ขัดสนทรัพย์บ้าง ผู้เจ็บป่วยบ้าง ซึ่งมาขอความช่วยเหลือ ด้วยให้ของกิน ฝ้านุ่งห่ม และทรัพย์ เป็นต้น ตามที่จะสามารถช่วยได้ ชื่อว่าการสงเคราะห์ญาติ การสงเคราะห์ญาติเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน ทำให้จิตใจเจริญองงามด้วยคุณธรรม เป็นเหตุปัจจัยให้ได้คุณธรรมพิเศษขึ้นไปตามลำดับ

ข้อที่ ๑๘ การงานที่ไม่มีโทษ คือ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่ตนและแก่คนในสังคม เช่น ทำถนนที่ขรุขระให้ราบเรียบ ทอดสะพานข้ามน้ำเพื่อให้คนใช้สัญจรไปมาสะดวก ปลุกต้นไม้มีเงาไว้ให้ร่มรื่น เมื่อทำเช่นนี้แล้วจิตใจย่อมผ่องใส ย่อมประสบความสุข และมีสวรรค์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า

มงคลข้อที่ ๑๙ ถึงข้อที่ ๒๕ รวม ๗ ข้อ เป็นหลักปฏิบัติตนเกี่ยวกับศีลธรรม โดยมงคลข้อที่ ๑๙ และข้อที่ ๒๐ จัดเข้าในศีล เพราะเป็นข้อปฏิบัติที่มีลักษณะงดเว้นจากบาป สรรวมจากการต็มน้ำเมา มงคลข้อที่ ๒๑ ถึงข้อที่ ๒๕ จัดเข้าในหลักธรรม เพราะเป็นข้อปฏิบัติที่เกี่ยวกับหลักเสริมสร้างสติ กิริยามารยาทดี ไม่มีทิฏฐิมานะ ยินดีพอใจด้วยของของตน เป็นคนดีมีความกตัญญูทเวที การปฏิบัติตามหลักธรรมนี้จะเป็เหตุให้เกิดความดีงามด้านอื่น ๆ อีกหลายประการ ได้แก่

^{๗๑}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๓/๒๐๗.

^{๗๒}อง.ทูก. (ไทย) ๒๐/๑๔๒/๑๒๐.

^{๗๓}อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๓๕/๕๖.

^{๗๔}ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๔๒/๔๗๘-๔๗๙.

ข้อที่ ๑๙ การงดเว้นจากบาป คือ เจตนาความตั้งใจไม่ทำบาปทางกายวาจาและใจครบไตรทวาร ในลิลิตกาลสูตร พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า บาป ได้แก่ กรรมกิเลส ๔ อย่าง คือ ปาณาติบาต ฆ่าสัตว์ ๑ อทินนาทาน ลักทรัพย์ ๑ กาเมสุ มิจฉาจาร ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย ๑ มุสาวาท พูดเท็จ ๑^{๗๕} การงดเว้นจากบาปเช่นนี้จิตใจย่อมไม่เศร้าหมอง ไม่มีเวรภัยกับใคร ๆ การเว้นจากบาปเป็นการฝึกตนไม่ให้เป็นคนโหดร้าย มือไว ใจเร็ว ใจปัด หมดสติ

ข้อที่ ๒๐ ความสรววมจากการตึมน้ำเมา คือ การปิดประตูแห่งอบาย ไม่เสื่อมเสียสุขภาพร่างกาย ทำให้มีสติ ไม่ประมาท ทำ พูด คิด เรียบร้อย มีความพร้อมต่อการทำความดีได้เต็มที่ พระพุทธเจ้าตรัสสมคลข้อให้สรววมจากการตึมน้ำเมาเพราะน้ำเมาทำให้ผู้ตึมควบคุมสติไม่ได้ เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เป็นเหตุให้เสื่อมเสียสุขภาพและโรคะ โทษของการตึมน้ำเอนามี ๖ ประการ คือ เสียทรัพย์ทันตาเห็น ๑ ก่อการทะเลาะวิวาท ๑ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑ เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง ๑ ทำให้ไม่มี ความละอาย ๑ เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา ๑^{๗๖}

ข้อที่ ๒๑ ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย คือ ความเป็นผู้ไม่อยู่ปราศจากสติ ความไม่ประมาทเป็นหลักธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นอมตบทว่า “ความไม่ประมาท เป็นทางแห่งอมตะ”^{๗๗} ทางแห่งอมตะ หมายถึง อุบายบรรลุมตตะ คำว่า อมตะ ในที่นี้ หมายถึง พระนิพพาน ความไม่ประมาทเชื่อว่ามีอุปการะมากในธรรมอันหาโทษมิได้ เพราะเป็นไปเพื่อยังกุศลให้เกิดขึ้น พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้กระทำความไม่ประมาทใน ๔ สถาน คือ ในการละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ๑ ในการละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต ๑ ในการละมโนทุจริต บำเพ็ญมโนสุจริต ๑ ในการละความเห็นผิด บำเพ็ญความเห็นถูก ๑^{๗๘}

ข้อที่ ๒๒ ความเคารพ คือ การทำให้หนัก ได้แก่ การยกย่องเชิดชูบุคคลหรือสิ่งที่ควรยกย่องเชิดชูมีพระพุทธเจ้า เป็นต้น ความเคารพเป็นคุณธรรมของผู้ฝึกตนของอารยชนผู้ที่ได้รับการศึกษามาดี ผู้ที่ให้เกียรติให้ความเคารพผู้อื่นด้วยใจย่อมได้รับการเคารพตอบ และเมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้ว ย่อมเข้าถึงโลกสวรรค์ หรือเกิดในโลกมนุษย์ก็จะเกิดในตระกูลสูงมีตระกูลกษัตริย์ เป็นต้น^{๗๙}

ข้อที่ ๒๓ ความอ่อนน้อมถ่อมตน คือ ปฏิบัติตนเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี ไม่เย่อหยิ่ง ไม่มีทิฐิมานะ ไม่ถือตัว ไม่กระด้าง เป็นผู้เด่นในทางดีงาม เป็นผู้ขจัดมานะเสียได้ ขจัดความกระด้างเสียได้ เป็นผู้เชื่อกับด้วยท่อนผ้าสำหรับเช็ดเท้า เสมอด้วยโคผู้ตัวเขาหัก และเป็นผู้เสมอด้วยงูพิษที่ถูกถอดเขี้ยวแล้ว มีวาจาอ่อนหวาน มีวาจาเนิบนวล มีวาจาน่าปลื้มใจ

ข้อที่ ๒๔ ความสันโดษ คือ ความยินดีด้วยของของตน มีความหมาย ๓ ประการ คือ ยินดีด้วยของของตน ยินดีด้วยของที่มีอยู่ ยินดีสม่าเสมอ ความสันโดษเชื่อว่าเป็นมงคล เพราะเป็นเหตุละบาปธรรมทั้งหลาย มีความมักมาก ความปรารถนาลามก เป็นต้น ความสันโดษเป็นหลักธรรมนำตนสู่ความหลุดพ้นเพราะเป็นเครื่องอบรมอริยมรรคและเพราะเป็นเหตุอยู่สบายในทิศทั้ง ๕

^{๗๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๕/๒๐๐.

^{๗๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๒-๒๐๓.

^{๗๗} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๑/๓๑.

^{๗๘} อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๑๖/๑๗๘-๑๗๙.

^{๗๙} ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๒๙๕/๓๕๔.

ข้อที่ ๒๕ ความกตัญญู คือ ความเป็นผู้รู้อุปการะอันบุคคลอื่นทำแล้วแก้ตน ความกตัญญูนั้น มีความสำคัญมากเพราะเป็นรากฐานแห่งการทำดีทุกอย่าง จะเห็นว่าความกตัญญูไม่จัดเข้าไว้ในบารมี ๑๐ แต่ความกตัญญูนี้เป็นพื้นฐานรองรับให้บารมี ๑๐ สำเร็จผลได้ และได้ชื่อว่าเป็นมงคลแก่ผู้ปฏิบัติ เพราะเป็นเหตุแห่งการบรรลुकุณวิเศษมีประการต่าง ๆ มีความเป็นผู้ควรสรรเสริญว่าเป็นสัตบุรุษ เป็นต้น มงคลสูตรได้แสดงหลักธรรมไว้ ๕ ประการ ที่มีลักษณะเป็นธรรมเครื่องสนับสนุนการปฏิบัติเพื่อพัฒนาไปสู่ความหลุดพ้นทั้งในระดับโลกียะและระดับโลกุตระ มีปรากฏอยู่ในมงคลข้อที่ ๒๖ ถึงข้อที่ ๓๐ รวม ๕ ข้อ ได้แก่

ข้อที่ ๒๖ การฟังธรรมตามกาล คือ ในเวลาที่จิตประกอบด้วยอุทัจจะ หรือถูกอกุศลวิตก มีกามวิตก เป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่งครอบงำ แล้วฟังธรรมเพื่อบรรเทาวิตกเหล่านั้น ผู้ฟังธรรมย่อมได้รับประโยชน์ ๕ อย่าง คือ ย่อมได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๑ สิ่งใดเคยฟังแล้ว แต่ยังไม่เข้าใจชัด ย่อมเข้าใจชัดในสิ่งนั้น ๑ บรรเทาความสงสัยเสียได้ ๑ ทำให้ความเห็นให้ถูกต้อง ๑ จิตของผู้ฟังย่อมผ่องใส ๑^{๘๐} การฟังธรรมตามกาลจัดเป็นการบำเพ็ญบุญอย่างหนึ่ง เรียกว่า อัมมัสสวนมัย บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม การฟังธรรมของบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัยย่อมเป็นเหตุบรรลุมรรคได้ในปัจจุบัน ส่วนบุคคลผู้เว้นจากอุปนิสัยย่อมเป็นเหตุให้บรรลุมรรคในอนาคต

ข้อที่ ๒๗ ความอดทน คือ มีความทนทานทั้งกายและใจ อดทนต่อราคะโทสะโมหะ อดทนต่อคำกล่าวล่วงเกิน ความเจ็บใจ ความลำบากตรากตรำ ความเจ็บไข้ ความอดทนเป็นเครื่องหล่อหลอมกายและใจให้มีความทนทาน อดทนได้มากเท่าใดก็ยิ่งเป็นผู้สามารถรับภาระหน้าที่อันหนักหน่วงแห่งยุคสมัยได้มากเพียงนั้น

ข้อที่ ๒๘ ความเป็นผู้ว่าง่าย คือ เมื่อถูกผู้อื่นว่ากล่าวอยู่โดยชอบธรรม ไม่ถึงความความกลบเกลื่อน หรือความเป็นผู้นิ่งเฉย หรือการคิดถึงคุณและโทษ กระทำความเอื้อเฟื้อ ความเคารพ ความถ่อมตนอย่างเหลือเกินให้ปรากฏ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญความเป็นผู้ว่าง่ายว่าเป็นมงคล เพราะเป็นเหตุแห่งการได้อิवाทหรือคำแนะนำพราสสอนจากเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย และเพราะเป็นเหตุแห่งการบรรลुकุณคือการละโทษได้

ข้อที่ ๒๙ การเห็นสมณะ คือ การเข้าไปหา การบำรุง การระลึกถึง การได้ยิน และได้เห็น บรรพชิตผู้มีกิเลสสงบแล้ว ผู้มีกาย วาจา จิต และปัญญาอันอบรมแล้ว ผู้ประกอบด้วยการฝึกอย่างสูง ชื่อว่า การเห็นสมณะ ย่อมมีอุปการะมาก เพราะเป็นเหตุให้ได้ประสบสิ่งที่ยอดเยี่ยมมีที่สสนานุตตริยะ การเห็นอันยอดเยี่ยม เป็นต้น^{๘๑}

ข้อที่ ๓๐ การสนทนาธรรมตามกาล คือ การพูดจกกันในเรื่องความดีความชอบ เรื่องที่เป็นจริง มีเหตุมีผล มีหลักฐานอ้างอิง หลักปฏิบัติในการสนทนาธรรมตามกาล คือ สนทนากันในเวลาพลบค่ำ คือเวลาที่คนทั้งหลายเลิกทำงานทุกอย่าง เวลาใกล้รุ่ง คือ เบื้องต้นแห่งวัน และในกาลนั้น ๆ คือ ในเวลาที่เป็นโอกาสเหมาะสมจะสนทนากันได้ การสนทนาธรรมตามกาล พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นมงคล เพราะเป็นเหตุแห่งคุณทั้งหลาย เช่น ได้รับความฉลาดในนิกายทั้ง ๕ ป้องกันไม่ให้นิวรณ์ธรรมครอบงำจิต ได้รับความแจ่มแจ้งเรื่องข้อธรรมและการปฏิบัติธรรมในด้านต่าง ๆ เป็นต้น การสนทนาธรรมตามกาล ช่วยส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้เจริญก้าวหน้าจนถึงความหลุดพ้นจากกิเลส

^{๘๐} อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๐๒/๓๔๔.

^{๘๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๗/๓๒๗.

หลักธรรมในมงคลสูตรนั้น จัดเป็นหลักปฏิบัติในส่วนที่เป็นโลกุตตรธรรมได้ ๒ ฝ่ายคือ ฝ่ายเหตุ และฝ่ายผล โลกุตตรธรรมฝ่ายเหตุในมงคลข้อที่ ๓๑ ถึงข้อที่ ๓๔ รวม ๔ ข้อ คือ

ข้อที่ ๓๑ การเผาผลาญบาป คือ การทำบาปกรรมทั้งหลายให้เร่าร้อน ให้หมดไปจากใจ เกาะติดอยู่ในใจไม่ได้ ส่งผลให้จิตสะอาดผ่องใส การบำเพ็ญตบธรรม เป็นเหตุผลของกันและกัน กล่าวคือ บุคคลผู้จะทำอินทรีย์สังวรให้พร้อมมูลต้องอาศัยหิริโอตตปปะและสติ เพราะคุณเครื่องสำรวมอินทรีย์คือสติสังวรและหิริโอตตปปะเป็นอุปนิสัยของอินทรีย์สังวร คนที่มีหิริโอตตปปะจะเป็นคนมีอินทรีย์สังวรมีศีล มีสัมมาสมาธิ ยถาภูตญาณทัสสนะก็เกิดมี เมื่อเกิดยถาภูตญาณทัสสนะแล้ว นิพพิทาและวิราคะก็มี วิมุตติญาณทัสสนะก็ย่อมมีตามมาเป็นลำดับ การบำเพ็ญตบะจึงเป็นการขจัดเผาผลาญบาปกรรมให้เร่าร้อนหมดไปจากใจ พร้อมกันนั้นก็สร้างกุศลธรรมให้เกิดขึ้นเจริญขึ้นในตน

ข้อที่ ๓๒ การประพฤติพรหมจรรย์ คือ เว้นจากเมถุนธรรม การประพฤติพรหมจรรย์ในมงคลสูตรนี้เป็นการปฏิบัติที่พัฒนาขึ้นมาตามลำดับจากการปฏิบัติมงคลในข้อเบื้องต้น เป็นการปรับพื้นฐานจิตใจให้หนักแน่นตั้งแต่ระดับโลกียะ ปฐมจิตสูงขึ้นจนก้าวอย่างเข้าสู่โลกุตตรธรรม อันเป็นความหลุดพ้นขั้นสูงสุด การประพฤติพรหมจรรย์ชื่อว่าเป็นมงคล เพราะเป็นเหตุบรรลुकุณพิเศษมีประการต่าง ๆ ที่สูงขึ้นไป

ข้อที่ ๓๓ การเห็นแจ้งอริยสัจ คือ การเห็นด้วยการเรียนรู้ ด้วยอำนาจแห่งญาณเครื่องแทงตลอด ดังที่ พระโยคาวจรนั้นทำอยู่อย่างนั้น ย่อมแทงตลอดสัจจะ ด้วยปฏิเวธญาณดวงเดียว ย่อมตรัสรู้ด้วยอภิสมยญาณดวงเดียว คือ ย่อมแทงตลอดซึ่งทุกข์ด้วยปฏิเวธญาณเครื่องกำหนดรู้ซึ่งสมุทัย ด้วยปฏิเวธญาณเป็นเหตุละซึ่งนิโรธสัจ ด้วยปฏิเวธญาณเครื่องทำให้แจ้ง ย่อมแทงตลอดซึ่งมรรคด้วยปฏิเวธญาณเป็นเหตุให้เจริญ การเห็นอริยสัจคือ รู้ด้วยญาณเครื่องแทงตลอดนี้ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นมงคล เพราะทำให้ผู้ปฏิบัติถึงความหลุดพ้นจากวิภวทุกข์ ทุกข์ดับไปไม่เหลือในเพราะนิพพาน^{๘๒}

ข้อที่ ๓๔ การทำพระนิพพานให้แจ้ง คือ นิพพาน แปลว่า ดับ เย็นสนิท แสดงภาวะทางจิตใจ หมายถึง เย็นใจ สดชื่น ชุ่มชื่นใจ ดับความร้อนใจ เป็นเครื่องดับกิเลส ทำให้ราคะ โทสะ โมหะ หมดสิ้นไป ไม่มีต้นหาเครื่องร้อยรัดหรือออกไปแล้วจากต้นหาที่เป็นเครื่องร้อยติดไว้กับภพ ๖ นิพพานมี ๒ อย่างคือ สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ ๑ อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ๑^{๘๓} พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการใหญ่อันเป็นข้อปฏิบัติเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้งไว้ เรียกว่า ทางสายกลาง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากรรม สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ การปฏิบัติในสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน กำหนดอารมณ์ของกัมมัฏฐานทั้งสองหยุดนิ่งเป็นสมาธิ เจริญฌานขั้นต่าง ๆ พิจารณานามรูปที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ด้วยปัญญาเห็นแจ้ง ดับกิเลสที่เกิดขึ้นกับใจให้หมดไปตามลำดับขั้นตั้งแต่ระดับโลกียะจนถึงขั้นโลกุตระ จิตปลอดโปร่งเป็นอิสระ

การทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพานชื่อว่าเป็นมงคล เพราะเป็นเหตุแห่งการอยู่เป็นสุขในทิฏฐธรรม ดังพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง^{๘๔} สภาวะจิตของท่านผู้บรรลุพระนิพพานจะหมดจดผ่องใสสะอาด สว่าง สงบ คงที่ ดับความร้อนใจ ดับกิเลส ไม่มีต้นหาเครื่องร้อยรัด แม้ว่าจะครองเบญจขันธ์อยู่ก็สามารถดำรงสภาวะจิตที่ตั้งงามได้ตลอดเวลา

^{๘๒} พ.ศ. (ไทย) ๒๕/๗๓๐-๗๓๓/๔๗๖-๔๗๗.

^{๘๓} พ.ศ. (ไทย) ๕/๔๔/๓๙๒.

^{๘๔} พ.ศ. (ไทย) ๒๕/๒๐๔/๙๖.

สภาวะของจิตที่ต้งามทั้ง ๔ ประการ คือ จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม จิตไม่เศร้าโศก จิตปราศจากอริจิต มีความเกษม นี้ อยู่ในมงคลข้อที่ ๓๕-๓๘ ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการทำพระนิพพานให้แจ้ง ผู้ที่ได้บรรลุพระนิพพานจะพึงเห็นได้ด้วยตนเอง

ข้อที่ ๓๕ จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม คือ จิตของผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว^{๘๕} โลกธรรมมี ๘ ประการ ที่เป็นอภิวรรณ คือ ลาก ยศ สรรเสริญ สุข ที่เป็นอนิวัตรธรรม คือ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ ดังที่ พระพุทธเจ้าตรัสอธิบายเรื่องจิตไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม ความว่า

“ลาก เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข และทุกข์ ธรรมเหล่านี้ ในหมู่มนุษย์ล้วนไม่เที่ยง ไม่นั่นคง มีความแปรผันเป็นธรรมดา แต่ท่านผู้มีปัญญาดี มีสติรู้ธรรมเหล่านี้แล้ว ย่อมพิจารณาเห็นว่า มีความแปรผันเป็นธรรมดา อภิวรรณ จึงอย่ายึดจิตของท่านไม่ได้ ท่านย่อมไม่ยินร้ายต่ออภิวรรณ ความยินดีหรือความยินร้าย ท่านขจัดปัดเป่าจนไม่มีอยู่ ท่านรู้ทางที่ปราศจากอริจิต ไม่มีความเศร้าโศก เป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพ ย่อมรู้แจ้งชัดโดยถูกต้อง”^{๘๖}

ข้อที่ ๓๖ จิตไม่เศร้าโศก คือ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย ความโศก ความเศร้าใจ ความแค้นใจ ความผาก ณ ภายใน ความเศร้าโศก ณ ภายในของสัตว์ผู้ประกอบด้วยความฉิบหายอันใดอันหนึ่ง ผู้นั้นทุกขธรรมอันใดอันหนึ่งถูกต้องแล้ว อันใดเล่า ภิกษุทั้งหลาย นี้เราเรียกว่า ความโศก”^{๘๗} เป็นการแสดงให้เห็นว่า จิตที่เศร้าโศก ไม่ได้ ไม่มีประโยชน์ ทำให้สุขภาพกายและใจเสื่อมเสีย ส่วนจิตที่ไม่เศร้าโศกจะส่งผลให้สุขภาพกายและใจผ่องใส ไม่มีภัย

ข้อที่ ๓๗ จิตปราศจากกิเลสเพียงดังอริจิต คือ อริจิต ได้แก่ ฝุ่นละออง สิ่งใดหรือที่ใดมีอริจิตส่งไป หรือมีอริจิตจับ สิ่งนั้นย่อมเศร้าหมอง รากะโทสะโมหะ ชื่อว่า อริจิต เพราะย่อมทำจิตให้เศร้าหมอง จิตที่ปราศจากกิเลสเพียงดังอริจิตก็คือปราศจากความเศร้าหมอง กิเลสเพียงดังอริจิตในที่นี้ก็คือ รากะ โทสะ โมหะ ที่มาเกาะจิตทำให้จิตเศร้าหมอง จิตปราศจากกิเลสเพียงดังอริจิต เป็นจิตที่สะอาด ผ่องใส สามารถรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งหลาย เป็นจิตของพระอริยะผู้บรรลุพระอรหัต

ข้อที่ ๓๘ จิตเกษม คือ จิตที่ปราศจากโยคะ ประการ คือ กามโยคะ ความกำหนัดในกามคุณ ๕ ภวโยคะ ความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจในรูปภพและอรุภพ ทิณฺณโยคะ ทิณฺณ ๖ ประการ อวิชชาโยคะ ความไม่รู้ในอริยสัจ จิตเกษมนี้ชื่อว่าเป็นมงคล เพราะนำมาซึ่งความเป็นผู้สูงสุดในโลก มีความเป็นผู้มีชั้นอันไม่เป็นไปแล้ว (ไม่เกิดอีก) และเพราะนำมาซึ่งความเป็นอาหุเนยบุคคล เป็นต้น

สรุปได้ว่า จริยธรรมในทัศนะของพระพุทธศาสนา มีเป็น ๓ ชั้น ตามพระดำรัสเมื่อคราวส่งสาวกออกประกาศพระศาสนา ว่า งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด กล่าวคือ ชั้นต้น ได้แก่ เบญจศีล-เบญจธรรม ชั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ ๑๐ และชั้นสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ อย่างไรก็ตาม ยังมีจริยธรรมในชีวิตที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ได้แก่ ธรรมคัมภีร์ครองโลก ๒ พรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ ทิศ ๖ และมงคล ๓๘ ประการ นั่นเอง

^{๘๕} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๒๗๑/๕๖๓.

^{๘๖} อัง.อภิวรรณ. (ไทย) ๒๓/๕/๒๐๒-๒๐๓.

^{๘๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๙๑/๓๒๕.

๒.๑.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ก. เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคำที่ประชาชนชาวไทยได้ยินกันอย่างต่อเนื่องตลอดช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา และหลายภาคส่วนทั้งภาคประชาชน ภาคราชการและภาคเอกชนต่างพยายามน้อมนำมาปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันและประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานในองค์กร แต่อย่างไรก็ตามความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังเป็นประเด็นหลักที่ทำให้ประชาชนชาวไทยนำไปปฏิบัติได้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไรมักเป็นคำถามแรก ๆ ที่ถูกถาม บางท่านเข้าใจว่าเป็นการใช้จ่ายอย่างประหยัด การห้ามไม่ให้เกินนี้ ความเป็นอยู่โดยไม่เกี่ยวข้องกัน หรือการไม่ชวนชวนทำอะไรสิ่งใด ๆ อย่างเต็มที่ ที่มากเกินไปกว่านั้น บางท่านถึงกับใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเหตุผลเพื่อใช้ยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙) ได้พระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้คนไทยครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันพฤหัสบดีที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ความว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาเมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยาก ล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้” เศรษฐกิจพอเพียงจึงได้ถูกนำมาปฏิบัติกันอย่างจริงจัง จนปัญหาภาวะวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศเริ่มคลี่คลาย จากร้ายกลายเป็นดี นับว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ช่วยให้พสกนิกรสามารถผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจครั้งนั้นไปได้^{๘๘}

พระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤตและให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ^{๘๙}

^{๘๘} ชนธมา ศิวโมกษธรรม, บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงกับพระอัจฉริยภาพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุขุมวิท มีเดียมาร์เก็ตติ้ง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗-๓๐.

^{๘๙} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๕๐), หน้า ๖.

เศรษฐกิจพอเพียง คือ พอมี พอกิน ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรุหราคั้ได้แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ”^{๙๐} ความพอเพียง คือ การมีจิตใจที่พอเพียง มีความวิริยะพอเพียง มีปัญญาพอเพียง มีวัฒนธรรมที่พอเพียง มีสิ่งแวดล้อมที่พอเพียง และมีความเอื้ออาทรต่อกัน หลักของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ก็คือ เศรษฐกิจที่บูรณาการได้ คุลยภาพ มีความเป็นปกติยั่งยืน^{๙๑}

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นลักษณะของเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองให้อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ ไม่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้^{๙๒} เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก^{๙๓}

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะแวดล้อม ความมีเหตุผลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง คือ ไม่ประมาท ในการดำเนินชีวิต โดยใช้ความรู้ต่าง ๆ อย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม คือ รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี ละอายที่จะทำความชั่ว เกรงกลัวต่อผลจากการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือสังคม มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น และชีวิตอื่น ๆ เห็นความสำคัญของการร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน ร่วมสร้างสรรค์พลังในทางบวก อย่างรู้จักสามัคคี นำไปสู่การพัฒนา และความเจริญก้าวหน้าที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ภายใต้อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ ด้านสังคม/ชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ/ค่านิยมต่าง ๆ^{๙๔}

^{๙๐} สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสฤตศรีสุขฉวีวงศ์, คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

^{๙๑} ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล: ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรมและสุขภาพ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

^{๙๒} สุเมธ ตันติเวชกุล, ใต้เบื้องพระยุคลบาท, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๙), หน้า ๒๘๖.

^{๙๓} อำพน กิตติอำพน, ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทเพชรรุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔.

^{๙๔} ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒), หน้า ๙.

หลักพอเพียง เป็นหลักการดำเนินชีวิตตามแนวทางสายกลางที่ไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง เป็นวิธีการที่เน้นการรักษาความสมดุลในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ บนพื้นฐานของความเป็นจริงความถูกต้องอย่างเป็นเหตุเป็นผล และไม่ประมาท ไม่เสีง เป็นหลักการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งมีพื้นฐานตั้งอยู่บนคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา การใช้ชีวิตตามหลักพอเพียงหรือชีวิตพอเพียงนั้นหากมีความเข้าใจองค์ประกอบพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง และชัดเจน ก็จะสามารถนำไปปรับใช้ได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ และความสุขได้อ^{๕๕} องค์ประกอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ ๕ องค์ประกอบ ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๓ องค์ประกอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{๕๖}

๑) กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

^{๕๕}จรัญ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรวุฑ, ตามรอยพ่อชีวิตพอเพียง สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

^{๕๖}กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔.

๒) คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง ใช้ในความหมายถึงความพอเพียง เป็นการใช้ชีวิตที่ถูกต้องตามหลักสัมมาอาชีวะ คือ ใช้ชีวิตอย่างรู้ประมาณในการบริโภค คือ ใช้ปัจจัยสี่เท่าที่จำเป็น ไม่ใช่ใช้ตามความต้องการเพื่อสนองความอยากและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓) คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

๓.๑) ความพอประมาณ คือ ทำอะไรให้เหมาะสมต้องพอประมาณ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอดี ซึ่งจะดีขนาดไหนนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละคน เพราะความพอดีของแต่ละคนไม่เท่ากัน อย่งทำให้ใหญ่เกินตัว การควบคุมความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ความปรารถนา และพฤติกรรมตลอดจนการประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในขอบเขตอันมีเหตุผล^{๙๗}

๓.๒) ความมีเหตุผล ทำอะไรต้องมีเหตุผล อย่าทำตามกระแส ต้องพิจารณาให้รอบคอบว่าเหมาะสม การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ^{๙๘}

๓.๓) มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง เตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล^{๙๙}

๔) เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

๔.๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย การฝึกฝนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและในขั้นปฏิบัติ

๔.๒) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วยด้านจิตใจ คือ การตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำ คือ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปัน และรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

๕) แนวทางปฏิบัติผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ทั้งวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและเทคโนโลยี^{๑๐๐}

^{๙๗} จรัญ จันทลักษณ์, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กับ ความสุขมวลชน และการเกษตรยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสริมมิตร, ๒๕๔๙), หน้า ๔๘.

^{๙๘} อรรถพล อนันตวรสกุล, “การสังเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

^{๙๙} ชันธมา ศิวโมกษธรรม, บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงกับพระอัจฉริยภาพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, หน้า ๑.

^{๑๐๐} ทรงศักดิ์ วงศ์ภูมิวัฒน์ และคณะ, พระเจ้าแผ่นดินนักรบส่งเสริมการเกษตร, (กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๕๐), หน้า ๑๔๕.

ข. ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron Theory)

ทฤษฎีเซลล์กระจกเงา เป็นทฤษฎีที่ค้นพบใหม่หลังปี ค.ศ. ๒๐๐๐ โดยนักวิทยาศาสตร์ ๓ ท่าน จาก University of Parma ประกอบด้วย Dr.Vittorio Gallese, Dr.Leonardo Fogassi และ Dr.Giacomo Rizzolatti เป็นผู้เปิดประตูนำไปสู่การไขความลับนี้ โดยพบว่า ภายในสมองของคนเรามีเซลล์ชนิดหนึ่ง ซึ่งต่อมาตั้งชื่อว่า เซลล์กระจกเงา (Mirror Neuron) โดยอธิบายว่า เซลล์กระจกเงาคือ สะท้อนทุกอย่างที่ส่งผ่านประสาทการรับรู้ไปยังเซลล์อื่น ๆ ในสมอง ส่งผลให้เกิดการกระทำเหมือนกับสิ่งที่ได้รับรู้ โดยมีเงื่อนไขสำคัญ คือ ขณะที่รับรู้ข้อมูลนั้น ๆ ผู้รับมีความรู้สึกร่วม^{๑๐๑}

การค้นพบของนักวิชาการครั้งนี้ ได้ก่อให้เกิดการค้นคว้าวิจัยบทบาทและหน้าที่ ของเซลล์ชนิดนี้อย่างกว้างขวาง ทั้งในวงการวิทยาศาสตร์ การแพทย์ การศึกษา จิตวิทยา และสังคมวิทยา ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองของมนุษย์อย่างมากมาย อาทิเช่น พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน เป็นผลมาจากเซลล์กระจกเงาไปลอกเลียน แบบพฤติกรรมตัวอย่างที่ได้พบเห็นในสังคม และพัฒนาการทางด้านภาษาของเด็กเล็กๆ เป็นผลมาจากการทำงานของเซลล์กระจกเงา ทำให้เด็กสามารถเข้าใจเจตนาที่ซ่อนอยู่ภายใต้คำพูดของผู้พูดได้ การเข้าใจจิตใจผู้อื่นได้ดี เป็นผลมาจากการที่เซลล์กระจกเงาทำหน้าที่อ่านใจ (Mind Reading) บุคคลผู้นั้น เป็นต้น

จากแนวคิดของทฤษฎีกระจกเงานี้ นักวิชาการในวงการศึกษาก็ได้เสนอให้ นำมาใช้ในการพัฒนาเด็กไทย โดยเฉพาะพฤติกรรมการเล่นแบบของเด็กที่เกิดขึ้น จากการทำงานของเซลล์กระจกเงาในตัวเด็กเอง ถ้าพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในสังคม มีทักษะในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก ๆ โดยไม่ใช่ เพียงแค่การใช้คำพูด ในการสั่งสอนลูกเท่านั้น เซลล์กระจกเงาจะทำงานได้ดีเมื่อลูกเห็นพฤติกรรมของพ่อแม่ และสามารถสะท้อนสิ่งที่ดีแล้วซึมซับเข้าไปเป็นลักษณะนิสัยของตัวเอง

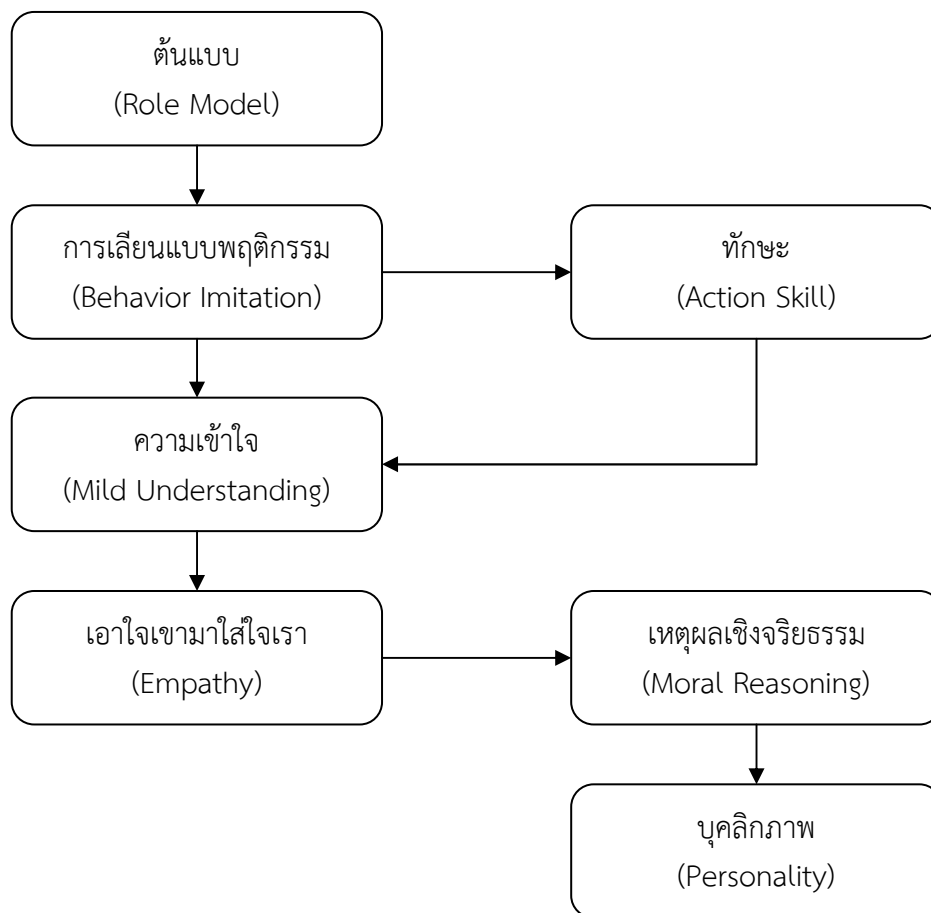
ประโยชน์ของทฤษฎีนี้ ทำให้สังคมรู้ว่าแบบอย่างที่ดีจากพ่อแม่ คือ สิ่งสำคัญที่สุด ในการพัฒนาลักษณะนิสัยและสภาวะคุณธรรมในตัวเด็กตั้งแต่เยาว์วัย อีกทั้งแนวคิดนี้สามารถเชื่อมโยงต่อไปยังทฤษฎีการกลมกลืนทางสังคม (Socialization) คือ การรับรู้เพื่อสร้างค่านิยม ทศนคติของบุคคล เกิดจากการเรียนรู้สิ่งที่ถูกต้องผ่านสื่อกลางของสังคม ๖ กลุ่ม คือ สถาบันครอบครัว สถานศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชน กลุ่มเพื่อน และสื่อมวลชน ซึ่งมีกระบวนการที่คล้ายกัน

ดังนั้น การสร้างสังคมคุณธรรมให้เกิดขึ้น จำเป็นต้องสร้างกระบวนการที่ศรัทธาของสื่อกลางทั้ง ๖ กลุ่มให้ไปในทิศทางเดียวกัน โดยกำหนดบรรทัดฐานของสังคม (Norms) ที่ทุกคนยอมรับและยึดถือ ประพฤติปฏิบัติ พร้อมกับรณรงค์ให้คนในสังคม ตั้งแต่พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ นักบวชผู้สอนศาสนาชนชั้นนำของสังคม (Elite) เพื่อนร่วมสังคม และสื่อมวลชน เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับ คนในสังคมโดยประพฤติตามบรรทัดฐานเหล่านั้น เพื่อให้สิ่งที่ดีงามซึมซับเข้าสู่สมองผ่านประสาทสัมผัสทั้งหก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เข้าสู่เซลล์กระจกเงาของเด็กและเยาวชนและยึดถือเป็นลักษณะนิสัยที่ถาวรยั่งยืน อย่างไม่รู้ตัว การเป็นแบบอย่างต่อสังคมนั้น เปรียบเสมือนเหรียญที่มีสองด้านทั้งดี และไม่ดี จึงสมควรที่ผู้ใหญ่ต้องระมัดระวัง ไม่ทำในสิ่งที่ไม่ดีซึ่งจะทำให้เด็กจดจำ นำไป ปฏิบัติ จนเกิดค่านิยมในทางที่ผิด เช่น โกงก็ได้ถ้าทำให้ประเทศเจริญ เป็นต้น

^{๑๐๑} ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม), **ครอบครัวคุณธรรม : คู่มือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันครอบครัว**, หน้า ๒๘.

บางพฤติกรรมเป็นสิ่งที่พบบ่อยได้ง่าย คือ การใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ เช่น ไอ้ อี มัน ฯลฯ ซึ่งชนชั้นนำเปลอพุด จนกลายเป็นภาษานิยมใช้กันได้แม้กระทั่งในรัฐสภา หรือบาง ครั้งใช้คำที่มีสองความหมาย เช่น เอาอยู่ ซึ่งเมื่อสื่อออกไปเผยแพร่ต่อในลักษณะล้อเลียน ทำให้เด็กและเยาวชนยุคหลัง ๆ ไม่ทราบว่า คำเหล่านี้เป็นคำที่ไม่สุภาพ เพราะผู้ใหญ่ใช้กันจนคุ้นชิน และเผยแพร่ทางสื่อมวลชนจนเห็นเป็นเรื่องธรรมดา

นอกจากนั้น เมื่อโลกปัจจุบันหมุนมาสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่ข้อมูลข่าวสารสามารถแพร่ เข้าสู่ประสาททั้ง ๖ ของมนุษย์ได้ง่าย ทำให้เกิดการแพร่กระจายของวัฒนธรรมข้ามชาติ มากมาย ทำให้มีการเลียนแบบ จนทำให้พฤติกรรมอันดีงามของสังคมไทยที่มีมาตั้งแต่ในอดีตได้ถูกทำลายไปมาก เช่น ความเมตตา การให้อภัยกัน ความเกรงใจไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น อหยาศัยไมตรีอันดีงาม ความสุภาพอ่อนน้อม และมารยาทตามสมบัติผู้ดี จึงมีความจำเป็นที่สังคมต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กซึ่งมีวุฒิภาวะทางสังคมที่อ่อนด้อยมากขึ้น

แผนภาพที่ ๒.๔ ความเชื่อมโยงของทฤษฎีเซลล์กระจกเงา^{๑๐๒}

^{๑๐๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙.

ค. ทฤษฎีกระบวนการเรียนรู้บนพื้นฐานการทำงานของสมอง (Brain based Learning Theory : BBL)

ทฤษฎีการเรียนรู้บนพื้นฐานการทำงานของสมอง (Brain Based Learning Theory : BBL) มีแนวคิดว่าการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของสมอง มีวิธีการเชิงธรรมชาติ มีการสร้างแรงจูงใจ และสนับสนุนการเรียนการสอนเพื่อมีประสิทธิภาพมากที่สุด เป็นการเรียนรู้ที่ต้องตอบคำถามที่ว่า จะทำอย่างไรเพื่อสมองจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดอะไรบางอย่างที่ดีต่อสมอง^{๑๐๓} องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้แบบ Brain Based Learning ประกอบด้วย ๑๒ องค์ประกอบ ดังนี้

๑) สมองเป็นกระบวนการคู่ขนาน : สมองเป็นอวัยวะที่มีความสำคัญที่สุดในร่างกายของเรา เพราะการที่มนุษย์ สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้นั้นจะต้องอาศัยสมองและระบบประสาทเป็นพื้นฐานของ การรับรู้ รับความรู้สึกจากประสาทสัมผัส ได้แก่ ตาทำให้เห็น หูทำให้ได้ยิน จมูกทำให้ได้กลิ่น ลิ้นทำให้ได้รับรส และผิวหนังทำให้เกิดการสัมผัส

๒) สมองกับการเรียนรู้ : สมองไม่ได้มีหน้าที่เฉพาะรับรู้แต่เพียงอย่างเดียว แต่จะเป็นอวัยวะที่สำคัญต่อการพัฒนาของอวัยวะทั้งหมดของร่างกาย ซึ่งจะรวมถึงการคิด การเรียนรู้ การจำ และพฤติกรรมของมนุษย์ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนควรจะมีความรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและการพัฒนาของสมอง เพื่อจะได้วางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะที่กระตุ้นให้สมองคิดและทำงานแบบทำทนาย ย่ำยามมากที่สุด ผู้เรียนได้คิดและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ในทุกด้าน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดและเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ เป็นรากฐานไปสู่การเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุขในการดำรงชีวิตและเมื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นเยาวชนพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไป

๓) การเรียนรู้มีมาแต่กำเนิด : ในการเรียนรู้ของบุคคลเรานั้นจะเกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มมีชีวิตและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าการเรียนรู้ที่ดีที่สุดนั้นจะต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเองหรือเป็นการเรียนรู้โดยประสบการณ์ตรง การเรียนรู้กับการเรียนการสอน การที่จะทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้เพื่อเป็นผู้ที่เก่ง ดี และมีความสุขได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกัน แต่ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญยิ่งได้แก่ การจัดการเรียนการสอน เพราะหัวใจของการเรียนการสอนคือการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งถ้าหากมีการจัดการเรียนการสอนที่ดี ย่อมก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีได้

๔) รูปแบบการเรียนรู้ของบุคคล : ผู้เรียนในห้องเรียนหนึ่ง ๆ มักจะมีผู้ถนัดการเรียนรู้ตามรูปแบบของตน ครูจึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนทุกรูปแบบอย่างเสมอภาคกัน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกสนานและเกิดความสุขในการเรียนรู้ตามรูปแบบที่ตนถนัด รวมทั้งยังมีโอกาสพัฒนาความสามารถด้านอื่น ๆ ที่ตนไม่ถนัดอีกด้วย

๕) ความสนใจมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ : ความสามารถพิเศษของมนุษย์ แบ่งออกเป็น ๘ ด้านด้วยกัน มนุษย์ย่อมมีความ แตกต่างระหว่างบุคคล แต่ละคนมักจะมี ความเก่งไม่เหมือนกัน ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็น ผู้วางแผนในการพัฒนาตนเอง โดยเริ่มจากรู้จักตนเอง รู้จุดเด่น จุดด้อย ค้นหาวิธีการพัฒนาความเก่งให้แก่ตนเองที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีความสุขและเกิดการเรียนรู้อย่างมี ความหมาย

^{๑๐๓}Call N., *The Thinking Child Brain-Based Learning for The Foundation Stage*, (Stafford: Network Educational Press, 2003), p. 9.

๖) สมอมีหน้าที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ : สมอของเราแบ่งออกเป็น ๒ ซีก คือซีกซ้ายกับซีกขวา สมอทั้งสองด้านมีความสัมพันธ์กัน สมอมีหน้าที่ ควบคุมการรับรู้ การคิด การเรียนรู้ และการจำ ควบคุมการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย และควบคุมความรู้สึกและพฤติกรรม จะเห็นได้ว่า สมอไม่ได้มีหน้าที่เฉพาะรับรู้แต่เพียงอย่างเดียว แต่จะเป็นอวัยวะที่สำคัญต่อการพัฒนาของอวัยวะทั้งหมดในร่างกาย ซึ่งรวมถึงความคิด การเรียนรู้ การจำ และพฤติกรรมของมนุษย์

๗) การเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจสามารถรับรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ : สมอจะซึมซับข้อมูลทีละบุคคลมีความสนใจในเรื่องนั้นอยู่แล้ว เชื่อมโยงกับข้อมูล ความรู้ใหม่ ประสานข้อมูลความรู้เข้าด้วยกัน ซึ่งหมายความว่า การเรียนรู้ของมนุษย์จะมีประสิทธิภาพสูงขึ้น เมื่อมีการเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์เดิมของผู้เรียนกับการจัด ประสบการณ์ในการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

๘) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้เกี่ยวข้องกับกระบวนการทั้งในแบบที่มีจุดมุ่งหมายและไม่ได้ตั้งใจ : การเรียนรู้ของคนส่วนใหญ่มักเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้จากสิ่งที่ไม่ได้ตั้งใจ สามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ในสถานการณ์จริง เช่น ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เผชิญอยู่โดยไม่ได้คิดในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมาก่อน โดยอาศัยประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลในการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

๙) การเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการสร้างความเข้าใจ : การเรียนรู้ที่ดีเกิดจากกระบวนการที่สร้างความเข้าใจ และให้ความหมายกับสิ่งที่รับรู้มา มีการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริง สอน/แนะนำบนพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์และทักษะที่มีอยู่เดิมของผู้เรียน

๑๐) การเรียนรู้เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น : ภาษาแรกของมนุษย์เราถูกเรียนรู้จากประสบการณ์ที่มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างหลากหลาย ด้วยคำศัพท์และไวยากรณ์ ถูกเรียนรู้โดยกระบวนการเรียนรู้ภายในของบุคคลที่เกิดจากการมี ปฏิสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมภายนอก

๑๑) การเรียนรู้คือการส่งเสริมให้ผู้เรียนเผชิญกับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นการเรียนรู้ : เซลล์สมองจะเกิดการเชื่อมต่ออย่างสูงสุด เมื่อถูกกระตุ้นให้เผชิญกับสถานการณ์ ที่ท้าทายให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการเล่นอย่างสนุกสนาน และมีความสุข ปราศจากความเครียด เพราะความเครียดเป็นสิ่งที่บั่นทอนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

๑๒) สมอของบุคคลมีความเท่าเทียมกัน : มนุษย์ทุกคนมีระบบสมองที่เหมือนกัน ถึงแม้ว่าทุกคนจะมีศักยภาพแตกต่างกันในด้าน ความรู้ความถนัดที่มีอยู่เดิม ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละคน แต่เราสามารถเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพได้อย่างเท่าเทียมกัน^{๑๐๔}

ทฤษฎีการเรียนรู้บนพื้นฐานการทำงานของสมอง (Brain Based Learning Theory: BBL) เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพื้นฐานการทำงานของสมอง โดยผ่านการรับข้อมูลที่สอดคล้องกันจากประสาทสัมผัสทั้ง ๖ ด้านของมนุษย์ อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เพื่อให้สมองส่วนต่าง ๆ รับรู้และตอบสนองได้สมบูรณ์เพียงพอที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และเน้นย้ำการทำซ้ำด้วยความถี่ที่สม่ำเสมอในระดับหนึ่ง เพื่อให้สมองสามารถเชื่อมโยงระบบคิดจนก่อให้เกิดเป็นความเคยชิน นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัย^{๑๐๕}

^{๑๐๔} วิชัย วงษ์ใหญ่, พลังการเรียนรู้ในกระบวนการทัศน์ใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (นนทบุรี: อาร์. เอส. พรินท์ติ้ง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓-๑๕.

^{๑๐๕} ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม), **ครอบครัวคุณธรรม: คู่มือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันครอบครัว**, หน้า ๓๐.

ง. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของฌ็อง เพียเจท์ (Jean Piaget)

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของมนุษย์ เกิดจากแรงจูงใจในการปฏิบัติตนสัมพันธ์กับสังคม การพัฒนาจริยธรรมจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้น การรับรู้จริยธรรมได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ พัฒนาการคุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น และสามารถนำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งชั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ได้ดังนี้

๑) ชั้นก่อนจริยธรรม (ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๒ ขวบ) เป็นชั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อม และระบบกฎเกณฑ์ได้ แต่ยังมีความต้องการทางกายซึ่งต้องการการตอบสนอง ดังนั้นการกระทำจะพึงกระทำเพื่อสนองความต้องการของตนเองโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น

๒) ชั้นเชื่อฟังคำสั่ง (ระหว่างอายุ ๒-๘ ขวบ) เด็กจะสามารถรับสภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น รู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ โดยเห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามโดยไม่สนใจถึงผลที่จะตามมา

๓) ชั้นยึดหลักแห่งตน (ระหว่างอายุ ๘-๑๐) เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านสติปัญญาสูงขึ้น คลายความเกรงกลัวอำนาจจากภายนอก สามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลและประสบการณ์ประกอบการตัดสินใจ สามารถประเมินความถูกต้องโดยดูจากเจตนาของผู้กระทำและตั้งเกณฑ์ของตนเองได้^{๑๐๖}

เพียเจท์ (Piaget) เชื่อว่าการที่บุคคลจะพัฒนาจากชั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตนมายังชั้นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของกฎเกณฑ์นี้ เกิดจากการที่บุคคลได้สัมผัสกับสภาวะรอบตัวที่กว้างขวางขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง การมีบทบาทในกลุ่มเพื่อน ในกลุ่มคนในสังคม ประกอบกับพัฒนาการทางสติปัญญาที่มีมากขึ้นตามวุฒิภาวะ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้บุคคลสามารถใช้สติปัญญาและประสบการณ์ของตนเองวิเคราะห์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ จนในที่สุดบุคคลก็จะได้ข้อสรุปต่าง ๆ ที่เป็นหลักการในใจของตนเอง

จ. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg)

ลอว์เรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้ทำการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ ทำให้พบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ระดับ ๖ ชั้น มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ดังนี้

๑) ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre-Conventional Level) เด็กในระดับนี้จะตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น ในระดับนี้บุคคลจะขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจเหนือตน ระดับนี้เด็กจะมีอายุประมาณ ๒-๑๐ ขวบ แบ่งได้เป็น ๒ ชั้น คือ

ชั้นที่ ๑ ชั้นหลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation) เด็กจะปฏิบัติตามผู้มีอำนาจเหนือกว่าตน เพราะกลัวการถูกลงโทษ เช่น ไม่กล้าหนีเรียน เพราะกลัวครูตดคะแนน เป็นต้น (พบในเด็กอายุ ๒-๗ ขวบ)

^{๑๐๖} Jean Piaget, *The Moral Judgment of the Child*, (London: Routledge&Kegan Paul Ltd., 1997), pp. 133-134.

ขั้นที่ ๒ ขั้นหลักการแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation) เด็กจะทำตามกฎเกณฑ์เพราะเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่ทำให้ได้สิ่งที่ต้องการ โดยมุ่งการตอบแทนทางกายและวัตถุมากกว่าในเรื่องของนามธรรม (พบในเด็กอายุ ๗-๑๐ ขวบ)

๒) ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) เด็กในระดับนี้จะทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม เพราะต้องการเป็นที่ยอมรับ จะเลียนแบบหรือคล้อยตามบุคคลในกลุ่มเพื่อปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของสังคม โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในขณะนั้น ระดับนี้เด็กจะมีอายุประมาณ ๑๐-๑๖ ปี แบ่งได้เป็น ๒ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๓ ขั้นใช้หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (The Enter Personal) เด็กจะกระทำในสิ่งที่ตนคิดว่าคนอื่น จะเห็นด้วยและพอใจ เพื่อการเป็นที่ยอมรับของเพื่อน โดยจะกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมอย่างเคร่งครัด (พบในเด็กอายุ ๑๐-๑๓ ปี)

ขั้นที่ ๔ หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (The Law and Order Orientation) ในระดับนี้บุคคลจะเข้าใจในกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานของสังคม ถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคมอย่างเคร่งครัด (พบในเด็กอายุ ๑๓-๑๖ ปี)

๓) ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional Level) ในระดับนี้บุคคลจะตัดสินใจขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบด้วยตนเอง พิจารณาสິงต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง หลุดพ้นจากกฎเกณฑ์ของสังคม แบ่งได้เป็น ๒ ขั้น คือ

ขั้นที่ ๕ ขั้นทำตามคำมั่นสัญญาหรือมีเหตุผลเคารพตนเอง (Social Contract Legalistic Orientation) บุคคลจะเห็นความสำคัญของชนหมู่มาก เคารพตนเอง เคารพมติที่มาจาก การลงความเห็น มีเหตุผล ถือว่ากฎเกณฑ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงได้โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ (พบในผู้ที่มีอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป ได้แก่ วัยรุ่นตอนปลายและผู้ใหญ่)

ขั้นที่ ๖ ขั้นทำตามหลักอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle) บุคคลจะสำนึกถึงคุณค่าของความถูกต้อง โดยคำนึงถึงเหตุผลอย่างกว้างขวาง คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม และปฏิบัติตามความถูกต้องนั้นอย่างไม่หวั่นไหว มีความละเอียดต่อการทำความชั่ว

โคลเบอร์ก (Kohlberg) เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของแต่ละบุคคลจะผ่านไปตามขั้นพัฒนาการ (Sequential Stage) โดยมีพื้นฐานมาจากการให้เหตุผลเชิงตรรกศาสตร์ และเชื่อว่าการรับรู้ทางสังคมและบทบาททางสังคมของแต่ละบุคคลนั้นจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะปฏิสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้น สำหรับการตัดสินใจคุณธรรมตามขั้นต่าง ๆ นั้น เป็นผลมาจากประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

พัฒนาการจริยธรรมนั้นไม่ใช่การรับรู้จากการสั่งสอนจากผู้อื่น แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น และบทบาทของผู้อื่น รวมถึงกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ การพัฒนาทางด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นไปตามขั้น ส่วนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจะพัฒนาจากขั้นต่ำแล้วพัฒนาขึ้นไปด้วยประสบการณ์ใหม่ ๆ ทางสังคม ทำให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นสูงขึ้นไป^{๑๐๗}

^{๑๐๗} Lawrence Kohlberg, *Development of Moral Character and Moral Ideology Review of Child Development Research*, (New York: Russell Sage Foundation, 2000), pp. 159-161.

ฉ. ทฤษฎีลำดับขั้นการเรียนรู้ของเบนจามิน บลูม (Benjamin Bloom)

เบนจามิน บลูม (Benjamin Bloom) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และด้านเจตพิสัย (Affective Domain) ดังนี้

๑) พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านสมองเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา ๖ ระดับ ได้แก่

- ความรู้ความจำ ความสามารถในการเก็บรักษามวลประสบการณ์ต่าง ๆ จากการเรียนรู้ไว้และระลึกสิ่งนั้นได้เมื่อต้องการเปรียบดั่งเทปบันทึกเสียงหรือวีดิทัศน์ที่สามารถเก็บเสียงและภาพของเรื่องราวต่าง ๆ ได้ สามารถเปิดฟังหรือ ดูภาพเหล่านั้นได้เมื่อต้องการ

- ความเข้าใจเป็นความสามารถในการจับใจความสำคัญของสื่อ และสามารถแสดงออกมาในรูปของการแปลความ ตีความ คาดคะเน ขยายความ หรือการกระทำอื่น ๆ

- การนำความรู้ไปใช้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปใช้ในกาแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ จึงจะสามารถนำไปใช้ได้

- การวิเคราะห์ ความสามารถในการคิด หรือ แยกแยะเรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญได้ และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ความสามารถในการวิเคราะห์จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ความคิดของแต่ละคน

- การสังเคราะห์ ความสามารถในการที่ผสมผสานส่วนย่อย ๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์และดีกว่าเดิม อาจเป็นการถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย การกำหนดวางแผนวิธีการดำเนินงานขึ้นใหม่ หรือ อาจจะเกิดความคิดในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมขึ้นมาในรูปแบบ หรือ แนวคิดใหม่

- การประเมินค่า ความสามารถในการตัดสิน ตีราคา หรือ สรุปลักษณะกับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ออกมาในรูปของคุณธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นไปตามเนื้อหาสาระในเรื่องนั้น ๆ หรืออาจเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับก็ได้

๒) จิตพิสัย (Affective Domain) พฤติกรรมด้านจิตใจ ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้งทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม พฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดึงดูดอยู่ตลอดเวลา จะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย ๕ ระดับ ได้แก่

- การรับรู้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้าที่ว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น

- การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้า นั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว

- การเกิดค่านิยม เป็นการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อ แล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น

- การจัดระบบ เป็นการสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไปแต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า

- บุคลิกภาพ เป็นการนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งๆ ที่ถูกต้องตั้งตามพฤติกรรมด้านนี้ จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการ ได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จนกลายเป็น ค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคนคนจะรู้ดี รู้ชั่วอย่างไรนั้น ก็เป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้

๓) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) พฤติกรรมด้านกล้ามเนื้อประสาท ที่บ่งถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรงโดยมีเวลา และคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะ ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย ๕ ชั้น ดังนี้

- การรับรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือเป็นการเลือกหาตัวแบบ ที่สนใจ

- กระทำตามแบบหรือเครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจ และพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือสามารถปฏิบัติงานได้ตาม ข้อแนะนำ

- การหาความถูกต้อง เป็นพฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่อง ชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้ว ก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ

- การกระทำอย่างต่อเนื่อง เป็นพฤติกรรมหลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตนเอง จะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ยุ่งยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง คล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ

- การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ เป็นพฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจน สามารถปฏิบัติได้คล่องแคล่วองไวโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นความสามารถของ การปฏิบัติในระดับสูง^{๑๐๘}

ข. ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ (Skinner)

สกินเนอร์ (Skinner) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันเป็นผู้คิดทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning theory & Instrumental Conditioning & Type-R. Conditioning) โดย เชื่อว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่แล้วมนุษย์จะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเอง ไม่ใช่เกิดจากการจับคู่ระหว่างสิ่งเร้า ใหม่มกับสิ่งเร้าเก่า โดยสรุปได้ดังนี้

- การกระทำใด ๆ ถ้าได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการ เสริมแรง แนวโน้มที่ความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไปในที่สุด

- การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้เกิดการตอบสนองกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว

- การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็วและลืมเร็ว

- การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่อมีการแสดงพฤติกรรมที่ต้องการสามารถช่วยปรับหรือ ปลุกฝังนิสัยที่ต้องการได้

^{๑๐๘} บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการสอน, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาสน์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘.

ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ (Skinner) มีแนวทางในการประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

๑) การเสริมแรงทางบวก (positive Reinforcement) เป็นการทำให้ความถี่ของพฤติกรรมคงที่หรือเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลเนื่องมาจากผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรมนั้น ๆ ซึ่งสิ่งที่มีศักยภาพเป็นตัวเสริมแรงได้นั้น แบ่งได้เป็น ๔ ประเภทคือ

๑.๑) ตัวเสริมแรงที่เป็นสิ่งของ (material Reinforcer) เป็นตัวเสริมแรงที่ประกอบไปด้วยอาหาร ของที่เล่นได้ และสิ่งของต่าง ๆ เช่น ขนม ของเล่น เสื้อผ้า เป็นต้น

๑.๒) ตัวเสริมแรงทางสังคม (social Reinforcer) ตัวเสริมแรงทางสังคมเป็นตัวเสริมแรงที่ไม่ต้องลงทุนซื้อหาอยู่กับตัวเรา และค่อนข้างมีประสิทธิภาพสูงในการปรับพฤติกรรม แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ คำพูด ได้แก่ คำชมเชย เช่น ดีมาก และการแสดงออกทางท่าทาง เช่น ยิ้มมองอย่างสนใจ เป็นต้น

๑.๓) ตัวเสริมแรงที่เป็นกิจกรรม (activity Reinforcer) เป็นการใช้กิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ชอบไปเสริมแรงกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ไม่ชอบ

๑.๔) ตัวเสริมแรงที่เป็นเบี้ยอรรถกร (token Reinforcer) โดยการนำเบี้ยอรรถกรไปแลกเปลี่ยนตัวเสริมแรงอื่น ๆ ได้ เช่น ดาว คุปอง เป็นต้น

๒) การเสริมแรงทางลบ (negative Reinforcement) เป็นการทำให้ความถี่ของพฤติกรรมคงที่หรือเพิ่มมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการที่เราทำพฤติกรรมดังกล่าวแล้ว สามารถหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ไม่พึงพอใจได้ การเสริมแรงทางลบผู้สอนควรปฏิบัติโดยทันทีหรือเร็วที่สุด เมื่อพฤติกรรมที่ไม่ต้องการเกิดขึ้น ควรให้ความรุนแรงพอเหมาะไม่มากหรือน้อยเกินไป ควรให้ผู้ถูกลงโทษรู้ว่าพฤติกรรมใดที่ถูกลงโทษและเพราะเหตุใด ควรใช้เหตุผลไม่ใช่อารมณ์ ควรใช้การลงโทษควบคู่กับการเสริมแรงทางบวก ผู้ลงโทษต้องเป็นตัวแบบที่ดีในทุก ๆ ด้าน และการลงโทษควรเป็นวิธีสุดท้าย ถ้าไม่จำเป็นไม่ควรใช้การลงโทษ^{๑๐๙}

ข. ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคมของจอร์จ เฮอร์เบิร์ต มี้ด (George Herbert Mead)

การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาและทางสังคมที่มีผลให้เกิดบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ ดังนั้น การขัดเกลาทางสังคมจึงมีความหมายอยู่ ๒ นัย คือ

นัยที่ ๑ การขัดเกลาทางสังคม ที่หมายถึง การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้ และสามารถปฏิบัติตัวให้เข้ากับสังคมได้ถูกต้อง เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร หรือการได้รับการสั่งสอนเรื่องภาษาจนทำให้สามารถสื่อสารติดต่อกันได้ในสังคม เป็นต้น

นัยที่ ๒ การขัดเกลาทางสังคม ที่หมายถึง การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อที่จะได้มีบุคลิกภาพเช่นเดียวกับมนุษย์คนอื่น ๆ ในสังคม^{๑๑๐}

^{๑๐๙} ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, ๘๐ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตคอร์ปอเรชั่น, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐-๒๑.

^{๑๑๐} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๓.

สังคมยุคปัจจุบันที่ประกอบไปด้วยคนหนุ่มมาก่อมาที่ตัวสังคมเองจะขัดเกลาพฤติกรรมของสมาชิกทุกคน ดังนั้นสังคมจึงมีตัวแทนซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลหลายกลุ่มและสถาบันหลายสถาบันเป็นผู้ดำเนินการแทน การมีตัวแทนให้การขัดเกลาทางสังคมนี้ช่วยให้มนุษย์ได้รับประสบการณ์และโอกาสเรียนรู้คุณค่าทางสังคมหรือกลุ่ม สมาชิกของสังคมที่มีวัยแตกต่างกันก็ย่อมได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้กฎเกณฑ์และคุณค่าของสังคม รวมถึงบุคลิกลักษณะที่ต่างกันออกไปตามกลุ่มตัวแทนที่มีอิทธิพลต่อตนเองมากที่สุด โดยวิธีการขัดเกลาทางสังคมสามารถทำได้ ๒ ทาง คือ

ทางที่ ๑ การขัดเกลาทางสังคมโดยทางตรง คือ การสั่งสอนและฝึกอบรมโดยพ่อแม่ และครูอาจารย์ทำให้เด็กปฏิบัติตามที่สังคมคาดหวัง

ทางที่ ๒ การขัดเกลาทางสังคมโดยทางอ้อม เช่น การฟังอภิปราย ปาฐกถา การอ่านหนังสือตามห้องสมุด การฟังวิทยุ การดูโทรทัศน์ การดูภาพยนตร์ การเข้ากลุ่มเพื่อน ทำให้เกิดการปรับตัวและพัฒนาบุคลิกภาพ

ความมุ่งหมายของการขัดเกลาทางสังคม คือ ปลูกฝังระเบียบวินัย ปลูกฝังความมุ่งหวังและแรงบันดาลใจ สอนให้รู้จักบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ และสอนให้เกิดความชำนาญหรือทักษะ โดยนัยนี้ การขัดเกลาทางสังคมช่วยสร้างตัวตนขึ้นมา ๓ อย่าง คือ

๑) ภาพเกี่ยวกับตัวตน (Self-Image) โดยอาศัยการปะทะสัมพันธ์กับคนอื่น และโดยอาศัยภาษา ทำให้บุคคลเกิดความคิดเกี่ยวกับตนเองว่าเป็น "ฉัน" (I) Cooley กล่าวว่า "พฤติกรรมของคนที่มีต่อบุคคลนั้นเป็นเหมือนกระจกเงาที่ช่วยให้มองเห็นตัวเองว่าเป็นใคร

๒) ตัวตนในอุดมคติ(Ideal-Self) สร้างขึ้นจากทัศนคติที่คนอื่นมีต่อตน คนอาจสร้างภาพของสิ่งที่ควรจะเป็น เพื่อแสวงหาความรักและการรับรอง

๓) ตัวตนปฏิบัติการ (Ego) เป็นสิ่งที่เราทำได้ทำ ไปในแต่ละวัน โดยได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่เพื่อมุ่งหวังให้เด็กควบคุมและพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นช่วงสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการเป็นปีกแผ่นของตัวตน เช่น ความอดทน การมีระเบียบ การยอมรับผิด

องค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม หรือกลุ่มตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม มี ๖ กลุ่มด้วยกัน คือ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สถานศึกษา สำนักงานหรือองค์กรที่บุคคลสังกัดอยู่ สถาบันศาสนา และสื่อสารมวลชน^{๑๑๑}

ณ. ทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม

ทฤษฎีนี้สร้างจากผลการวิจัยที่เปรียบเทียบลักษณะทางจิตใจของผู้ที่มีพฤติกรรมอย่างหนึ่งในปริมาณที่แตกต่างกัน ทั้ง ๆ ที่ผู้กระทำเหล่านี้อยู่ในสถานการณ์เดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน โดยการศึกษาวิจัยคนไทยอายุ ๖-๖๐ ปี จำนวนรวมหลายหมื่นคน ซึ่งเป็นผลวิจัยจากการวิจัยในประเทศหลายสิบเรื่องภายในระยะเวลา ๒๕ ปี สรุปออกมาในรูปของทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรม

สำหรับวิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมซึ่งเป็นทฤษฎีทางจิตพฤติกรรมศาสตร์ ก่อนที่จะดำเนินการพัฒนานั้น นักพัฒนาจริยธรรมจะต้องตอบคำถามอย่างน้อย ๓ ข้อ คือ จะต้องพัฒนาอะไร จะพัฒนาโดยมีขั้นตอนอย่างไร และจะพัฒนาอย่างไร

^{๑๑๑} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๕๙-๖๒.

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทแรกได้แก่จิตลักษณะที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ ๓ ด้าน และประเภทที่สอง คือ จิตลักษณะที่เป็นสาเหตุทางจิตใจอีก ๕ ด้าน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันเมื่อนำไป ประกอบเป็นภาพต้นไม้จะแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนดอกผล ส่วนลำต้น และส่วนรากของต้นไม้ ดังนี้

๑) ส่วนดอกและผลของต้นไม้ คือ พฤติกรรมประเภทต่างๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง พฤติกรรมของพลเมืองดี และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งพฤติกรรมต่างๆ นี้มีสาเหตุมาจากสาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนของลำต้น และลักษณะพื้นฐานทางจิตใจที่เป็นส่วนรากของต้นไม้

๒) ส่วนลำต้นของต้นไม้ คือ สาเหตุทางจิตใจของพฤติกรรมที่ประกอบด้วยจิตลักษณะ ๕ ด้าน ได้แก่ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ลักษณะมุ่งอนาคต-ควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และเจตคติ

๓) ส่วนรากของต้นไม้ คือ ลักษณะพื้นฐานทางจิตใจของพฤติกรรม ประกอบด้วย จิตลักษณะ ๓ ด้าน ได้แก่ ความเฉลียวฉลาด มีสุขภาพจิตดี และมีประสบการณ์ทางสังคมสูง ถ้าบุคคลมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจทั้ง ๓ ด้านที่เป็นส่วนรากของต้นไม้ในปริมาณที่เหมาะสมกับอายุและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีก็จะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง ๕ ด้าน อันเป็นสาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ได้ โดยจิตลักษณะทั้ง ๕ ด้านนี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติถ้าบุคคลมีความพร้อมทางจิตใจทั้ง ๓ ด้าน ดังกล่าวและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เหมาะสม^{๑๑๖}

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในการวิจัยครั้งนี้ คลอบคลุมทฤษฎีต่าง ๆ ดังนี้ (๑) ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙) เป็นทฤษฎีที่อาศัยความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม (๒) ทฤษฎีกระจกเงา เป็นทฤษฎีที่เชื่อการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคมที่ร่วมกันกำหนดเพื่อให้สิ่งที่ตั้งงามซึมซับเข้าสู่เซลล์กระจกเงาของเด็ก (๓) ทฤษฎีการเรียนรู้บนพหุฐานการทำงานของสมอง เป็นทฤษฎีที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพื้นฐานการทำงานของสมองนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติจนเป็นนิสัย (๔) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ มีการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามระดับสติปัญญาของแต่ละบุคคลที่มีวุฒิภาวะสูงขึ้น ๓ ระดับ คือ ขั้นก่อนจริยธรรม ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง และขั้นยึดหลักแห่งตน (๕) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก เป็นทฤษฎีที่ผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเองต่อผู้อื่น และบทบาทของผู้อื่น รวมถึงกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ การพัฒนาทางด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นไปตามขั้น (๖) ทฤษฎีลำดับขั้นการเรียนรู้ของบลูม เป็นทฤษฎีที่จำแนกจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ออกเป็น ๓ ด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย (๗) ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่แล้วมนุษย์จะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเอง ซึ่งเกิดจากเสริมแรงทางบวก และการเสริมแรงทางลบ และ (๘) ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ ๘ ประการ ที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี คนเก่งและมีสุขของคนไทย

^{๑๑๖}ดวงเดือน พันธุมนาวิน อังไฉน สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, “คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒), หน้า ๑๕-๑๖.

๒.๒ แนวคิด เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายเร่งรัดปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ เสริมสร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาค้นโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายและทิศทางหลักในการปฏิรูปการศึกษา โดยยึด “คุณธรรมนำความรู้” โดยได้กำหนดคุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ^{๑๑๓} โดยมีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

๒.๒.๑ คุณธรรมประการที่ ๑: ขยัน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “คุณธรรมประการที่ ๑ : ขยัน” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ขยัน หมายถึง การทำงานอย่างแข็งขัน ไม่ปล่อยปละละเลย ทำหรือประพฤติเป็นปกติสม่ำเสมอ ไม่เกียจคร้าน^{๑๑๔} ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่และกระทำกิจของตนเองให้สำเร็จด้วยความมานะอดุสาหะ อดทนไม่ย่อท้อ และปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนหน้าที่การงานนั้นสำเร็จเรียบร้อย ขยันจึงมีลักษณะเด่น ๒ ประการ คือ

๑) ตั้งใจ กระตือรือร้น ที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด อย่างมุ่งมั่น อาสาทำหรือทำทันที
๒) การกระทำดังกล่าวนั้นมีความมั่นคงที่สม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ นิยามของคำว่า ขยัน มีความเป็นไปได้สูงที่จะมีความคาบเกี่ยวกับคำว่า ความมุ่งมั่น ความเอาจริงเอาจัง และความรับผิดชอบ นอกจากนั้นยังได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาของความขยันไว้ ๓ ส่วนย่อย ดังนี้

- ๒.๑) ความตั้งใจ มุ่งมั่น กระตือรือร้น ต่อเนื่อง ในการศึกษาเล่าเรียน
- ๒.๒) ความตั้งใจ มุ่งมั่น กระตือรือร้น ต่อเนื่อง ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ส่วนตน
- ๒.๓) ความตั้งใจ มุ่งมั่น กระตือรือร้น ต่อเนื่อง ในการอาสาช่วยงานเพื่อสังคมส่วนรวม^{๑๑๕}

นอกจากนี้ ความขยันหมั่นเพียรจะประสบผลสำเร็จได้ดีโดยอาศัยคุณธรรมประการหนึ่งควบคู่ คือ อิทธิบาท อิทธิบาท หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ, คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย^{๑๑๖}

^{๑๑๓} กระทรวงศึกษาธิการ อ่างใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, **คุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน: เจตคติและพฤติกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เพลิน สตูดิโอ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ก.

^{๑๑๔} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**, หน้า ๑๗๒.

^{๑๑๕} กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๔**, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๔), หน้า ๙.

^{๑๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๖๐.

อิทธิบาท คือ ทางที่จะไปสู่ความสำเร็จ^{๑๑๗} มี ๔ ประการ ประกอบด้วย ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป วิริยะ ได้แก่ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง จิตตะ ได้แก่ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป และวิมังสา ได้แก่ ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

ประการที่ ๑ ฉันทะ ความพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือพอใจรักใคร่ในงานที่ตนทำ หรือในสิ่งที่จะศึกษาเล่าเรียน ดังนั้น เราจึงต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่จะทำ หรือเรื่องที่เราจะต้องศึกษาก่อนว่า จะทำให้เราได้รับประโยชน์อะไรบ้าง เช่น การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำให้เรามีความรู้ดี ไม่เียงเผลา เป็นที่รักใคร่ของพ่อแม่ ครูอาจารย์ เป็นต้น ฉันทะ จึงเป็นหลักธรรมข้อแรกในการทำงานต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดหลักธรรมอีก ๓ ข้อตามมา

ประการที่ ๒ วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร เมื่อเรามีความพอใจในงานที่จะทำ หรือสิ่งที่เราจะศึกษาแล้ว ก็จะทำให้เกิดความขยันในการจะทำสิ่งนั้น เมื่อครูอาจารย์ให้งานอะไรมา ก็จะทำจนสำเร็จ

ประการที่ ๓ จิตตะ ความเอาใจใส่ หนทางไปสู่ความสำเร็จอีกประการหนึ่ง คือ ความเอาใจใส่ในการทำงาน การศึกษา มีจิตใจจดจ่อต่องานที่ทำหรือสิ่งที่เรียน ซึ่งจะมีมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับความพอใจ และมีความขยันหมั่นเพียร

ประการที่ ๔ วิมังสา การพิจารณาไตร่ตรอง คือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำ ว่า ยังมีอะไรบกพร่องที่ต้องแก้ไข หรือควรเพิ่มเติมอะไร ซึ่งจะทำงานนั้นดีขึ้น เพราะเมื่อเรามีความรักในงานที่ทำ รวมทั้งทำอย่างพากเพียร เอาใจใส่ ย่อมต้องการให้งานที่เสร็จนั้น ออกมาเป็นที่น่าพอใจ จึงต้องพิจารณางานที่ทำว่า ดีแล้วหรือยัง มีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอีก ซึ่งวิมังสาจะหาให้งานที่ทำสมบูรณ์และไม่บกพร่อง หรือทำให้งานที่ยังบกพร่องอยู่ มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

อิทธิบาท ๔ นี้ เกื้อหนุนกัน และมักมาด้วยกัน เช่น เกิดฉันทะ มีใจรักแล้วก็ทำให้พากเพียร เมื่อพากเพียร ก็เอาใจจดจ่อใส่ใจอยู่เสมอ และเปิดช่องให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองแต่ที่แยกพิจารณาแต่ละข้ออย่างนี้ ก็ด้วยถือเอาภาวะที่เด่นเป็นใหญ่ เป็นตัวนำ เป็นตัวชักจูงข้ออื่น ๆ^{๑๑๘} อิทธิบาทธรรมเป็นหลักธรรมที่ไม่เคยล้าสมัย ที่ในปัจจุบันแม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่า มีอะไร และคืออะไร จะเห็นได้ว่าหลักธรรมอายุ ๒ พันกว่าปีนี้ ไม่มีคราวใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย^{๑๑๙}

สรุปได้ว่า ความขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ อดทนไม่ทอดทิ้งเมื่อพบอุปสรรค มีความพยายาม กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง ดังกล่าวนี้ เป็นคุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางจิตใจและความประพฤติ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรให้ปลูกฝังเป็นคุณธรรมพื้นฐานแก่นักเรียน

^{๑๑๗} พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ), พจนานุกรมธรรมปัญญาฉันทะ, หน้า ๑๕๐.

^{๑๑๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๑/๒๓๓.

^{๑๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๔, หน้า ๔๐.

๒.๒.๒ คุณธรรมประการที่ ๒: ประหยัด

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “คุณธรรมประการที่ ๒ : ประหยัด” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ประหยัด หมายถึง ยับยั้ง ระมัดระวัง ใช้จ่ายตามพอควรแก่ฐานะ^{๑๒๐} ประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้จ่ายเงินหรือสิ่งของของเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ตามความจำเป็นหรือความต้องการอย่างมีเหตุผล โดยยึดหลักความพอดีและเหมาะสม คือ พยายามใช้ให้น้อยที่สุดแต่คุ้มค่า และได้ประโยชน์มากที่สุด^{๑๒๑}

การประหยัดไม่ใช่การตระหนี่ถี่เหนียว แต่หมายถึงการรู้จักใช้จ่ายเงินหรือทรัพยากรอย่างมีคุณค่า^{๑๒๒} การประหยัดเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญอย่างหนึ่ง ในสังคมของชนชาติที่ถือว่าเป็นอารยชน เพราะถ้าทุกคนในประเทศชาติรักการใช้จ่ายทรัพย์ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบครัว สังคมและประเทศชาตินั้นจะมีเศรษฐกิจดี มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ปัจจุบันคนไทยเกือบทั้งประเทศกำลังประสบกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าจะมีโครงการให้ความช่วยเหลือจากสถาบันและหน่วยงานของทั้งภาครัฐและเอกชน แต่แนวทางเหล่านั้นก็ยังไม่เพียงพอที่จะบำบัดทุกข์ของประชาชนได้ เพราะวิกฤตที่เกิดขึ้นนี้รุนแรงมาก อย่างไรก็ตามหลายฝ่ายก็เชื่อว่า พลังความร่วมมือร่วมใจจากประชากรที่มีคุณภาพจะช่วยนำพาประเทศชาติให้รอดพ้นจากวิกฤตครั้งนี้ไปได้ด้วยเหตุผลการพัฒนาคุณภาพของประชากร จึงเป็นเรื่องที่สำคัญและคุณธรรมที่เอื้อต่อการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจก็คือ พฤติกรรมประหยัด ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙) ที่พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ความว่า “ข้าพเจ้าใคร่จะได้กล่าวถึงความสำคัญของการประหยัด ซึ่งรัฐบาลได้ชักชวนให้แต่ละคนปฏิบัติ คงจะได้ตระหนักอยู่ทั่วกันแล้วว่า การใช้จ่ายโดยการประหยัดนั้นจะเป็นหลักประกันความสมบูรณ์พูนสุขของผู้ประหยัดเองและครอบครัว ช่วยป้องกันความขาดแคลนในวันข้างหน้า การประหยัดดังกล่าวนี้จะมีผลดีไม่เฉพาะกับผู้ประหยัดเท่านั้น แต่ยังเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ อันขึ้นอยู่กับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนพลเมือง ถ้าแต่ละคนทำการประหยัดและช่วยผดุงฐานะของตนเองเป็นส่วนรวม”

จากกระแสพระราชดำรัสที่พระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวไทยเพื่อนำไปประพฤติปฏิบัติกันแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙) ก็ยังทรงเป็นผู้นำด้านการประหยัด คือ ทรงดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจที่กำลังเป็นอยู่ จะทรงใช้ของแพงแค่ไหนก็ได้ แต่พระองค์กลับไม่ทรงทำเช่นนั้น ตัวอย่างเช่น รถพระที่นั่งที่ทรงใช้อยู่นี้อายุกว่า ๑๐ ปีแล้ว ไม่ทรงต้องการเปลี่ยนฉลองพระองค์ปีแล้วปีเล่าก็จะทรงอยู่ในลักษณะนั้น ฉลองพระบาทที่ทรงใช้ของที่ผลิตในประเทศนาฬิกาก็ทรงใช้อยู่นั้น ราคาไม่เท่าไร เครื่องใช้ทุกอย่างของพระองค์นั้นทรงใช้อย่างประหยัด ทรงเป็นผู้นำด้านการประหยัดอย่างแท้จริง ทรงใช้ชีวิตส่วนพระองค์อย่างเรียบง่าย

^{๑๒๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๗๑๓.

^{๑๒๑} กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๓.

^{๑๒๒} รุ่งสรรค์ หนองสองห้อง, ความสำเร็จง่าย ๆ สไตล์หมอกกระแส, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทงานดี จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

การประหยัดเป็นส่วนหนึ่งของการออม คือ เป็นการลดการบริโภคในปัจจุบันเพื่อสามารถบริโภคในอนาคตได้มากขึ้น อาจกล่าวได้ว่า การประหยัดหรือการออมคือการบริโภคอย่างฉลาด รู้จักบริโภคเศรษฐกิจพอเพียงในปริมาณที่พอดีกับความต้องการหรือความจำเป็นจริง ๆ จึงมีผลให้มีรายได้เหลือเก็บเป็นเงินออมเพื่อการใช้จ่ายในอนาคตได้^{๑๒๓} การประหยัดอาจแบ่งได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

๑) การประหยัดทรัพย์ หมายถึง การรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่หรือที่หามาได้ในทางที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวตามความจำเป็นอย่างแท้จริง สามารถปลูกฝังได้ ได้แก่ แบ่งทรัพย์ออกเป็นสัดส่วน ใช้จ่ายตามสัดส่วนให้พอดี เลือกซื้อหาสิ่งของหรือเครื่องใช้ตามควรแก่ฐานะ ไม่เที่ยวเตร่ในสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ละทิ้งค่านิยมที่ไม่ดี เช่น ใช้จ่ายราคาแพง ๆ นิยมใช้ของมาจากต่างประเทศ

๒) การประหยัดเวลา หมายถึง การที่รู้จักคุณค่าของเวลาและใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมให้มากที่สุด โดยไม่ปล่อยให้เวลาเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ ได้แก่ รู้จักแบ่งเวลาให้เป็นสัดส่วนและใช้เวลาให้ถูกทาง พยายามใช้เวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ไม่ทำให้คนอื่นเสียเวลาเพราะตัวเราเป็นต้นเหตุ

๓) การประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุ ต้นไม้ เป็นต้น ที่มีอยู่ตามธรรมชาติโดยสามารถใช้ประโยชน์ในทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าต่อตนเองและสังคม ได้แก่ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าไม่ทำลายทรัพยากรให้เสียหาย ต้องถือว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน ควรหาเพิ่มหรือสร้างขึ้นมาทดแทนส่วนที่เสียหาย^{๑๒๔}

แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมประหยัดโดยทั่วไปของสังคมไทยควรปฏิบัติ ดังนี้

- ๑) มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย
 - ๒) มีความพอดีในการบริโภค ละเว้นการฟุ้งเฟ้อที่เกินความสามารถ
 - ๓) ใช้ทรัพยากรและเวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
 - ๔) ดำเนินถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนจ่าย และใช้เท่าที่จำเป็น
 - ๕) ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยหรือตระหนี่ถี่เหนียวจนเกินไป
 - ๖) จัดงานและพิธีต่าง ๆ โดยใช้เท่าที่จำเป็น
 - ๗) เพิ่มพูนทรัพย์ด้วยการเก็บและนำไปทำให้เกิดประโยชน์
 - ๘) รู้จักใช้ ดูแลรักษา และบูรณะทรัพย์ทั้งของตนเองและของส่วนรวม
 - ๙) วางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบ มีสัดส่วนและออมไว้บ้างตามสมควร
- สำหรับ แนวทางการพัฒนาการประหยัดระดับบุคคลสามารถกระทำได้ ดังนี้
- ๑) การประหยัดทรัพย์
 - ๑.๑) แบ่งทรัพย์ออกเป็นสัดส่วน ใช้จ่ายตามสัดส่วนให้พอดี
 - ๑.๒) เลือกซื้อหาสิ่งของหรือเครื่องใช้ตามควรแก่ฐานะ

^{๑๒๓} พงศ์จิรา สนิพักษณ์, เศรษฐศาสตร์ทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๒), หน้า ๖๐.

^{๑๒๔} กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง, หน้า ๑๙.

- ๑.๓) งดใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นต่าง ๆ
- ๑.๔) ไม่เที่ยวเตร่ในสถานที่เร่ร่อนต่าง ๆ
- ๑.๕) ละทิ้งค่านิยมที่ไม่ดี เช่น ค่านิยมใช้ของต่างประเทศและของใช้ฟุ่มเฟือยต่าง ๆ

๒) การประหยัดเวลา

- ๒.๑) รู้จักแบ่งเวลาให้เป็นสัดส่วน และใช้เวลาให้ถูกทาง
- ๒.๒) พยายามใช้เวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
- ๒.๓) ไม่ทำให้คนอื่นเสียเวลาเพราะตนเองเป็นสาเหตุ

๓) การประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ

- ๓.๑) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า
- ๓.๒) ใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็น
- ๓.๓) ไม่ทำลายทรัพยากรให้เสียหายหรือเสื่อมคุณค่า โดยไม่มีเหตุผลอันควร
- ๓.๔) ต้องถือว่าทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความค่าต่อสังคมและเป็นของส่วนรวม

การทำลายทรัพยากรถือว่าเป็นการทำลายทรัพย์สินของสังคม

- ๓.๕) ควรหาทางเพิ่มหรือสร้างทรัพยากรทดแทนส่วนที่ต้องเสียหายหรือถูกทำลาย^{๑๒๕}

ตามมุมมองของกระทรวงศึกษาธิการนั้น เด็กและเยาวชนผู้ที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความประหยัดจะเข้าใจถึงฐานะการเงินของตน ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายเกินตัว รู้จักคุณค่าของเงินและรู้จักเก็บออม อีกทั้งยังดำเนินชีวิต อย่างประหยัดบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกเหนือจากการนำคุณธรรมประการนี้ มาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตส่วนตัวแล้ว ผู้ที่มีคุณธรรมประหยัดยังมีความห่วงใย ใส่ใจ ใช้ทรัพยากรสาธารณะด้วยความระมัดระวังอีกด้วย

ความประหยัดเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมปัจจุบัน ซึ่งกระแสบริโภคนิยม และวัตถุนิยมไหลบ่าเข้ามาสู่วัฒนธรรมไทย ส่งผลให้เด็กและเยาวชนไทยจำนวนไม่น้อยให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของ อาทิเช่น โทรศัพท์มือถือ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ จนเกิดความทะยานอยากและมีความต้องการใช้จ่ายเกินตน ขาดการเก็บหอมรอมริบ จนหลายครั้งที่เด็กและเยาวชนที่ขาดคุณธรรมการประหยัดจะเกิดการเรียนรู้และความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปว่า วัตถุสิ่งของต่าง ๆ นั้น สื่อถึงคุณค่าของบุคคล (Self-Esteem) จนยอมประพฤติปฏิบัติตนในวิถีที่ผิดเพี้ยนไปจากขนบธรรมเนียมจริยธรรมอันดี เพียงเพื่อแลกมาซึ่งทรัพย์สินเงินทองอันจะนำมาซึ่งวัตถุสิ่งของเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการ ลักเล็ก ขโมยน้อย หรือการค้าประเวณี เป็นต้น ดังนั้น การปลูกฝังไว้ซึ่งคุณธรรมการประหยัดจะช่วยป้องกันความเสียหายในประเด็นเหล่านี้ได้^{๑๒๖}

สรุปได้ว่า ความประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของให้เกิดประโยชน์ คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ผู้ที่ดำเนินชีวิตเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้คิดก่อนซื้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ ดังกล่าวนี้นี้ เป็นคุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางจิตใจและความประพฤติ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรให้ปลูกฝังเป็นคุณธรรมพื้นฐานแก่นักเรียน

^{๑๒๕} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, **คู่มือครูเพื่อการพัฒนาจิตพิสัยในระบบการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๐-๕๑.

^{๑๒๖} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, **คุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน: เจตคติและพฤติกรรม**, หน้า ๖.

๒.๒.๓ คุณธรรมประการที่ ๓: ซื่อสัตย์

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “คุณธรรมประการที่ ๓ : ซื่อสัตย์” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ซื่อสัตย์ หมายถึง ประพฤติตรงและจริงใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกงและไม่หลอกลวง^{๑๒๗} บุคคลที่มีความประพฤติที่จริงใจ ซื่อตรง ไม่โกหก ไม่หลอกลวง ไม่ปลิ้นปล้อน ไม่ทรยศต่อตนเอง ในเวลาที่ทำหน้าที่การทำงานหรือคำพูดของตน โดยเฉพาะบุคคลในครอบครัวจำเป็นต้องทำหน้าที่ของตนอย่างซื่อสัตย์มีความจริงใจต่อกันและกัน ลักษณะของบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง มีดังนี้

๑) ลักษณะความซื่อสัตย์ที่ตรงต่อตัวเอง คือ ตรงต่อความเป็นมนุษย์ของตนเอง เช่น บางคนขบถต่อความเป็นมนุษย์ของตนเอง ไม่ซื่อตรงต่อตนเอง หลอกลวงตนเองด้วยการบิดพลิ้วอย่างนั้น อย่างนี้ บางทีก็หลอกลวงตนเอง ตรงต่อตัวเอง ตรงต่อความเป็นมนุษย์ ตรงต่ออุดมคติของความเป็นมนุษย์ ตรงต่อสถานะของตนเองเหมาะสมแก่สถานะของตนเองว่าเป็นอย่างไร ตรงต่อธรรมะ คือ กฎความจริงที่เป็นไปในตนชีวิตที่จะรอดได้อย่างสงบเย็นก็เพราะมีความถูกต้องของตนเอง ซึ่งตนได้กระทำไว้อย่างถูกต้อง เรียกว่า ตรงต่อตนเอง

๒) ลักษณะความซื่อสัตย์ที่ตรงต่อวาจา คือ วาจาที่พูดออกมากับตนและผู้อื่น วาจาที่พูดกับตนเอง คือ เป็นวาจาที่ตรงกับใจอย่าให้เป็นวาจาอย่างใจอีกอย่าง วาจาที่พูดออกไปกับผู้อื่น คือ เป็นผู้ที่ไม่คิดหลอกลวงใครตรงตามวาจาที่พูดเสมอไป เรียกว่า ตรงต่อวาจา

๓) ลักษณะความซื่อสัตย์ที่ตรงต่อเวลา คือ เวลาเราทำงานและนัดผู้อื่นให้ตรงตามต่อเวลาที่เรากำหนดเพื่อเราและผู้อื่น แล้วไม่ผิดเพี้ยน ไม่บิดพลิ้ว ไม่ต้องแก้ตัว เรียกว่า ตรงต่อเวลา

๔) ตรงต่อความตรง คือ ตรงต่อความเที่ยงธรรมที่มีอยู่อย่างไร ตรงต่อความยุติธรรมที่มีอยู่อย่างไร ถูกตรงตามความเป็นจริงที่ควรจะเป็นอย่างไร ตรงต่อพระรัตนตรัยอันเป็นที่ยึดถือสูงสุด ตรงต่อโลกุตตระ คือ ไม่อยากจมอยู่ในโลกทั้งปวง และตรงต่อพระนิพพานอันเป็นไปเบื้องหน้าของชีวิตทุกชีวิต เรียกว่า ตรงต่อความตรง^{๑๒๘}

คัมภีร์พระวินัยปิฎก ระบุเกี่ยวกับ ความซื่อสัตย์ในลักษณะที่แสดงออกทางด้านพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา และจิตใจ ดังแสดงในเรื่องคำแต่งตั้งตนเพื่อถามอันตราয়ิกรรม ความว่า

“ภิกษุณีผู้ฉลาดสามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจาว่า แม่เจ้าขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้าผู้มีชื่อนี้เป็นอุปสัมปทาเปกขาของแม่เจ้าชื่อนี้ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้ว ข้าพเจ้า พึงถามอันตราয়ิกรรมกับผู้มีชื่อนี้ แน่ผู้มีชื่อนี้ เธอพินะนี้เป็นกาลสัจย์ กาลจริงของเธอ เราจะถามถึงสิ่งที่เกิด สิ่งที่มี พึงบอกว่ามี ไม่มี พึงบอกว่ามี ไม่มี เธอไม่ใช่ผู้ไม่มีเครื่องหมายเพศหรือเธอไม่ใช่สักแต่ว่ามี เครื่องหมายเพศหรือ เธอชื่ออะไร ปวัตตินีของเธอชื่ออะไร”^{๑๒๙}

^{๑๒๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๔๐๒.

^{๑๒๘} พุทธศาสนิกฯ (เงื่อม อินทปณโณ), ตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิธราชธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ตถาคต พับลิเคชัน จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๕๘-๖๑.

^{๑๒๙} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๒๑/๓๕๐.

สภาวะทางจิตใจอันประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ในความเชื่อหรือวัตถุประสงค์ ๑ ความซื่อตรงต่อหน้าที่หรือหนี้ของตน ๑ ความสอดคล้องกับมาตรฐานทางการค้าหรือธุรกิจใด ๆ อันชอบด้วยเหตุผลในการต่อรองกันอย่างเป็นธรรม ๑ การไร้ซึ่งเจตนาหลอกลวงหรือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ๑ รวมเรียกว่า สุจริต^{๑๓๐} ในทัศนะของพระพุทธศาสนา คำว่า สุจริต หมายถึง ความประพฤติชอบโดยไตรทวาร ได้แก่ กาย วาจา และใจ^{๑๓๑} แต่โดยนัยคุณธรรมประการที่ ๓ นี้ มีความหมายแคบลง ตรงกับเบญจศีล ในข้อ ๒ อทินนาทาน กล่าวคือ

อทินนาทานา เวรมณี คือ การละเว้นการแย่งชิง ลักขโมย และการเอาไรต์เอาเปรียบเคารพในสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน เพื่อให้ทุกคนเคารพในกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น เว้นจากการทำมาหากินในทางทุจริตประกอบอาชีพในทางมิฉฉาชีพ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นในการเลี้ยงชีพอทินนาทานนั้น โดยอทินนาทานมีองค์ประกอบ ๕ ประการ ได้แก่ พัสตุอันผู้อื่นหวงแหน, ความเป็นผู้มีมีความสำคัญว่าเป็นของอันผู้อื่นหวงแหน, จิตคิดจะลัก, มีความพยายาม และลักมาได้ด้วยความพยายามนั้น^{๑๓๒} เมื่อพร้อมด้วยองค์ประกอบ ๕ นี้ศีลขาด ถ้าไม่ครอบงำศีลไม่ขาดเป็นเพียงแต่ต่างพร้อย ไม่บริสุทธิ์ ทำเองหรือใช้ให้ผู้อื่นทำ ศีลขาด ข้อห้ามหรือขอบเขตของสิกขาบทนี้มีทั้งโดยตรงและโดยอ้อมซึ่งผู้รักษาศีลจะต้องเว้นเพื่อรักษาให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ ได้แก่

๑) โจรกรรม มี ๑๔ อย่าง ดังนี้

- ๑.๑) ลัก ถือเอาทรัพย์เมื่อเจ้าของไม่เห็น ที่เรียกว่า ขโมย และตัดช่อย่องเบา
- ๑.๒) ฉก ชิงเอาทรัพย์ต่อหน้าเจ้าของ ที่เรียกว่า ตีชิง วิ่งราว
- ๑.๓) กรรโชก ชูให้เขากลับแล้วให้ทรัพย์ ที่เรียกว่า จี้ ในปัจจุบันนี้
- ๑.๔) ปล้น รวมหัวกันหลายคน มีสัตว์อาวุธเข้าแย่งทรัพย์
- ๑.๕) ตู้อ้างหลักฐานพยานเท็จ หักล้างกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น เช่น ที่ดิน
- ๑.๖) ฉ้อ โกงเอาทรัพย์ของผู้อื่นที่ตนปกครอง เช่น โกงของฝาก โกงที่ดิน เป็นต้น
- ๑.๗) หลอก ปั้นเรื่องให้เขาเชื่อแล้วให้ทรัพย์
- ๑.๘) ลวง ใช้เล่ห์เอาทรัพย์ด้วยเครื่องมือลวง เช่น โกงตาชั่ง เป็นต้น
- ๑.๙) ปลอม ทำหรือใช้ของปลอม เช่น ธนบัตรปลอม ยาปลอม เป็นต้น
- ๑.๑๐) ตระบัด ยืมของคนอื่นมาใช้แล้ว ยึดเอาเสียกัณฑ์แล้วไม่ใช่ดอกและต้น
- ๑.๑๑) เบียดบัง กินเศษกินเลย เช่น เลี้ยงสัตว์ กินค่าอาหารสัตว์ เป็นต้น
- ๑.๑๒) สับเปลี่ยน แอบสลับเอาของผู้อื่น ซึ่งมีค่าสูงกว่า
- ๑.๑๓) ลักลอบหลบหนีภาษี หรือนำสิ่งที่ต้องห้าม เช่น เหล้า บุหรี่เถื่อน เป็นต้น
- ๑.๑๔) ยักยอก ยักเอาทรัพย์ของคนที่ถูกจับไว้ ยักยอกภาษี^{๑๓๓}

^{๑๓๐} ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล, กฎหมายแพ่งหลักทั่วไป : คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔-๑๔, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๖๕.

^{๑๓๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๕๔.

^{๑๓๒} มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, มงคลคถาที่ปณี แปล เล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า, หน้า ๙๙.

^{๑๓๓} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, เบญจศีล เบญจธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๗-๒๐.

๒) อนุโลมโจรกรรม คือ กิริยาที่แสวงหาทรัพย์สินในทางไม่บริสุทธิ์ แม้มิไม่นับเข้าในอาการเป็นโจร ๑๔ อย่างแต่ทำงานคล้ายโจรกรรมพออนุโลมเข้ากับโจรกรรม เรียกว่าอนุโลมโจรกรรม มี ๓ อย่าง ได้แก่

๒.๑) สมโจร สนับสนุนโจร เช่นให้ที่พักและอาหารและรับซื้อของโจร เป็นต้น

๒.๒) ปอกลอก คบเขาเพื่อปอกลอกเอาทรัพย์สิน

๒.๓) รับสินบน รับสินจ้างแล้วทำผิดหน้าที่ เพราะเกรงใจเขา

ทั้ง ๓ อย่างนี้ คีลไม่ขาด แต่ต่างพริ้ว เฉพาะการรับสินบนนี้ ถ้าผู้รับมีเจตนาาร่วม กับผู้ให้ ในการทำลายกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น ก็เป็นการร่วมโจรกรรมโดยตรง และคีลก็ยอมขาด

๓) ฉายาโจรกรรม คือ การกระทำที่ไม่ทำอนุโลมโจรกรรม แต่ทำพัสดขของผู้อื่นให้สูญเสีย และเป็นสินใช้ตกอยู่กับตน เรียกว่าฉายาโจรกรรม มี ๒ อย่าง ได้แก่

๓.๑) ผลาญ ทำลายทรัพย์สินของผู้อื่นให้เสียหาย เช่น เผาบ้านเรือน เป็นต้น

๓.๒) หยิบฉวย ถู้อวิสาสะเกินขอบเขต เช่น ลูกหลานเอาของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย โดยไม่ได้รับอนุญาต อย่างนี้ คีลไม่ขาด แต่ทำให้ต่างพริ้ว

อทินนาทานจะมีโทษมากหรือมีโทษน้อยนั้น อาศัยเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

เกณฑ์ที่ ๑ กำหนดด้วยวัตถุ คือ ของมีค่ามาก มีโทษมาก มีค่าน้อย มีโทษน้อย

เกณฑ์ที่ ๒ กำหนดด้วยเจตนา คือ ความตั้งใจที่เจือด้วยกิเลสมาก มีโทษมาก ที่เจือด้วยกิเลสน้อย มีโทษน้อย

เกณฑ์ที่ ๓ กำหนดด้วยประโยชน์ คือ ความพยายามที่จะได้ของนั้นมา ถ้าพยายามมากมีโทษ มาก พยายามน้อยมีโทษน้อย^{๑๓๔}

ตามมุมมองของกระทรวงศึกษาธิการนั้น เด็กและเยาวชนที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์จะมีความจริงใจต่อตนเอง มีการแสดงออกทั้งทางวาจาและกิริยาที่สอดคล้องกับความคิดความรู้สึกที่ตนเอง

ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันซึ่งมีสิ่งยั่วยุต่าง ๆ มากมาย สิ่งเหล่านี้จะสั่นคลอนความจริงใจและความตั้งใจมั่นที่บุคคลมีกับตัวเองและพันธะหน้าที่ โดยเฉพาะในยุคสมัยที่เด็กและเยาวชนอาจพบเห็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์ได้โดยทั่วไปจากสื่อต่าง ๆ อาทิ เช่น การฉ้อโกง การคอร์รัปชั่น และพบว่า หลายครั้งที่พฤติกรรมเหล่านี้ไม่ได้ถูกลงโทษอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม เด็กและเยาวชน ซึ่งยังคงมีความอ่อนเยาว์ทางความคิดและประสบการณ์จึงอาจจดจำนำพฤติกรรมการไม่ซื่อสัตย์ไปเป็นตัวแบบ (Modeling) และประพฤติตามได้ อันจะก่อให้เกิดผลเสียร้ายแรงที่เป็นปัญหาระยะยาวต่อสังคมไทย ดังนั้น การปลูกฝังไว้ซึ่งคุณธรรมการซื่อสัตย์ จะช่วยป้องกันความเสี่ยงในประเด็นนี้^{๑๓๕}

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรง ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดภัยจากความ รู้สึกลำเอียงหรืออคติ ไม่คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ตนและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง ดังกล่าวนี้ เป็นคุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางจิตใจและความประพฤติ ซึ่งกระทรวง ศึกษาธิการเห็นสมควรให้ปลูกฝังเป็นคุณธรรมพื้นฐานแก่นักเรียน

^{๑๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑-๒๔.

^{๑๓๕} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, **คุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน: เจตคติและพฤติกรรม**, หน้า ๗.

๒.๒.๔ คุณธรรมประการที่ ๔: มีวินัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “คุณธรรมประการที่ ๔ : มีวินัย” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

วินัย หมายถึง ระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ ข้อปฏิบัติ^{๑๓๖} วินัย หมายถึง การปฏิบัติ ตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง กติกา และกฎหมาย ตามที่สังคมได้วางไว้หรือตามที่กลุ่มได้ตกลงอัน จะนำมาซึ่งความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง และความปลอดภัย^{๑๓๗} ความสำคัญของ วินัย มีดังนี้

๑) วินัยเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนสามารถควบคุมตนเอง การที่เด็กมีวินัย และสามารถควบคุมตนเอง จะมีผลดีในขณะที่เป็นนักเรียน คือ สามารถควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยในชั้นเรียน

๒) วินัยจะช่วยเตรียมตัวเด็กสำหรับการดำเนินชีวิตในภายหน้าเพื่อเป็นสมาชิกที่สร้างความมีระเบียบวินัยและความสงบสุขในสังคม

๓) ประเทศใดมีพลเมืองที่มีระเบียบวินัย ประเทศนั้นสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ^{๑๓๘}

วินัยนั้นเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับธรรมชาติ สังคมมนุษย์จำเป็นต้องมีวินัยเพื่อทำให้เกิดระบบระเบียบซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญใน การสร้างความสงบสุข และความเจริญก้าวหน้าแก่ชีวิต และสังคม การปลูกฝังวินัยให้กับเด็กจึงมี ความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการปลูกฝังวินัยโดยเริ่มตั้งแต่ในช่วงปฐมวัย เนื่องจากเป็น การบ่มเพาะเมล็ดพืชแห่งวินัยในตัวเด็กตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อให้วินัยหยั่งรากลึกกลงอย่างมั่นคงมากขึ้น โดยแท้จริงนั้น วินัยจำแนกออกเป็น ๒ ประเภท ประกอบด้วย

๑) วินัยภายนอก หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งประพฤติปฏิบัติโดยเกรงกลัวอำนาจ หรือการถูกลงโทษเป็นการปฏิบัติที่บุคคลดังกล่าวไม่มีความเต็มใจตกอยู่ในภาวะจำยอมหรือถูกควบคุม วินัยภายนอกเกิดจากการใช้อำนาจบางอย่างบังคับให้บุคคลปฏิบัติตามซึ่งบุคคลอาจกระทำเพียง ช่วงขณะเมื่ออำนาจนั้นคงอยู่แต่หากอำนาจบังคับหมดไปวินัยก็จะหมดไปด้วยเช่นกัน

๒) วินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเลือกข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับตน ขึ้นโดยสมัครใจไม่มีใครบังคับหรือถูกควบคุมจากอำนาจใด ๆ ข้อประพฤติปฏิบัตินี้ต้องไม่ขัดกับความ สงบสุขของสังคมวินัยในตนเองเกิดจากความสมัครใจของบุคคลที่ผ่านการเรียน อบรม และเลือกสรร ไว้เป็นหลักปฏิบัติประจำตน^{๑๓๙}

วินัย คือ กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน ที่กำหนดหรือบัญญัติขึ้นไว้ เพื่อควบคุมพฤติกรรมของ สมาชิกในสังคมนั้น ๆ ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น ๒ อย่าง คือ

^{๑๓๖}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๑,๑๒๑.

^{๑๓๗}พินีส หันนาคินท์ และคณะ, สร้างเสริมลักษณะนิสัย ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แมค จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๘.

^{๑๓๘}อมรา เล็กเริงสินธุ์, คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร, (กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๕๒), หน้า ๒๐๖.

^{๑๓๙}สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, การปฏิรูปการบวนการเรียนรู้ สปช., (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๓), หน้า ๑๘.

๑) วินัยทางโลก หมายถึง กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่บัญญัติขึ้นไว้ เพื่อควบคุมมิให้บุคคลล่วงละเมิดสิทธิของกันและกัน เป็นต้น

๒) วินัยทางธรรม หมายถึง ข้อบัญญัติทางศาสนา ทุกศาสนาย่อมจะมีบทบัญญัติสำหรับศาสนิกชนของตน กล่าวเฉพาะพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงบัญญัติวินัยไว้ ๒ ประการ คือ

๒.๑) วินัยสำหรับคฤหัสถ์ เรียกว่า อาศาปริยวินัย เป็นวินัยสำหรับผู้ครองเรือน ได้แก่ ศีล ๕ ศีล ๘ ศีลเหล่านี้ผู้ประพฤตินี้จะสามารถเลือกได้ตามที่ตนสามารถปฏิบัติได้สะดวก

๒.๒) วินัยสำหรับบรรพชิตหรือนักบวช เรียกว่า อนาปริยวินัย ได้แก่ ศีล ๑๐ สามเณร ศีล ๒๒๗ ของพระภิกษุ เป็นต้น^{๑๔๐}

วินัย คือ ระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์แบบต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยอาศัยหลักธรรม คำสอนนั้น และเพื่อทำให้คำสอนหรือหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้นั้น ให้เกิดผลเป็นจริงเป็นจังขึ้นมาแล้ว ก็ก่อเกิดการนำสู่จุดหมายของพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า วินัยหรือศีลจึงเป็นคุณสมบัติของคน เป็นสภาพการฝึกฝนพัฒนาที่อยู่ในตัวคน^{๑๔๑}

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับวินัยเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงวางพระธรรมวินัยไว้เป็นธรรมนุญสูงสุด และทรงให้ความสำคัญกับพระธรรมวินัยนี้อย่างมาก ดังที่ทรงได้ตรัสปัจฉิมวาจาจากพระอาณนทีไว้ก่อนที่จะปรินิพพานว่า “อาณนที บางที่พวกเธอคิดว่า ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา ข้อนี้พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไปแล้ว ก็จักเป็นพระศาสดาของเธอทั้งหลาย”^{๑๔๒} และภายหลังพุทธปรินิพพานแล้วคราวหนึ่ง วัสสการพราหมณ์ได้สนทนากับพระอาณนทีเกี่ยวกับพระสาวกที่ได้ทรงแต่งตั้งไว้ให้เป็นตัวแทนพระองค์เมื่อทรงล่วงลับไป ความว่า

“ไม่มี และแม้แต่ภิกษุที่สงฆ์แต่งตั้ง ที่ภิกษุเถระจำนวนมากแต่งตั้งเตรียมไว้ล่วงหน้าก่อนพุทธปรินิพพานก็ไม่มี แต่กระนั้น ดูก่อนพราหมณ์ พวกเรามีอะไรที่พึ่งพำนัก พวกเรามีที่พึ่งพำนัก คือมีธรรมเป็นที่พึ่งพำนัก ดูก่อนพราหมณ์ ลิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงรู้ผู้ทรงเห็นพระองค์นั้น ทรงบัญญัติไว้ ปาฏิโมกข์ที่ทรงแสดงแล้วมีอยู่ ซึ่งเมื่อถึงวันอุโบสถพวกข้าพเจ้ามีจำนวนเท่าใด อาศัยเขตคามหนึ่งอยู่ทั้งหมดทุกรูปนั้นก็ประชุม ณ ที่เดียวกัน ครั้นแล้วจะเชิญภิกษุรูปที่ทรงจำปาฏิโมกข์ได้คล่องให้สวดแสดง ปราภิกษุผู้มีอาบัติคือมีโทษที่ล่วงละเมิด อาตมาทั้งหลายจะปรับโทษให้เธอ ปฏิบัติตามธรรม ตามคำอนุศาสน์ การที่เป็นดังนี้จะชื่อว่าพวกภิกษุทั้งหลาย ทำการปรับโทษก็หาไม่ได้ ธรรม (ต่างหาก) ปรับโทษ”^{๑๔๓}

^{๑๔๐} พระภควาจารย์คุณ (เผด็จ ทตตชีโว), *ขุมทรัพย์จากพระไตรปิฎกคัมภีร์กัฎฐชาติ*, (ปทุมธานี: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๑๔๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *นิติศาสตร์แนวพุทธ*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย, ๒๕๕๓), หน้า ๖๑.

^{๑๔๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๑๔๓} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๗๙-๘๔/๘๕-๙๕.

ในส่วนของการศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการนั้น การส่งเสริมความมีวินัยของนักเรียน หมายถึง แนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อเน้นให้ การประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับ สามารถควบคุมตนเองให้เป็นไปตามความต้องการและระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมโดยเคารพสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบของสังคม ควบคุมพฤติกรรมของตนเอง รู้ว่าสิ่งดีควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำหลีกเลี่ยง สามารถคิด ตัดสินใจ และเลือกกระทำในสิ่งที่ตนเห็นว่าเหมาะสม ไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคม และไม่ขัดต่อสิทธิของผู้อื่น โดยวินัยในโรงเรียนควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑) การทำดีของนักเรียนเป็นไปเพราะคนเห็นดีเห็นงามที่จะได้จากการกระทำดีไม่ใช่เพราะอำนาจภายนอกคอยบังคับให้กระทำดี การเชื่อฟัง และระเบียบเกิดขึ้นจากการเข้าใจเหตุผลของการกระทำตามระเบียบ ไม่ใช่กลัวอำนาจของบุคคลอื่นที่ออกกระเปียบนั้น จุดหมายปลายทางของวินัยในโรงเรียน คือ ต้องการให้รู้จักควบคุมตนเอง

๒) การออกคำสั่งให้นักเรียนปฏิบัติตาม ได้พิจารณาอย่างรอบคอบแล้วว่าจะเป็นส่วนช่วยให้นักเรียนประพฤติดี ไม่ใช่ออกมาเพื่อเหตุผลส่วนตัวของผู้มีอำนาจที่จะออกคำสั่งนั้น

๓) การปฏิบัติต่อหน้าผู้กระทำผิด เป็นไปตามลักษณะพื้นฐานส่วนตัวของผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ไป

๔) กิจกรรมทั้งหลายของนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนเป็นส่วนให้นักเรียนได้สร้าง ความเจริญไปในวิถีทางอันเป็นที่ยอมรับกันในสังคม

ดังกล่าวนี้ ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการพัฒนานักเรียนให้มีวินัยในตนเองได้ ดังนี้

๑) การสร้างความสามัคคี น้ำหนึ่งใจเดียวกันขึ้นในห้องเรียน ให้มีความรู้สึกว่ามีส่วน ร่วมกันและยอมเสียสละเพื่อหมู่คณะ

๒) สร้างความรู้สึกให้เด็กเห็นว่าตนมีความสำคัญต่อหมู่คณะ

๓) สร้างบรรยากาศแห่งความเป็นกันเองภายในห้องเรียน

๔) สร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก

๕) พยายามศึกษาเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อนำไปเป็นเครื่องแก้ปัญหาวินัย

๖) ควรหัดให้เด็กรับผิดชอบในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

๗) ไม่ควรใช้การห้ามเป็นเครื่องอบรมทางวินัย ควรใช้วิธียั่วให้ทำในสิ่งที่ถูก

๘) ให้โอกาสเด็กมีส่วนร่วมในการจัดโรงเรียน

๙) ครูต้องเตรียมการสอนและกิจกรรมเป็นอย่างดี โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

๑๐) ระเบียบที่วางไว้ควรเริ่มจากนักเรียน ให้นักเรียนร่วมมือกันวางกฎเกณฑ์สำหรับ ลักษณะการเรียนการสอนที่มุ่งจะปลูกฝังให้นักเรียนมีวินัยในตนเองนั้น^{๑๔๔}

^{๑๔๔} อรรถมพ อุ่นจะนำ, รายงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนเกาะคาวิทยาคมอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง, (ลำปาง: โรงเรียนเกาะคาวิทยาคม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙. (อัดสำเนา).

สำหรับ สังคมไทยมีแนวคิดที่เหมาะสมในการสร้างวินัย มี ๕ ประการ คือ

๑) การทำให้เกิดพฤติกรรมเคยชิน โดยให้บุคคลรู้เห็นและปฏิบัติพฤติกรรมที่ดีเพื่อเป็นพื้นฐานและปฏิบัติต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมเคยชินที่ดี

๒) การใช้วัฒนธรรมในสังคม เป็นแนวปฏิบัติผสมผสานกับหลักการทำให้เป็นพฤติกรรมเคยชิน เช่น การทำความเคารพด้วยการไหว้เมื่อพบผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่เด็กทำได้โดยง่ายแต่การเข้าแถวไม่ใช่วัฒนธรรมไทย เด็กไม่ได้เห็นแบบอย่างที่ดีอยู่เสมอ เช่น การไหว้ของไทย ดังนั้น การไหว้จึงง่ายต่อการปฏิบัติมากกว่าการเข้าแถว

๓) การใช้ข้อคร่ำม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างจิตใจ พฤติกรรมและสติปัญญาซึ่งเป็นหลักทางการศึกษาและหลักการพัฒนาจริยธรรม คือ มีความเข้าใจในความสำคัญของสิ่งที่จะกระทำ มีความพอใจ และยอมรับในสิ่งที่จะกระทำ ย่อมนำไปสู่ความพร้อมในการกระทำ

๔) การใช้แรงหนุนสภาพจิต เป็นการตั้งความมุ่งมั่นหรืออุดมการณ์และพยายามปฏิบัติตามเป้าหมายที่มุ่งมั่นไว้ ซึ่งอาจทำให้เกิดการเปรียบเทียบแม้ความภาคภูมิใจในผลการปฏิบัติหากใช้มากเกินไปจะกลายเป็นดูถูกดูหมิ่นผู้อื่น อันเกิดจากการเปรียบเทียบและพึงพากำลังใจจากภายนอก

๕) การใช้กฎเกณฑ์บังคับ เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดวินัยได้ชั่วระยะหนึ่ง เมื่อไม่มีผู้ใดควบคุมวินัยก็จะหายไป จึงเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้อง^{๑๔๕}

ตามมุมมองของกระทรวงศึกษาธิการนั้น เด็กและเยาวชนผู้ที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความมีวินัยจะสามารถควบคุม ดูแลตนเองให้ประพฤติปฏิบัติมีสุขนิสัยอันดี มีความอดทน อดกลั้น ควบคุมตนเอง และแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เหมาะสม

ความมีวินัยเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมปัจจุบัน การควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสมกับกฎระเบียบและสุขนิสัยอันดีที่เป็นประโยชน์ในระยะยาวต่อตนเองนั้น จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในเรื่องการควบคุมตนเอง (Self-Control) อันมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เด็กและเยาวชนพร้อมที่จะปรับตัวให้ เข้ากับสถานการณ์และปฏิสัมพันธ์ที่ตนมีอยู่ได้อย่างราบรื่น และเกิดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมไม่ยึดเอาความต้องการ ณ ปัจจุบันของตนเป็นที่ตั้ง นอกจากนั้น การมีวินัยในตนเองนั้น ยังมีความสัมพันธ์ทางบวกแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Need for Achievement) และสัมฤทธิ์ผลในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น การเสริมสร้างวินัยให้แก่เด็กและเยาวชนนอกจากจะเป็นการส่งเสริมเด็กโดยตรงแล้ว ยังนับว่ามีผลช่วยส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคมไทยไปพร้อมกันด้วย^{๑๔๖}

สรุปได้ว่า มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ มีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม ปฏิบัติตนในขอบเขตกฎระเบียบของสังคม โดยนัยของสถานะความเป็นนักเรียนจึงหมายถึงปฏิบัติตนในขอบเขตกฎระเบียบของสถานศึกษาด้วยความเต็มใจและตั้งใจ นั่นเอง ดังกล่าวนี เป็นคุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางจิตใจและความประพฤติ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรให้ปลูกฝังเป็นคุณธรรมพื้นฐานแก่นักเรียน

^{๑๔๕} พันัส หันนาคินท์ และคณะ, สร้างเสริมลักษณะนิสัย ๖, หน้า ๓๘.

^{๑๔๖} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, คุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน: เจตคติและพฤติกรรม, หน้า

๒.๒.๕ คุณธรรมประการที่ ๕: สุภาพ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “คุณธรรมประการที่ ๕ : สุภาพ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

สุภาพ หมายถึง เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม รู้กาลเทศะ^{๑๔๗} ความสุภาพ เป็นกิริยาอันเรียบร้อยที่แสดงออกต่อคนทั่วไป ควบคู่กับความอ่อนน้อมซึ่งเป็นลักษณะที่ผู้น้อยแสดงต่อผู้ใหญ่หรือผู้ที่อยู่ในฐานะควรแก่การยกย่อง

โดยปกติ ชีวิตของเราติดต่อกับสื่อสารกับโลกภายนอกผ่านอินทรีย์ทั้ง ๖ อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เพราะฉะนั้นเราทุกคนต้องสนใจและให้ความสำคัญในการดูแลตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ด้วยการพยายามรับสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่รับสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เพราะการเห็นรูป การได้ยินเสียง การได้กลิ่น การได้รับสัมผัส มีผลต่อชีวิตและคุณภาพชีวิตของเราทุกคน ซึ่งเรียกว่า สารรวมระว่างอินทรีย์ หรือ อินทรีย์สังวร ซึ่งเป็นความฉลาดในเรื่องสิ่งที่มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ถือเป็นส่วนที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของเราทุกคน ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ เพราะสิ่งที่เข้ามากระทบทางอินทรีย์มีมากมาย ทำให้คนเป็นโรคประสาท ทำให้ฟุ้งซ่าน วุ่นวาย จิตใจที่ผูกพันกับสิ่งนอกตัวและได้รับการกระตุ้นมากเกินไป จะทำให้จิตใจอ่อนแอ ขาดสมรรถภาพในการศึกษาเล่าเรียน เด็กที่ไม่เคยฝึกให้รู้เท่าทัน เวลานั่งในห้องเรียน พอได้ยินเสียงอะไรแปลกใหม่ข้างนอก ต้องมอง ต้องดู ต้องฟัง จิตใจก็ไม่เป็นตัวของตัวเอง สิ่งภายนอก รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส พาจิตไปโน่นนี่ตลอดเวลา ดังนั้นหากเด็กๆได้รับการเตรียมจิตใจของตนเองจนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง จะไม่เป็นทาสของสิ่งที่มากระทบ และสามารถรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ ในการพัฒนาอินทรีย์ก็คือ การฝึกฝนพัฒนา ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้มีความเฉียบคม มีความละเอียดอ่อน มีความคล่องตัว มีความชัดเจน รู้จักเลือกรับเอาสิ่งที่มีคุณค่า เป็นประโยชน์ และป้องกันไม่ให้สิ่งที่ไม่ดีหรือเป็นโทษเข้ามาในชีวิต เด็กทุกคนจึงต้องศึกษาให้รู้เท่าทัน ศึกษาให้ได้รับความสุขจากรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ในกรอบที่พอดีพองาม ไม่เบียดเบียนใคร ไม่ทำให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนกับใคร มีความสำรวมในการยืน เดิน นั่ง นอน มีความสุภาพเรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตน เป็นผู้มีการยาหติ วางตนเหมาะสม ซึ่งเรียกว่า การรู้จักสำรวม

การรู้จักสำรวม เป็นหลักสำคัญของการศึกษาพัฒนา โดยธรรมชาติของมนุษย์ที่เกิดมาเด็กจะมีความไม่รู้ ก็จะปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายไม่ถูกต้อง ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ตน ผู้ใหญ่จึงต้องให้ความรู้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆอย่างถูกต้อง คนเราเกิดมา มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นเครื่องมือรับรู้ เราควรใช้ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ หาความรู้ให้เป็น ด้วยการฝึกรับรู้ทางอินทรีย์ทั้งหลายให้ได้ผลดี จึงมีคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้น เมื่อคนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น” คำว่าเป็น ในกรณีนี้หมายถึงกิน อยู่ ดู และฟังตามหลักไตรสิกขา คือ ให้เกิดความประพฤติที่ดีงาม (ศีล) เกิดความมั่นคงในอารมณ์ (สมาธิ) เกิดความรอบรู้เท่าทัน (ปัญญา)^{๑๔๘}

^{๑๔๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๑,๒๔๕.

^{๑๔๘} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ. ปยุตโต), การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔.

ผู้ที่มีความสุภาพอ่อนน้อมยอมเป็นที่จับใจคนอื่น ทำให้ผู้ใหญ่มีความเมตตาเอ็นดู จะติดต่อธุรกิจกับผู้ใดก็ย่อมสะดวก เพราะผู้ที่มาติดต่อด้วยนั้นย่อมมีความนิยมชมชอบ ความสุภาพอ่อนน้อมและมารยาทอันดีงามนั้น มีความสำคัญแก่ชีวิตคนเรา คือ

๑) คนเรานิสัยกันยากจึงมักตัดสินจากอาการที่ปรากฏให้เห็น

๒) กิริยา วาจา เป็นเครื่องผูกมดใจ หรือทำความบาดหมางได้ง่ายกว่าสิ่งอื่นใด ฉะนั้นความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในชีวิต จึงขึ้นอยู่กับสิ่งนี้มาก

๓) มารยาทที่แสดงคือผลสะท้อนแก่ตนเองมิใช่แก่ผู้อื่น

๔) ความสุภาพอ่อนน้อมและมารยาทอันงาม เป็นสิ่งที่ได้มาโดยมิต้องซื้อหา และกลับกลายเป็นทุนให้เราซื้อได้ซึ่งสิ่งที่เราปรารถนา

ผู้ที่มีความสุภาพอ่อนน้อมนั้น จะบังเกิดผลดีแก่ทั้งตนเองและผู้อื่น คือ จะมีลักษณะเป็นคนที่น่านับถือ ผู้ที่ได้เห็นและได้รับความสุภาพอ่อนน้อมมีความรู้สึกสบายใจ มีความชื่นชมยินดี การแสดงกิริยา วาจา สุภาพอ่อนน้อมต่อกันนับว่าเป็นเครื่องผูกมิตรให้ยืนนาน และก่อให้เกิดความนับถือซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นหนทางนำไปสู่ความเจริญหลายประการ ความสุภาพจึงมีความสำคัญ ดังนี้

๑) ทำให้ต่างฝ่ายเกิดความชื่นบาน มีใจผูกพันรักใคร่

๒) ทำให้ใคร่ประพุดในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน อยากช่วยเหลือกิจการของกันและกัน

๓) ประสงค์จะทำการงานใด ย่อมดำเนินไปได้โดยสะดวกไม่ติดขัด

๔) ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

๕) จะศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยาการจากผู้ใด ย่อมได้รับความอนุเคราะห์จากผู้นั้นด้วยความยินดีและเต็มใจ

๖) ทำให้เป็นคนที่น่ารัก ไม่เป็นที่รังเกียจในสังคมใด ๆ มีผู้ยินดีต้อนรับ

ความสุภาพอ่อนน้อมมีลักษณะ ๓ ประการ คือ

๑) การแสดงทางกาย ได้แก่

๑.๑) รู้จักรักษาความเรียบร้อย เช่น ไม่ข้ามกรายบุคคล ไม่ล่วงเกินถูกต้องกายผู้อื่น ไม่อาจเอื้อมในที่ต่ำสูง ไม่ทำกิริยาเสือกไส ผลัก โยน ไม่ทำกิริยาเอะอะตึงตัง ยืน เดิน นั่ง นอนสำรวมเรียบร้อย

๑.๒) ไม่แสดงกิริยาอาการน่ารังเกียจและน่าอาย เช่น แต่งกายสกปรกไม่เรียบร้อย แต่งกายกลางแจ้ง จาม หาว เรอ บ้วน ขาก เสียงดัง หรือควัก ล้วง แคะ แทะเการ่างกายในที่ชุมชน แสดงกิริยาไม่เรียบร้อยในการบริโภคอาหาร

๑.๓) ต้องแสดงความมีสัมมาคารวะ เช่น นั่ง ยืน เดิน ด้วยกิริยาสำรวมสุภาพ ไม่แย่งชิงที่นั่งเพื่อน หรือหาความสำราญเฉพาะตนผู้เดียว รู้จักแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ ผู้น้อยตามควรแก่ฐานะ ตามประเพณีนิยม

๑.๔) แสดงกิริยาเป็นที่น่าสนใจ คือ ทำกิริยาให้เหมาะสมแก่โอกาส และสำรวมระมัดระวังให้เรียบร้อยอยู่เสมอ ไม่แสดงกิริยาตกเป็นทาสของความโลภ ความโกรธ

๑.๕) รู้จักแสดงกิริยาเป็นสง่า คือ มีกิริยาองอาจผึ่งผาย จะนั่งยืนอยู่ในลำดับอันควร ไม่งกเงิน สะทกสะท้าน

๑.๖) ไม่ทำกิริยาอาการแสดงความเห็นแก่ตัว

๒) การแสดงทางวาจา

- ๒.๑) รู้จักใช้ถ้อยคำ สำเนียงนุ่มนวล อ่อนหวาน ไม่ทำเสียงกระโชกกระชาก ดึงดัน
- ๒.๒) รู้จักใช้ถ้อยคำสำนวนให้เหมาะสมแก่ชั้นวรรณะ และกาลเทศะ
- ๒.๓) ไม่กล่าวร้าย ตีเตียน ล้วงเกินพูด
- ๒.๔) รู้จักใช้คำพูด ขอบใจ ขอบคุณ และ ขอโทษ ตามควรแก่โอกาสและฐานะของ

บุคคลผู้พูดด้วย

- ๒.๕) รู้จักใช้ถ้อยคำยกย่อง สรรเสริญแต่เพียงพอเหมาะพอควร
- ๒.๖) รู้จักใช้ถ้อยคำในการสนทนาให้ผู้ฟังสบายใจ และไม่ใช้วาจา เยาะเย้ย ขมขี้ อวดตน

๓) การแสดงเนื่องมาจากใจ

- ๓.๑) รู้จักข่มตนเอง ไม่บันดาลโทสะให้เสียเกียรติและไม่หยิ่งยะโส
- ๓.๒) รู้จักเกรงใจผู้อื่น
- ๓.๓) รู้จักรักความดีงาม
- ๓.๔) รู้จักเคารพตน คือ เตือนให้เพียรแสดงคุณภาพเรียบร้อย
- ๓.๕) รู้จักคิดเคารพผู้อื่นด้วยความรู้สึกอ่อนน้อม
- ๓.๖) รู้จักคิดเคารพบุคคลตามควรแก่ความเจริญ คือ

๓.๖.๑) ผู้เจริญโดยชาติ ได้แก่ บุคคลที่เกิดในสกุลซึ่งมหาชนยกย่อง เช่น ราชสกุล

๓.๖.๒) ผู้เจริญโดยวัย ได้แก่ ผู้ใหญ่ที่มีอายุมาก

๓.๖.๓) ผู้เจริญโดยคุณความดี ได้แก่ ผู้ที่ทรงคุณธรรมมา^{๑๔๙}

ตามมุมมองของกระทรวงศึกษาธิการนั้น เด็กและเยาวชนผู้ที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความสุภาพจะมีกีฬามารยาท ที่ดีเหมาะสมกับกาลเทศะ และวัฒนธรรมไทย ไม่ก้าวล่วงใช้เกียรติหรือวาจาทำร้ายจิตใจหรือสิทธิของผู้อื่น

ความสุภาพเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีการไหลบ่าของ วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างรวดเร็ว การรักษาไว้ซึ่งกีฬามารยาท อันนุ่มนวลอ่อนโยน มีสัมมาคารวะ ไม่แข็งกระด้างก้าวร้าว และเหมาะกับวัฒนธรรมไทยนั้น นอกจากจะเป็นการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติแล้ว ยังเป็นการช่วยกล่อมเกลাজิตใจเด็กและ เยาวชนให้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มีความอ่อนน้อม ให้เกียรติซึ่งกันและกัน อันเป็นการลดการติดขัดกับความรู้ ความคิดหรือความเชื่อของตนเอง ซึ่งเป็นเสมือนกรอบปิดกั้นมิให้เด็กและเยาวชนซึ่งกำลังอยู่ในวัยแห่งการเรียนรู้ ได้เปิดรับองค์ความรู้และมรดกทางความคิดและวัฒนธรรมจากสมาชิกในสังคมผู้อื่นได้อย่างเต็มที่^{๑๕๐}

สรุปได้ว่า ความสุภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกีฬามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อเน้นให้เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกีฬามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ ดังกล่าวนี้ เป็นคุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางจิตใจและความประพฤติ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรให้ปลูกฝังเป็นคุณธรรมพื้นฐานแก่นักเรียน

^{๑๔๙} เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี, สมบัติผู้ดี, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, มปป.), หน้า ๑-๖.

^{๑๕๐} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, คุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน: เจตคติและพฤติกรรม, หน้า ๘.

๒.๒.๖ คุณธรรมประการที่ ๖: สะอาด (กายและใจ)

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “คุณธรรมประการที่ ๖ : สะอาด (กายและใจ)” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

สะอาด หมายถึง ไม่สกปรก ไม่มีตำหนิ บริสุทธิ์^{๑๕๑} สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมอง ทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่อนคลาย เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น ผู้ที่มีความสะอาด คือ ผู้รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามสุขลักษณะ ผีกฝนจิตใจมิให้ชุ่มมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอเมื่อพูดถึงความสุข หรือภาวะปกติสุข คนทั่วไปมักนึกถึงเรื่องทางกายเท่านั้น แต่ในความเป็นจริง สุขภาวะทางกายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสุขภาวะทั้งหมดของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีทั้งกายและใจ นอกจากนั้นเราแต่ละคนยังมีชีวิตอยู่ท่ามกลางผู้คน ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลถึงสุขภาวะของเราทุกคน

ความสะอาดทางกาย คือ การมีสุขภาพดี ปลอดพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่อดอยากหิวโหย มีปัจจัย ๔ พอเพียงกับอัตภาพ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อสุขภาพ ปราศจากมลภาวะ มีการเอาใจใส่ดูแลร่างกายให้สะอาด รวมทั้งบริโภคและใช้สอยอย่างถูกต้องเหมาะสม ดำเนินชีวิตไปในทางที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของตนเอง

ความสะอาดทางใจ คือ การมีจิตใจที่สะอาด สดชื่น เบิกบาน ผ่องใส และสุขสงบ ไม่ก่อกลุ้มกังวล มีกำลังใจและความมั่นคงภายใน ปราศจากความท้อแท้ หดหู่ เศร้าโศก หรือโกรธชัง มีเมตตากรุณา และจิตใจที่อ่อนโยน สามารถเข้าถึงความสุขที่ประณีตได้

ตามมุมมองของกระทรวงศึกษาธิการนั้น เด็กและเยาวชนผู้ที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความสะอาดกายและใจ จะรักษาร่างกายและสภาพแวดล้อมให้สะอาดปราศจากความมัวหมอง พร้อมทั้งดูแลจิตใจของตน ให้ก่อปรไปด้วยความคิดที่ดีต่อผู้อื่น ไม่มุ่งร้าย ไม่อิจฉาริษยา

ความสะอาดทั้งสองลักษณะเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมปัจจุบัน ความสะอาดกายจะเป็นเกราะเสริมที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนมีสุขอนามัยที่แข็งแรงอันเป็นที่มาของความพร้อมต่อการเจริญเติบโตองงามในทุก ๆ ด้าน นอกจากนั้น การรักษาความสะอาดทางกายยังนับเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกเสริมสร้างวินัยให้แก่เด็กและเยาวชนไปด้วยพร้อม ๆ กัน แต่อย่างไรก็ตาม ความสะอาดทางกายเพียงอย่างเดียวคงยังไม่เพียงพอต่อการเสริมสร้าง ความองงามทางจิตใจของเด็กและเยาวชนอนาคตของชาติกลุ่มนี้ควรที่จะได้รับการ ปลูกฝังและฝึกฝนให้มีความบริสุทธิ์สะอาดของจิตใจ ไม่คิดมุ่งร้ายหรืออิจฉาริษยาผู้อื่น มองและคิดถึงสิ่งต่าง ๆ ในแง่ดี เนื่องจากความคิดในลักษณะนี้จะเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งในการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตของเด็กและเยาวชนต่อไป^{๑๕๒}

สรุปได้ว่า สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมอง ทั้งกายใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่อนคลาย เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น ซึ่งโรงเรียนจำเป็นต้องมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อเน้นให้ปราศจากความมัวหมองทั้งกายใจและสภาพแวดล้อม ความผ่อนคลายเป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น ดังกล่าวนี้ เป็นคุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางจิตใจและความประพฤติ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรให้ปลูกฝังเป็นคุณธรรมพื้นฐานแก่นักเรียน

^{๑๕๑}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๑,๑๙๖.

^{๑๕๒}สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, คุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน : เจตคติและพฤติกรรม, หน้า ๙.

๒.๒.๗ คุณธรรมประการที่ ๗: สามัคคี

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “คุณธรรมประการที่ ๗ : สามัคคี” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

สามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพียง ความปรองดองกัน^{๑๕๓} ในการดำเนินชีวิตของเรา ย่อมต้องมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมห้อง เพื่อนร่วมงาน ร่วมชุมชน ตลอดจนถึงพี่น้องร่วมครอบครัว จะเกิดเป็นความสัมพันธ์อันดีหรือที่เรียกว่า ความสามัคคี ได้นั้น ต้องอาศัยเหตุที่เรียกว่า สาราณียธรรม หรือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกลึถึงกัน กระทำซึ่งความเคารพระหว่างกัน อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดี มีความสุข ความสงบ ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง ทำร้ายทำลายกัน มี ๖ ประการ ได้แก่

๑) เมตตาทายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาวจีกรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี วาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) เมตตา मनกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินกันใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕) สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตตั้งงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖) ทิฐิสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็น มีความเห็นชอบร่วมกันตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๑๕๔}

ตามสัญญาตญาณของคนที่อยู่ร่วมกันนั้น ยังปรารถนาความรัก ความอบอุ่น ความปลอดภัย ต้องการสิ่งที่พึงพานักอาศัย ต้องการได้มีการพักผ่อนหย่อนใจ ต้องการให้มีสันตนาการในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะความเรียกร้อง ความต้องการตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ในทางพระพุทธศาสนา กลุ่มพุทธบริษัททั้งฝ่ายคฤหัสถ์และบรรพชิต เมื่อมาอยู่ร่วมกันในวัฒนธรรมของชาวพุทธแล้ว จำเป็นที่จะต้องอยู่ด้วยความมีคุณธรรมเป็นจุดกลางทางความคิดที่มาพบกัน โดยการปลูกฝังให้เกิดความรักความเคารพต่อกัน ซึ่งความรักความเคารพต่อกันนั้น การทะเลาะวิวาทกันก็จะไม่เกิดขึ้น ความสามัคคีซึ่งเป็นผลที่พึงปรารถนาของหมู่คณะ ไม่ว่าจะยุคใด สมัยใดก็จะบังเกิดขึ้น จากนั้นเอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางกิจกรรม ทางผลประโยชน์ ทางการศึกษา การประพฤติปฏิบัติก็จะบังเกิดขึ้นติดตามมา เหล่านี้เป็นเหตุเป็นผลของกันและกัน^{๑๕๕}

^{๑๕๓}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๑,๒๑๗.

^{๑๕๔}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมนุญชีวิต, หน้า ๒๓.

^{๑๕๕}พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตภาโณ), ธรรมะสำหรับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทคลังวิชา จำกัด, ๒๕๓๖), หน้า ๓๔.

สารานุกรมเป็นธรรมะที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน คือ ผู้ประพடுத்தธรรมเหล่านี้ย่อมเป็นเหตุให้ระลึกถึงความดีที่ทาต่อกัน เป็นที่เคารพนับถือของผู้อื่น และสมานความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไว้ได้^{๑๕๖}

ความสามัคคีจึงเป็นเรื่องสำคัญ สิ่งที่จะนำความเจริญมาสู่สถาบันต่าง ๆ ก็คือ ความรักสามัคคี เริ่มจากสถาบันเล็ก ๆ ในครอบครัว ที่อยู่ด้วยกันด้วยความรัก ความเข้าใจ รู้จักรักษาน้ำใจซึ่งกันและกัน มีความเคารพต่อกัน ยอมรับฟังกัน รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อเด็กเข้าสู่สังคมที่ใหญ่ขึ้น กว้างขึ้น คงเป็นไปได้ที่ทุกคนจะรักกัน แต่ทุกคนก็งดเว้นจากการเบียดเบียนกันได้ ถึงจะไม่รักกัน เด็กก็เคารพซึ่งกันและกันได้ ด้วยการยอมรับความแตกต่างและเห็นคุณค่าของกันและกัน อย่างน้อยไม่ทำร้ายกัน ไม่เบียดเบียนกัน ทุกคนสามารถไว้วางใจ ไม่ต้องคอยระแวงกัน รู้สึกปลอดภัยที่จะอยู่ร่วมกัน ก็สามารถเป็นสิ่งรับประกันการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในชุมชนได้

เด็กจะอยู่อย่างราบรื่นกลมกลืนกับผู้อื่นได้ ก็ต่อเมื่อเด็กเชื่อมั่นในความดี หรือเห็นถึงความสามัคคี การเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันเป็นสิ่งที่ดีงาม สามารถสมานน้ำใจผู้อื่นได้ และจะนำไปสู่การร่วมมือเพื่อก่อประโยชน์แก่ทุกฝ่าย แต่หากเด็กไม่มีความคิดดังกล่าว หรือมีความคิดในทางตรงข้ามว่า การแตกความสามัคคี การคดโกง เอาเปรียบเบียดเบียนกันไม่ใช่เรื่องเสียหาย ในที่สุดชีวิตเด็กก็จะมีแต่เรื่องเดือดร้อน ไม่เป็นที่ไว้วางใจหรือเป็นที่รักของใครเลย

ตามมุมมองของกระทรวงศึกษาธิการนั้น เด็กและเยาวชนผู้ที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความสามัคคีจะมีจิตใจเปิดกว้าง ไม่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน พร้อมทั้งจะเอื้ออำนวยให้เกิดความสำเร็จแก่หมู่คณะ และรักษา ไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน บุคคลเหล่านี้ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี รับ บทบาทผู้นำและผู้ตามได้เหมาะสม มีพฤติกรรมร่วมมือร่วมใจทำงานอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่สร้างความแตกแยก และไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา

ความสามัคคีเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมปัจจุบันซึ่งมีการแตกแยก ระหว่างหมู่เหล่าอย่างรุนแรง และหลายครั้งที่กำลังและความรุนแรงถูกนำมาใช้ในการแก้ ปัญหาความแตกแยกเหล่านี้ จนเป็นที่น่าห่วงใยว่าเด็กและเยาวชนซึ่งยังคงมีความอ่อนเยาว์ ทางความคิดและประสบการณ์ จะเกิดความซาบซึ้งกับความขัดแย้งและการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคมด้วยวิธีดังกล่าว และอาจจดจำไปเป็นตัวแบบและประพฤติปฏิบัติตาม อันจะก่อให้เกิดผลเสียร้ายแรงเป็นปัญหาระยะยาวต่อสังคมไทย ดังนั้น การปลูกฝังไว้ซึ่งคุณธรรมความสามัคคีจะช่วยป้องกันความเสี่ยงในประเด็นนี้ได้^{๑๕๗}

สรุปได้ว่า สามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ซึ่งพฤติกรรมสำคัญที่แสดงประกอบด้วย พฤติกรรมที่แสดงถึงความรักใคร่กลมเกลียว ไม่เอาเปรียบกัน ไม่ยุ่งยงให้เกิดความแตกแยก ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท และร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ ดังกล่าวนี้ เป็นคุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางจิตใจและความประพฤติ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรให้ปลูกฝังเป็นคุณธรรมพื้นฐานแก่นักเรียน

^{๑๕๖} ศณาจารย์สำนักพิมพ์เสียงเชียง, หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นวัตกรรมขั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร: เสียงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๘.

^{๑๕๗} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, คุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน: เจตคติและพฤติกรรม, หน้า ๙-๑๐.

๒.๒.๘ คุณธรรมประการที่ ๘: มีน้ำใจ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเนื้อหาสาระว่าด้วย “คุณธรรมประการที่ ๘ : มีน้ำใจ” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

น้ำใจ หมายถึง ใจแท้ ๆ ใจจริง^{๑๕๘} การมีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่นและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ผู้ที่มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติการ เพื่อบรรเทาปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

คนมีน้ำใจหรือมีใจเอื้อเฟื้อ คือ คนที่มีเมตตา มีความหวังดีต่อสรรพสัตว์อยู่เสมอ และพยายามที่จะทำ พุดในสิ่งที่สร้างสรรค์ ความมีน้ำใจหรือใจเอื้อ เป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมสองหมวด คือ พรหมวิหาร ๔ และสังคหวัตถุ ๔ ที่จะแยกออกจากกันไม่ได้ในภาคปฏิบัติ เพราะคนที่มีน้ำใจ ช่วยสร้างสรรค์สังคม เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ตามมุมมองของกระทรวงศึกษาธิการนั้น เด็กและเยาวชนผู้ที่ได้รับการบ่มเพาะคุณธรรมในด้านความมีน้ำใจจะรู้จักการให้และ การเสียสละโดยไม่หวังผลตอบแทน อันเป็นผลมาจากการมีจิตใจที่ดี รู้จักการเอาใจเขา มาใส่ใจเรา มีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น

ความมีน้ำใจเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมปัจจุบันซึ่งมีการไหลบ่าของ วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างรวดเร็ว ลักษณะวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งมุ่งเน้นความเป็นปัจเจกชนนี้เมื่อผนวกเข้ากับการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อที่จะได้มาซึ่ง ทรัพยากร ต่าง ๆ ในสังคม อาจส่งผลให้เด็กและเยาวชนกลายเป็นผู้ที่มีจิตใจแข็งกระด้าง ใส่ใจแต่ความต้องการของตนเองแต่เพียงฝ่ายเดียว มิได้มีจิตใจเอื้ออาทรพร้อมที่จะสร้าง ความรุดหน้าเจริญพัฒนาให้แก่ผู้อื่นไปพร้อม ๆ กับตนเอง การยึดแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้งนี้หากเกิดขึ้นในทุก ๆ หมู่เหล่าในสังคมใดแล้ว คงเป็นการยากที่สังคมนั้น ๆ จะดำเนินอยู่ต่อไปได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะ ต้องปลูกฝังคุณธรรมความมีน้ำใจให้แก่เด็กและเยาวชน^{๑๕๙}

สรุปได้ว่า มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ดังนั้น โรงเรียนจำเป็นต้องมีแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อเน้นให้ความจริงใจ ที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเองแต่เห็นอกเห็นใจเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ในความต้องการในความต้องการความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ดังกล่าวนี เป็นคุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางจิตใจและความประพฤติ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรให้ปลูกฝังเป็นคุณธรรมพื้นฐานแก่นักเรียน

^{๑๕๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๖๒๖.

^{๑๕๙} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, คุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน: เจตคติและพฤติกรรม, หน้า

๒.๓ ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม

โรงเรียนท่ามะกาพิทยาคม ตั้งอยู่ที่อำเภอท่ามะกา ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดกาญจนบุรี เดิมชื่อ อำเภอลาดบัวขาว ตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ โดยเอาพื้นที่เขตตำบลท่าผา ตำบลธรรมเสน และตำบลลาดบัวขาวรวมกันตั้งเป็นอำเภอลาดบัวขาว ในสมัยนั้นยังขึ้นอยู่กับจังหวัดราชบุรี (ขณะนี้ที่ตั้งของอำเภอลาดบัวขาวเดิม เป็นที่ตั้งของวัดลาดบัวขาว อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี อยู่ตรงข้ามวัดโกสินารายณ์ คนละฝั่งของแม่น้ำแม่กลองในปัจจุบัน) ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ หรือ ร.ศ. ๑๒๔ ทางราชการได้ย้ายที่ตั้งที่ว่าการอำเภอลาดบัวขาวมาตั้งใหม่ที่ตำบลพงตึก และได้เปลี่ยนชื่ออำเภอจากอำเภอลาดบัวขาวเป็นอำเภอพระแท่น ทั้งนี้ เพราะในเขตอำเภอมีปูชนียสถานที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา คือ พระแท่นดงรัง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีโดยทั่วไปของชาวพุทธ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ สมัยขุนศรีสรนาสนนิคม ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอพระแท่นจากตำบลพงตึกมาตั้งใหม่ที่หมู่บ้านท่ามะกา ทางด้านฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง เนื่องจากที่ท่าหน้าอำเภอมีต้นมะกาดันใหญ่ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ สมัยขุนรามบุรีรักษ์ (แอร่ม สุนทรศารทูล) จึงได้เปลี่ยนชื่ออำเภอใหม่จากอำเภอพระแท่นเป็น อำเภอท่ามะกา ซึ่งยังคงขึ้นอยู่ท้องที่จังหวัดราชบุรี จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๘๐ จึงได้โอนมาขึ้นอยู่กับท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี และในปัจจุบัน อำเภอท่ามะกาแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๑๗ ตำบล ๑๕๔ หมู่บ้าน และประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ นับถือศาสนาพุทธ^{๑๖๐}

โรงเรียนท่ามะกาพิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี มีปรัชญาว่า “การศึกษาคือแสงสว่างแห่งชีวิต” เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๘ ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๔ ตำบลท่ามะกา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ๗๑๑๒๐

โรงเรียนท่ามะกาพิทยาคม เปิดทำการสอนเมื่อปีการศึกษา ๒๔๕๓ ในขณะนั้นอำเภอท่ามะกาเป็นอำเภอที่มีขนาดใหญ่และมีประชากรมารองจากอำเภอเมือง คือมีจำนวน ๔๘,๕๗๙ คน มีโรงเรียนประชาบาล ๑๗ โรง โรงเรียนเอกชน ๓ โรง เมื่อนักเรียนจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาจะต้องเดินทางไปศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรีและโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี หรือที่โรงเรียนในกรุงเทพฯ ฯ ซึ่งมีความลำบากในการเดินทาง เสียค่าใช้จ่ายสูง สมัยนั้น นายวัง ชูวงศ์ ดำรงตำแหน่งนายอำเภอท่ามะกา ดำเนินการขออนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษา โดยมีหลวงคงฤทธิศึกษาการ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้น ได้ลงนามประกาศจัดตั้งโรงเรียนเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ปัจจุบัน โรงเรียนท่ามะกาพิทยาคม เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖

พันธกิจของโรงเรียนท่ามะกาพิทยาคม มี ๕ ประการ คือ

- ๑) ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- ๒) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ๓) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นไทย
- ๔) ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต
- ๕) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลโลกตามมาตรฐานสากล

^{๑๖๐}วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี, “อำเภอท่ามะกา”, [ออนไลน์], < <https://th.wikipedia.org/wiki/> >, [๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๙].

แผนภาพที่ ๒.๕ ตราสัญลักษณ์โรงเรียนท่ามะกาวิทยา^{๑๖๑}

สรุปได้ว่า เมื่อปีการศึกษา ๒๔๙๓ ในสมัยที่ นายวัง ชูวงศ์ ดำรงตำแหน่งนายอำเภอท่ามะกา ดำเนินการขออนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการเปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษา ณ โรงเรียนท่ามะกาวิทยา โดยหลวงคงฤทธิศึกษาการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้น ได้ลงนามประกาศจัดตั้งโรงเรียน กระทั่ง โรงเรียนท่ามะกาวิทยา เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ตามปรัชญาของการจัดการศึกษา คือ การศึกษาคือแสงสว่างแห่งชีวิต ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” โดยมีรายละเอียด ตามลำดับ ดังนี้

๒.๔.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม พบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในงานวิจัยฉบับนี้ ได้แก่

พระครุชิต โกสโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรม ต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ ๔.๐๘ เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า พระสอนศีลธรรม มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดราชบุรีในบทบาทด้านการให้คำแนะนำปรึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๔.๑๒ และบทบาทด้านการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดที่ ๔.๐๖^{๑๖๒}

^{๑๖๑}โรงเรียนท่ามะกาวิทยา จังหวัดกาญจนบุรี, “ข้อมูลและสถิตินักเรียน”, [ออนไลน์], < <http://www.tmk.ac.th/datastudent.asp> >, [๑ กันยายน ๒๕๖๐].

^{๑๖๒}พระครุชิต โกสโล, “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูโกศลกิจจานุการ (ณรงค์ ญาณวีโร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๙ ส่วนผลการเปรียบเทียบ บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ ระดับชั้น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัด ไม่ทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย^{๑๖๓}

พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินธโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านโรงเรียนที่เรียน เพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่นักเรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านอายุ และระดับชั้นการศึกษา มีความคิดเห็นโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๑^{๑๖๔}

พระครูวิสุทธีสรคุณ (วิจิต วิจิต) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ครูและนักเรียน มีความพึงพอใจต่อบทบาทพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และด้านที่พระสงฆ์ปฏิบัติมากที่สุด คือ ด้านเทคนิคการสอน และผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู และนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมของพระสงฆ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามสถานภาพ เพศ อายุ และการศึกษา พบว่า สถานภาพ เพศ อายุ และการศึกษาของครูและนักเรียนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรีโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้^{๑๖๕}

^{๑๖๓} พระครูโกศลกิจจานุการ (ณรงค์ ญาณวีโร), “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๖๔} พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินธโร, “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหา บัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๖๕} พระครูวิสุทธีสรคุณ (วิจิต วิจิต), “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระครูสมุห์มงคล สิริมงคล (ทองเจริญ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๓ และผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ตามความเห็นของเยาวชน จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพส่วนบุคคลของเยาวชนในด้านสังกัดโรงเรียน และระดับชั้น มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลของเยาวชนในด้านเพศ อายุ และผลการเรียน ไม่ทำให้เกิดความแตกต่าง^{๑๖๖}

พระสมจิตร์ ขนดีโก ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๖๗ และผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ และระดับชั้น ไม่ทำให้เกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย^{๑๖๗}

พระครูสมุห์ภาณุวัชร ปุณณวุฑโฒ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาที่ต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี พบว่า นักศึกษาที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา (ชั้นที่กำลังศึกษา) ที่ต่างกันมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน ขณะที่นักศึกษาที่มี สังกัด (สถานศึกษา) ต่างกันมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน^{๑๖๘}

^{๑๖๖} พระครูสมุห์มงคล สิริมงคล (ทองเจริญ), “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๖๗} พระสมจิตร์ ขนดีโก, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๖๘} พระครูสมุห์ภาณุวัชร ปุณณวุฑโฒ, “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระมหาคำพันธ์ุ รัตนชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต ๒” จากผลการวิจัยพบว่า มีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรมีการพบปะกันอย่างน้อย เดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อปรึกษา ทารือ และแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน ควรมีการยกย่อง สรรเสริญ คุณความดีของพระสงฆ์ที่ทำความประโยชน์ด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นที่ประจักษ์ สร้างขวัญ กำลังใจ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลโดยทั่วไป และควรส่งเสริมการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง^{๑๖๙}

พระอธิการมานัส ธมมพโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนหนองโพวิทยา จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมโรงเรียนหนองโพวิทยา จังหวัดราชบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๔ ด้านการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๕ ด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียนที่สร้างขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑ ด้านการมีส่วนร่วมของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๖^{๑๗๐}

พระมหาไพฑูลย์ วิบุโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๐๗ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และระดับผลการเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยทุกข้อที่ตั้งไว้^{๑๗๑}

สรุปได้ว่า การส่งเสริมหรือปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียน ปัจจุบันทุกฝ่ายมุ่งไปที่เยาวชนเป็นสำคัญ โดยผู้ที่ได้รับหน้าที่และเป็นความหวังในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน ได้แก่ บุคลากรทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์ซึ่งเข้าไปมีบทบาทในเรื่องนี้ร่วมกับสถาบันการศึกษา ดังนั้น พระสงฆ์จึงต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพที่จะสามารถส่งเสริม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนหรือผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเติบโตเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติได้ในอนาคต

^{๑๖๙} พระมหาคำพันธ์ุ รัตนชัย, “รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ราชบุรี เขต ๒”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๗๐} พระอธิการมานัส ธมมพโล, “การส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนหนองโพวิทยา จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๗๑} พระมหาไพฑูลย์ วิบุโล, “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๑.

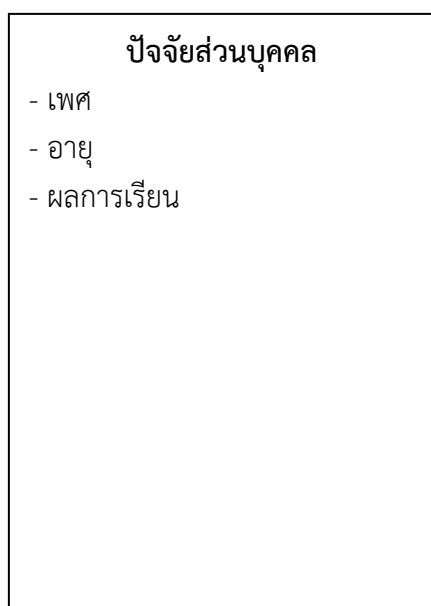
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

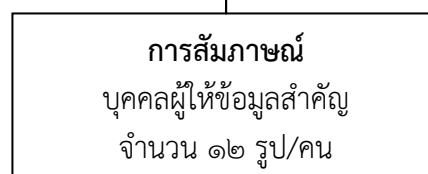
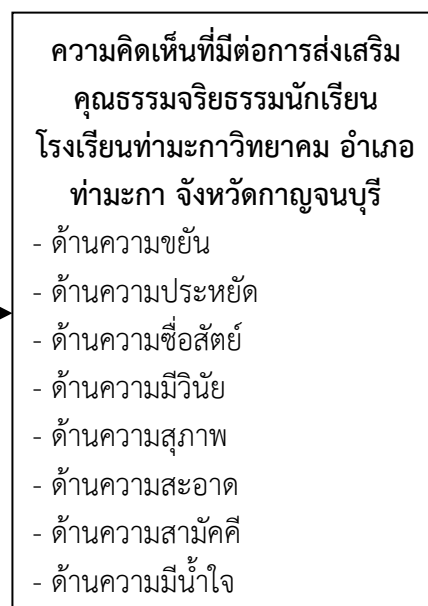
ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และผลการเรียน

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิด/ทฤษฎีของ **กระทรวงศึกษาธิการ^{๑๗๒}** ซึ่งแบ่งออกเป็น ๘ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านความขยัน ๒) ด้านความประหยัด ๓) ด้านความซื่อสัตย์ ๔) ด้านความมีวินัย ๕) ด้านความสุภาพ ๖) ด้านความสะอาด ๗) ด้านความสามัคคี และ ๘) ด้านความมีน้ำใจ มีน้ำใจ ดังแสดงในแผนภาพที่ ๒.๕

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

แผนภาพที่ ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๑๗๒} กระทรวงศึกษาธิการ อ่างใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, คุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน : เจตคติและพฤติกรรม, หน้า ก.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือ

๓.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากร (Population) ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๙๕๑ คน (ชั้น ม.๔ จำนวน ๓๑๕ คน, ชั้น ม.๕ จำนวน ๓๒๒ คน และชั้น ม.๖ จำนวน ๓๑๔ คน)^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มมาจากประชากร โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร^๒ ที่ระดับความคลาดเคลื่อน ๐.๐๕ หรือ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ ๙๕ ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

^๑โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม จังหวัดกาญจนบุรี, “ข้อมูลและสถิตินักเรียน”, [ออนไลน์], < <http://www.tmk.ac.th/datastudent.asp> >, [๑ กันยายน ๒๕๖๐].

^๒คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, สถิติเบื้องต้นและการวิจัย : Basic Statistics and Research, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒๘.

เมื่อ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N คือ ขนาดของประชากรที่ใช้ในการวิจัย
 e คือ เปอร์เซนต์ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง (0.05)
 แทนค่า n = $\frac{951}{1 + 951(0.05)^2}$
 = 281 คน

จากการใช้สูตรคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) โดยมีประชากรเป็นนักเรียนจำนวน ๙๕๑ คน จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๘๑ คน จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็น ๓ กลุ่ม ตามระดับชั้นเรียน แล้วจึงแบ่งจำนวนขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ๒๘๑ คน ออกเป็น ๓ กลุ่ม ตามสัดส่วน โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม ดังนี้^๓

สูตร $n_i = \frac{N_i}{N} \times n$

เมื่อ n_i คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละหน่วย
 N_i คือ จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
 N คือ จำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย
 n คือ จำนวนประชากรในแต่ละหน่วย

ตัวอย่าง การขนาดกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียน ชั้น ม.๔ จำนวน ๓๑๕ คน ได้แก่

$n_i = \frac{281}{951} \times 315$
 = 93 คน

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ชั้น ม.๔ คือ ๙๓ คน

รายละเอียดจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ได้จากการคำนวณ แสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำแนกตามระดับชั้นเรียน

ที่	ระดับชั้น	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
๑	ม. ๔	๓๑๕	๙๓
๒	ม. ๕	๓๒๒	๙๕
๓	ม. ๖	๓๑๔	๙๓
	รวม	๙๕๑	๒๘๑

^๓กัลยา วานิชย์บัญชา, สถิติสำหรับงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๙.

๓.๒.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๑๒ รูป/คน ประกอบด้วย

๑) พระครูวิบูลญาณจโนภาส (สมบัติ ปริบุญโณ)	รองเจ้าคณะอำเภอท่ามะกา
๒) พระครูกาญจนสวัสดิคุณ (แสน เขมิโก)	เจ้าอาวาสวัดแสนตอ
๓) พระครูสุพัฒน์กาญจนกิจ (สุทิน สุภโท)	เจ้าอาวาสวัดดอนขมิ้น
๔) พระมหาสุชาติ สุชีโว	เจ้าอาวาสวัดเขาใหญ่
๕) นางสาวมยุรา มโนรมณ์	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพงตึก
๖) พันโทสมพงษ์ เกิดประกอบ	ข้าราชการบำนาญ
๗) นางพงษ์เทพ รัตนสุบรรณ	ข้าราชการบำนาญ
๘) นายมุกดา อยู่สถิต	ข้าราชการบำนาญ
๙) นางอภิษฐา สวนเข้ม	อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
๑๐) นางศิริกุล มุลทองทิพย์	อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
๑๑) นางชัญญาพร โชคสงวน	ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองพันท้าว
๑๒) นางมณวิกา ลอยเจริญ	อาจารย์โรงเรียนวัดท่าพะเนียง

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- ๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี
- ๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
- ๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์
- ๔) สร้างเครื่องมือ
- ๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
- ๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
- ๗) ปรับปรุงแก้ไข
- ๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๒) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๒.๑) พระสมุทรวชิโรโสภณ, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
๒.๒) พระครูวาทิวรวัฒน์, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
๒.๓) พระมหากังวาล ธีรธมโม, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
๒.๔) พระครูสังฆรักษ์ทรงพรหม ชยทตฺโต, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
๒.๕) ผศ.ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
คณะสังคมศาสตร์

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ๐.๖๐-๑.๐๐ และมีบางข้อใช้คำไม่เหมาะสมจึงได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๓) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-Out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนลำขุนไทร ธาราม อำเภอกำมะกา จังหวัดกาญจนบุรี) จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๖๕๒

๔) นำแบบสอบถามที่ผ่านการหาทำความเข้าใจความเชื่อมั่นของเครื่องมือเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิจัย

๓.๓.๓ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(๑) แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และผลการเรียน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี รวม ๘ ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

- ๑) ด้านความขยัน มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
 - ๒) ด้านความประหยัด มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
 - ๓) ด้านความซื่อสัตย์ มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
 - ๔) ด้านความมีวินัย มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
 - ๕) ด้านความสุภาพ มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
 - ๖) ด้านความสะอาด มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
 - ๗) ด้านความสามัคคี มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
 - ๘) ด้านความมีน้ำใจ มีคำถามจำนวน ๕ ข้อ
- มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก

๓ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ ปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อย

๑ หมายถึง มีระดับความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

สำหรับในตอนที่ ๒ นี้มี การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๔ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น มาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น น้อย

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า ระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

^๔ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

(๒) แบบสัมภาษณ์ (Interview)

แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๑) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

๑) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถาม

๒) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดร้อยละ ๑๐๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

๓) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (Interview)

๑) ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามแบบปลายเปิด

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- ๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” นี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Method Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล ดังนี้

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ t (t- distribution)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ F (F- distribution)
SS	แทน	ผลโดยรวมกำลังสอง (Sum of Square)
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง (Mean Square)
Sig.	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (Significances)
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๘๑ คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์ จำนวน ๑๒ รูป/คน มีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ปกครองนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตาม เพศ อายุ และผลการเรียน มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๒๘๑)		
ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๑๐๓	๓๖.๖๕
หญิง	๑๗๘	๖๓.๓๕
รวม	๒๘๑	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๓	๑.๐๗
๑๕ ปี	๔๕	๑๖.๐๑
๑๖ ปี	๘๓	๒๙.๕๔
๑๗ ปี	๘๙	๓๑.๖๗
ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป	๖๑	๒๑.๗๑
รวม	๒๘๑	๑๐๐.๐๐
๓. ผลการเรียน		
ต่ำกว่า ๒.๕๐	๕๘	๒๐.๖๔
๒.๕๐-๓.๐๐	๑๑๖	๔๑.๒๘
๓.๐๑-๓.๕๐	๗๓	๒๕.๙๘
๓.๕๑-๔.๐๐	๓๔	๑๒.๑๐
รวม	๒๘๑	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๓๕, มีอายุ ๑๗ ปี จำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๖๗ และมีผลการเรียน ๒.๕๐-๓.๐๐ จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๒๘

๔.๒ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ผลวิเคราะห์การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมและรายด้าน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม

(n = ๒๘๑)

ที่	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ด้านความขยัน	๔.๑๗	๐.๖๑๙	มาก
๒	ด้านความประหยัด	๔.๑๒	๐.๖๐๓	มาก
๓	ด้านความซื่อสัตย์	๔.๒๕	๐.๖๐๗	มาก
๔	ด้านความมีวินัย	๔.๒๔	๐.๕๙๖	มาก
๕	ด้านความสุภาพ	๔.๒๖	๐.๖๒๗	มาก
๖	ด้านความสะอาด	๔.๒๖	๐.๖๕๒	มาก
๗	ด้านความสามัคคี	๔.๒๕	๐.๖๖๙	มาก
๘	ด้านความมีน้ำใจ	๔.๒๒	๐.๖๗๒	มาก
ภาพรวม		๔.๒๒	๐.๕๓๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความสุภาพ และด้านความสะอาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านความประหยัด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์

(n = ๒๘๑)

ข้อ	ด้านความซื่อสัตย์	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเพียรพยายามทำหน้าที่ของตนอย่างจริงจังและตั้งใจ	๔.๒๑	๐.๖๖๐	มาก
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนกล้าเผชิญปัญหา	๔.๑๑	๐.๗๒๙	มาก
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาโดยไม่ย่อท้อ	๔.๑๕	๐.๗๓๙	มาก
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมานะอดทน ไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค	๔.๑๗	๐.๗๖๖	มาก
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนแก้ปัญหาที่ประสบ จนบรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย	๔.๒๒	๐.๗๘๖	มาก
รวม		๔.๑๗	๐.๖๑๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนแก้ปัญหาที่ประสบ จนบรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๒ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนกล้าเผชิญปัญหา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด

(n = ๒๘๑)

ข้อ	ด้านความประหยัด	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนดำเนินชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ	๔.๑๖	๐.๗๓๘	มาก
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุด	๔.๒๑	๐.๗๓๒	มาก
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักฐานะการเงินของตน โดยให้คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ	๔.๑๐	๐.๗๕๖	มาก
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ	๓.๘๗	๐.๘๗๔	มาก
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเก็บออม	๔.๒๗	๐.๗๕๕	มาก
รวม		๔.๑๒	๐.๖๐๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเก็บออม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๔ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์

(n = ๒๘๑)

ข้อ	ด้านความซื่อสัตย์	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนประพฤติตรงต่อหน้าที่ หรือต่อวิชาชีพ	๔.๒๕	๐.๗๓๓	มาก
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีความจริงใจ ไม่มีเล่ห์ เหลี่ยม	๔.๒๐	๐.๗๘๖	มาก
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนไม่ทุจริตคดโกงทั้ง ทางตรงและทางอ้อม	๔.๓๐	๐.๗๘๑	มาก
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนไม่เอนเอียงและ ปราศจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติต่อผู้อื่น	๔.๒๐	๐.๗๖๗	มาก
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง	๔.๓๒	๐.๗๒๕	มาก
รวม		๔.๒๕	๐.๖๐๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกา
วิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ
๔.๒๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา
และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง อยู่ใน
ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๒ ครอบครัว องค์กรทาง
ศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีความจริงใจ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม และข้อ ๔ ครอบครัว
องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนไม่เอนเอียงและปราศจากความรู้สึก
ลำเอียงหรืออคติต่อผู้อื่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๐

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย

(n = ๒๘๑)

ข้อ	ด้านความมีวินัย	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนตรงต่อเวลา	๔.๒๒	๐.๗๘๘	มาก
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน	๔.๓๒	๐.๖๘๕	มาก
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนยึดถือระบบตามลำดับก่อน-หลัง	๔.๑๕	๐.๗๕๘	มาก
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตนในขอบเขตและกฎระเบียบของสถานศึกษา	๔.๓๐	๐.๗๓๘	มาก
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนยึดมั่นในแบบแผนข้อบังคับ และข้อปฏิบัติทางสังคม	๔.๒๓	๐.๗๒๗	มาก
รวม		๔.๒๔	๐.๕๙๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๒ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนยึดถือระบบตามลำดับก่อน-หลัง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ

(n = ๒๘๑)

ข้อ	ด้านความสุภาพ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีกิริยามารยาทงดงามตามกาลเทศะ	๔.๒๒	๐.๗๗๙	มาก
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีสัมมาคารวะ ถ่อมตน	๔.๒๕	๐.๗๖๑	มาก
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่อ่อนโยน อ่อนน้อม ไม่ก้าวร้าว รุนแรง	๔.๒๕	๐.๗๗๑	มาก
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนไม่วางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง	๔.๒๗	๐.๘๒๘	มาก
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวางตนให้เหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย	๔.๓๑	๐.๗๓๒	มาก
รวม		๔.๒๖	๐.๖๒๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวางตนให้เหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีกิริยามารยาทงดงามตามกาลเทศะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด

(n = ๒๘๑)

ข้อ	ด้านความสะอาด	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนผู้รักษาความสะอาดของร่างกาย	๔.๓๖	.๗๖๗	มาก
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรักษาความสะอาดของที่อยู่อาศัย	๔.๒๓	.๗๗๙	มาก
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมตามสุขลักษณะ	๔.๒๗	.๗๗๓	มาก
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีความแจ่มใส สบายใจแก่ผู้พบเห็น	๔.๒๒	.๘๑๗	มาก
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักฝึกฝนจิตใจมิให้ ชุ่นมัว	๔.๒๑	.๘๑๓	มาก
รวม		๔.๒๖	.๖๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนผู้รักษาความสะอาดของร่างกาย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๖ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักฝึกฝนจิตใจมิให้ ชุ่นมัว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๑

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี

(n = ๒๘๑)

ข้อ	ด้านความสามัคคี	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้บทบาทของตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี	๔.๒๗	๐.๗๙๒	มาก
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอยู่เสมอ	๔.๒๖	๐.๗๗๖	มาก
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลังเพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง	๔.๒๕	๐.๗๙๗	มาก
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ด้วยสันติวิธี	๔.๑๖	๐.๘๖๔	มาก
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ และพร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างผาสุก	๔.๓๐	๐.๘๑๗	มาก
รวม		๔.๒๕	๐.๖๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ และพร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างผาสุก อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๔ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ด้วยสันติวิธี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๖

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน
โรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ

(n = ๒๘๑)

ข้อ	ด้านความมีน้ำใจ	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์	๔.๒๗	๐.๗๘๑	มาก
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น	๔.๒๑	๐.๘๔๒	มาก
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของผู้อื่น	๔.๑๙	๐.๗๙๔	มาก
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งมั่นสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน	๔.๑๙	๐.๘๒๓	มาก
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนอาสาช่วยเหลือสังคมด้วยร่างกายและสติปัญญา	๔.๒๔	๐.๘๐๑	มาก
รวม		๔.๒๒	๐.๖๗๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของผู้อื่น และข้อ ๔ ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งมั่นสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ และผลการเรียนของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม ตามสมมติฐานการวิจัย ได้แก่

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ ๓ นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดลองตามค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ในกรณีตัวแปรตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จึงทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๓	๔.๒๕	๐.๕๖๓	มาก
หญิง	๑๗๘	๔.๒๐	๐.๕๒๖	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๒	๐.๕๓๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๑ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒

ตารางที่ ๔.๑๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๓	๔.๒๕	๐.๕๖๓	๐.๗๐๖	๐.๔๘๑
หญิง	๑๗๘	๔.๒๐	๐.๕๒๖		

จากตารางที่ ๔.๑๒ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๓	๔.๒๕	๐.๕๘๔	มาก
หญิง	๑๗๘	๔.๑๒	๐.๖๓๕	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๑๗	๐.๖๑๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๓ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๑๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๓	๔.๒๕	๐.๕๘๔	๑.๖๘๘	๐.๐๙๑
หญิง	๑๗๘	๔.๑๒	๐.๖๓๕		

จากตารางที่ ๔.๑๔ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๓	๔.๒๒	๐.๕๕๕	มาก
หญิง	๑๗๘	๔.๐๗	๐.๖๒๓	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๑๒	๐.๖๐๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๕ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๑๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๓	๔.๒๒	๐.๕๕๕	๒.๐๙๐	๐.๐๓๘
หญิง	๑๗๘	๔.๐๗	๐.๖๒๓		

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๓	๔.๒๓	๐.๖๖๐	มาก
หญิง	๑๗๘	๔.๒๗	๐.๕๗๕	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๕	๐.๖๐๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๗ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๑๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๓	๔.๒๓	๐.๖๖๐	-๐.๔๒๘	๐.๖๖๙
หญิง	๑๗๘	๔.๒๗	๐.๕๗๕		

จากตารางที่ ๔.๑๘ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๓	๔.๒๗	๐.๖๓๙	มาก
หญิง	๑๗๘	๔.๒๒	๐.๕๗๒	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๔	๐.๕๙๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๙ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๒๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๓	๔.๒๗	๐.๖๓๙	๐.๖๖๔	๐.๕๐๗
หญิง	๑๗๘	๔.๒๒	๐.๕๗๒		

จากตารางที่ ๔.๒๐ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๓	๔.๒๗	๐.๖๐๖	มาก
หญิง	๑๗๘	๔.๒๕	๐.๖๔๑	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๖	๐.๖๒๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๑ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๒๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๓	๔.๒๗	๐.๖๐๖	๐.๒๙๙	๐.๗๖๕
หญิง	๑๗๘	๔.๒๕	๐.๖๔๑		

จากตารางที่ ๔.๒๒ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๓	๔.๒๘	๐.๖๖๑	มาก
หญิง	๑๗๘	๔.๒๕	๐.๖๔๘	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๖	๐.๖๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๓ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๒๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๓	๔.๒๘	๐.๖๖๑	๐.๔๖๓	๐.๖๔๔
หญิง	๑๗๘	๔.๒๕	๐.๖๔๘		

จากตารางที่ ๔.๒๔ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๓	๔.๒๔	๐.๖๙๘	มาก
หญิง	๑๗๘	๔.๒๕	๐.๖๕๓	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๕	๐.๖๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๕ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๒๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๓	๔.๒๔	๐.๖๙๘	-๐.๑๑๘	๐.๙๐๖
หญิง	๑๗๘	๔.๒๕	๐.๖๕๓		

จากตารางที่ ๔.๒๖ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๐๓	๔.๒๓	๐.๗๐๗	มาก
หญิง	๑๗๘	๔.๒๑	๐.๖๕๔	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๒	๐.๖๗๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๗ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒

ตารางที่ ๔.๒๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
ชาย	๑๐๓	๔.๒๓	๐.๗๐๗	๐.๒๙๘	๐.๗๖๖
หญิง	๑๗๘	๔.๒๑	๐.๖๕๔		

จากตารางที่ ๔.๒๘ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๓	๓.๙๗	๐.๘๔๙	มาก
๑๕ ปี	๔๕	๔.๑๘	๐.๕๒๑	มาก
๑๖ ปี	๘๓	๔.๒๒	๐.๔๘๙	มาก
๑๗ ปี	๘๙	๔.๒๘	๐.๕๒๗	มาก
ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป	๖๑	๔.๑๙	๐.๖๒๕	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๒	๐.๕๓๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๙ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒

ตารางที่ ๔.๓๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๕๘๘	๔	๐.๑๔๗	๐.๕๐๒	๐.๗๓๕
ภายในกลุ่ม	๘๐.๘๗๕	๒๗๖	๐.๒๙๓		
รวม	๘๑.๔๖๓	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๓๐ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๓	๔.๐๗	๐.๙๒๔	มาก
๑๕ ปี	๔๕	๔.๑๖	๐.๖๕๐	มาก
๑๖ ปี	๘๓	๔.๒๐	๐.๕๓๐	มาก
๑๗ ปี	๘๙	๔.๑๖	๐.๖๗๖	มาก
ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป	๖๑	๔.๑๖	๐.๖๒๘	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๑๗	๐.๖๑๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๑ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๓๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๓๔	๔	๐.๐๓๔	๐.๐๘๖	๐.๙๘๗
ภายในกลุ่ม	๑๐๗.๑๒๙	๒๗๖	๐.๓๘๘		
รวม	๑๐๗.๒๖๓	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๓๒ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๓	๓.๗๓	๐.๖๔๓	มาก
๑๕ ปี	๔๕	๔.๐๖	๐.๖๒๕	มาก
๑๖ ปี	๘๓	๔.๑๔	๐.๕๒๑	มาก
๑๗ ปี	๘๙	๔.๑๔	๐.๖๔๘	มาก
ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป	๖๑	๔.๑๔	๐.๖๓๑	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๑๒	๐.๖๐๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๓ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๓๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๗๒๓	๔	๐.๑๘๑	๐.๔๙๔	๐.๗๔๐
ภายในกลุ่ม	๑๐๑.๐๕๗	๒๗๖	๐.๓๖๖		
รวม	๑๐๑.๗๘๐	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๓๔ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๓	๓.๙๓	๐.๘๐๘	มาก
๑๕ ปี	๔๕	๔.๑๘	๐.๖๒๑	มาก
๑๖ ปี	๘๓	๔.๒๙	๐.๕๐๑	มาก
๑๗ ปี	๘๙	๔.๓๐	๐.๕๙๒	มาก
ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป	๖๑	๔.๒๐	๐.๗๓๒	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๕	๐.๖๐๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๕ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๓๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๐๘๒	๔	๐.๒๗๐	๐.๗๓๒	๐.๕๗๑
ภายในกลุ่ม	๑๐๑.๙๑๘	๒๗๖	๐.๓๖๙		
รวม	๑๐๒.๙๙๙	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๓๖ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๓	๔.๐๗	๑.๐๐๗	มาก
๑๕ ปี	๔๕	๔.๑๕	๐.๕๙๕	มาก
๑๖ ปี	๘๓	๔.๒๓	๐.๕๒๗	มาก
๑๗ ปี	๘๙	๔.๓๐	๐.๖๑๓	มาก
ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป	๖๑	๔.๒๖	๐.๖๔๙	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๔	๐.๕๙๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๗ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๓๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๒๑	๔	๐.๒๐๕	๐.๕๗๔	๐.๖๘๒
ภายในกลุ่ม	๙๘.๗๔๗	๒๗๖	๐.๓๕๘		
รวม	๙๙.๕๖๘	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๓๘ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๓	๓.๘๗	๐.๘๐๘	มาก
๑๕ ปี	๔๕	๔.๓๒	๐.๖๔๐	มาก
๑๖ ปี	๘๓	๔.๒๔	๐.๕๙๕	มาก
๑๗ ปี	๘๙	๔.๓๑	๐.๕๙๗	มาก
ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป	๖๑	๔.๒๐	๐.๖๙๙	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๖	๐.๖๒๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๙ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๔๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๐๙๘	๔	๐.๒๗๕	๐.๖๙๕	๐.๕๙๖
ภายในกลุ่ม	๑๐๙.๐๘๑	๒๗๖	๐.๓๙๕		
รวม	๑๑๐.๑๗๙	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๔๐ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๓	๓.๙๓	๐.๘๓๓	มาก
๑๕ ปี	๔๕	๔.๒๔	๐.๖๔๗	มาก
๑๖ ปี	๘๓	๔.๑๗	๐.๖๙๓	มาก
๑๗ ปี	๘๙	๔.๓๘	๐.๕๘๒	มาก
ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป	๖๑	๔.๒๓	๐.๖๗๘	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๖	๐.๖๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๑ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๔๒ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๒.๓๙๙	๔	๐.๖๐๐	๑.๔๑๙	๐.๒๒๘
ภายในกลุ่ม	๑๑๖.๖๗๖	๒๗๖	๐.๔๒๓		
รวม	๑๑๙.๐๗๖	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๔๒ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๓	๔.๑๓	๐.๙๘๗	มาก
๑๕ ปี	๔๕	๔.๑๖	๐.๖๔๖	มาก
๑๖ ปี	๘๓	๔.๒๘	๐.๖๗๗	มาก
๑๗ ปี	๘๙	๔.๓๑	๐.๖๑๑	มาก
ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป	๖๑	๔.๑๘	๐.๗๔๘	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๕	๐.๖๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๓ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๔๔ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๘๔	๔	๐.๒๔๖	๐.๕๔๖	๐.๗๐๒
ภายในกลุ่ม	๑๒๔.๓๑๖	๒๗๖	๐.๔๕๐		
รวม	๑๒๕.๓๐๐	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๔๔ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๓	๔.๐๐	๐.๙๑๗	มาก
๑๕ ปี	๔๕	๔.๑๙	๐.๕๔๔	มาก
๑๖ ปี	๘๓	๔.๒๐	๐.๗๑๔	มาก
๑๗ ปี	๘๙	๔.๓๑	๐.๕๙๖	มาก
ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป	๖๑	๔.๑๕	๐.๗๙๑	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๒	๐.๖๗๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๕ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒

ตารางที่ ๔.๔๖ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๒๓	๔	๐.๓๐๖	๐.๖๗๓	๐.๖๑๑
ภายในกลุ่ม	๑๒๕.๓๕๓	๒๗๖	๐.๔๕๔		
รวม	๑๒๖.๕๗๖	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๔๖ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามผลการเรียน

ผลการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒.๕๐	๕๘	๔.๒๒	๐.๕๕๒	มาก
๒.๕๐-๓.๐๐	๑๑๖	๔.๒๘	๐.๕๒๑	มาก
๓.๐๑-๓.๕๐	๗๓	๔.๑๗	๐.๕๖๕	มาก
๓.๕๑-๔.๐๐	๓๔	๔.๑๓	๐.๕๒๓	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๒	๐.๕๓๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๗ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามผลการเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒

ตารางที่ ๔.๔๘ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามผลการเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๙๐	๓	๐.๒๙๗	๑.๐๒๐	๐.๓๘๔
ภายในกลุ่ม	๘๐.๕๗๓	๒๗๗	๐.๒๙๑		
รวม	๘๑.๔๖๓	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๔๘ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน จำแนกตามผลการเรียน

ผลการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒.๕๐	๕๘	๔.๑๗	๐.๖๐๐	มาก
๒.๕๐-๓.๐๐	๑๑๖	๔.๒๘	๐.๕๕๑	มาก
๓.๐๑-๓.๕๐	๗๓	๔.๐๘	๐.๖๖๗	มาก
๓.๕๑-๔.๐๐	๓๔	๓.๙๙	๐.๗๓๕	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๑๗	๐.๖๑๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๙ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน จำแนกตามผลการเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗

ตารางที่ ๔.๕๐ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน จำแนกตามผลการเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๓.๑๒๕	๓	๑.๐๔๒	๒.๗๗๑*	๐.๐๔๒
ภายในกลุ่ม	๑๐๔.๑๓๘	๒๗๗	๐.๓๗๖		
รวม	๑๐๗.๒๖๓	๒๘๐			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๐ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ดังนั้น จึงทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ดังแสดงในตารางที่ ๔.๕๑

ตารางที่ ๔.๕๑ การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน จำแนกตามผลการเรียน ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

ผลการเรียน	\bar{X}	ผลการเรียน			
		ต่ำกว่า ๒.๕๐	๒.๕๐-๓.๐๐	๓.๐๑-๓.๕๐	๓.๕๑-๔.๐๐
		๔.๑๗	๔.๒๘	๔.๐๘	๓.๙๙
ต่ำกว่า ๒.๕๐	๔.๑๗		-๐.๑๑	๐.๐๙	๐.๑๘
๒.๕๐-๓.๐๐	๔.๒๘			๐.๒๐*	๐.๒๙*
๓.๐๑-๓.๕๐	๔.๐๘				๐.๐๙
๓.๕๑-๔.๐๐	๓.๙๙				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๑ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีผลการเรียน ๒.๕๐-๓.๐๐ มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน ในระดับมากกว่า นักเรียนที่มีผลการเรียน ๒.๕๐-๓.๐๐ และนักเรียนที่มีผลการเรียน ๓.๐๑-๓.๕๐ อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๕๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด จำแนกตามผลการเรียน

ผลการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒.๕๐	๕๘	๔.๐๘	๐.๕๙๘	มาก
๒.๕๐-๓.๐๐	๑๑๖	๔.๒๐	๐.๕๖๗	มาก
๓.๐๑-๓.๕๐	๗๓	๔.๐๗	๐.๖๔๕	มาก
๓.๕๑-๔.๐๐	๓๔	๔.๐๔	๐.๖๓๓	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๑๒	๐.๖๐๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๒ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด จำแนกตามผลการเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๕๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด จำแนกตามผลการเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๗๐	๓	๐.๔๒๓	๑.๑๖๗	๐.๓๒๓
ภายในกลุ่ม	๑๐๐.๕๑๐	๒๗๗	๐.๓๖๓		
รวม	๑๐๑.๗๘๐	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๕๓ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามผลการเรียน

ผลการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒.๕๐	๕๘	๔.๒๔	๐.๖๒๙	มาก
๒.๕๐-๓.๐๐	๑๑๖	๔.๓๒	๐.๕๖๕	มาก
๓.๐๑-๓.๕๐	๗๓	๔.๑๕	๐.๖๕๙	มาก
๓.๕๑-๔.๐๐	๓๔	๔.๒๖	๐.๕๗๗	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๕	๐.๖๐๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๔ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามผลการเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๕๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกตามผลการเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๔๐	๓	๐.๔๘๐	๑.๓๐๙	๐.๒๗๒
ภายในกลุ่ม	๑๐๑.๕๕๙	๒๗๗	๐.๓๖๗		
รวม	๑๐๒.๙๙๙	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๕๕ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย จำแนกตามผลการเรียน

ผลการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒.๕๐	๕๘	๔.๒๔	๐.๕๙๒	มาก
๒.๕๐-๓.๐๐	๑๑๖	๔.๒๘	๐.๕๘๗	มาก
๓.๐๑-๓.๕๐	๗๓	๔.๒๐	๐.๖๒๒	มาก
๓.๕๑-๔.๐๐	๓๔	๔.๒๑	๐.๕๙๗	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๔	๐.๕๙๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๖ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย จำแนกตามผลการเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔

ตารางที่ ๔.๕๗ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย จำแนกตามผลการเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๓๓๗	๓	๐.๑๑๒	๐.๓๑๔	๐.๘๑๕
ภายในกลุ่ม	๙๙.๒๓๐	๒๗๗	๐.๓๕๘		
รวม	๙๙.๕๖๘	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๕๗ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๕๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ จำแนกตามผลการเรียน

ผลการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒.๕๐	๕๘	๔.๒๔	๐.๖๖๑	มาก
๒.๕๐-๓.๐๐	๑๑๖	๔.๓๑	๐.๖๑๘	มาก
๓.๐๑-๓.๕๐	๗๓	๔.๒๗	๐.๕๘๗	มาก
๓.๕๑-๔.๐๐	๓๔	๔.๑๐	๐.๖๘๓	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๖	๐.๖๒๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕๘ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ จำแนกตามผลการเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๕๙ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ จำแนกตามผลการเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๑.๑๔๑	๓	๐.๓๘๐	๐.๙๖๖	๐.๔๐๙
ภายในกลุ่ม	๑๐๙.๐๓๘	๒๗๗	๐.๓๙๔		
รวม	๑๑๐.๑๗๙	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๕๙ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด จำแนกตามผลการเรียน

ผลการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒.๕๐	๕๘	๔.๓๐	๐.๕๘๙	มาก
๒.๕๐-๓.๐๐	๑๑๖	๔.๓๐	๐.๖๙๘	มาก
๓.๐๑-๓.๕๐	๗๓	๔.๒๑	๐.๖๔๘	มาก
๓.๕๑-๔.๐๐	๓๔	๔.๑๕	๐.๖๐๘	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๖	๐.๖๕๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๐ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด จำแนกตามผลการเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๖๑ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด จำแนกตามผลการเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๙๒๑	๓	๐.๓๐๗	๐.๗๑๙	๐.๕๔๑
ภายในกลุ่ม	๑๑๘.๑๕๕	๒๗๗	๐.๔๒๗		
รวม	๑๑๙.๐๗๖	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๖๑ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี จำแนกตามผลการเรียน

ผลการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒.๕๐	๕๘	๔.๓๑	๐.๗๑๓	มาก
๒.๕๐-๓.๐๐	๑๑๖	๔.๒๗	๐.๖๗๖	มาก
๓.๐๑-๓.๕๐	๗๓	๔.๒๐	๐.๖๓๘	มาก
๓.๕๑-๔.๐๐	๓๔	๔.๑๖	๐.๖๔๕	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๕	๐.๖๖๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๒ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี จำแนกตามผลการเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๖๓ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี จำแนกตามผลการเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๙๔	๓	๐.๒๓๑	๐.๕๑๔	๐.๖๗๓
ภายในกลุ่ม	๑๒๔.๖๐๖	๒๗๗	๐.๔๕๐		
รวม	๑๒๕.๓๐๐	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๖๓ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ จำแนกตามผลการเรียน

ผลการเรียน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒.๕๐	๕๘	๔.๑๙	๐.๖๙๓	มาก
๒.๕๐-๓.๐๐	๑๑๖	๔.๒๘	๐.๖๘๖	มาก
๓.๐๑-๓.๕๐	๗๓	๔.๑๙	๐.๖๗๙	มาก
๓.๕๑-๔.๐๐	๓๔	๔.๑๑	๐.๕๗๗	มาก
รวม	๒๘๑	๔.๒๒	๐.๖๗๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๖๔ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ จำแนกตามผลการเรียน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒

ตารางที่ ๔.๖๕ การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ จำแนกตามผลการเรียน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๘๙๖	๓	๐.๒๙๙	๐.๖๕๘	๐.๕๗๙
ภายในกลุ่ม	๑๒๕.๖๘๑	๒๗๗	๐.๔๕๔		
รวม	๑๒๖.๕๗๖	๒๘๐			

จากตารางที่ ๔.๖๕ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๖๖ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ตามสมมติฐานที่ ๑-๓

สมมติฐาน	t	F	Sig.	ผลการทดสอบ	
				ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่าง	๐.๗๐๖	-	๐.๔๘๑	-	✓
สมมติฐานที่ ๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่าง	-	๐.๕๐๒	๐.๗๓๕	-	✓
สมมติฐานที่ ๓ นักเรียนที่มีผลการเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี แตกต่าง	-	๑.๐๒๐	๐.๓๘๔	-	✓

จากตารางที่ ๔.๖๖ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน ได้แก่ เพศ, อายุ และผลการเรียน มีผลให้มีความคิดเห็นที่มีต่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด (Open-Ended) วิเคราะห์เป็นความเรียงประกอบตาราง ดังนี้

ตารางที่ ๔.๖๗ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. นักเรียนบางคนไม่ขยันเรียน	๑. ควรปลูกฝังค่านิยมรักการอ่าน
๒. นักเรียนบางคนไม่เห็นคุณค่าของเงิน	๒. ควรส่งเสริมการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิต
๓. นักเรียนบางคนลอกการบ้านเพื่อน	๓. ควรยกย่องนักเรียนที่ซื่อสัตย์ และประณามนักเรียนที่ลอกการบ้านของเพื่อน
๔. นักเรียนบางคนขาดวินัยต่อตนเองและผู้อื่น	๔. ฝึกการเข้าแถวตามลำดับก่อนหลังเพื่อซื้ออาหาร
๕. นักเรียนบางคนพูดจาไม่สุภาพเป็นประจำ	๕. ควรส่งเสริมการรักษาพยาบาลและวาจาให้สงบเรียบร้อย
๖. นักเรียนบางคนไม่ช่วยกันทำเวร (ทำความสะอาดห้องเรียน-ลบกระดานดำ)	๖. ควรจัดกิจกรรมประกวดห้องเรียน ๕ ส.
๗. ปีที่ผ่านมาไม่แข่งกีฬาเพื่อสร้างสมัครสมานสามัคคี	๗. ควรจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาเป็นประจำทุกปี
๘. นักเรียนบางคนไม่มีน้ำใจต่อเพื่อนในชั้นเรียน	๘. ควรยกย่องหรือรางวัลนักเรียนที่เป็นบุคคลตัวอย่างของอาสาสมัครดีเด่นประจำโรงเรียน

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๑๒ รูป/คน ดังนี้

- ๑) พระครูวิบูลญาณโนภาส (สมบัติ ปริบุญโญ)
ตำแหน่ง รองเจ้าคณะอำเภอท่ามะกา
- ๒) พระครูกาญจนสวัสดิคุณ (แสน เขมิโก)
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดแสนตอ
- ๓) พระครูสุพัฒนกาญจนกิจ (สุทิน สุภทโท)
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดดอนขมิ้น
- ๔) พระมหาสุชาติ สุชีโว
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดเขาใหญ่
- ๕) นางสาวมยุรา มโนรมณ์
ตำแหน่ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพงตึก
- ๖) พันโทสมพงษ์ เกิดประกอบ
ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ
- ๗) นางพงษ์เทพ รัตนสุบรรณ
ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ
- ๘) นายมุกดา อยู่สถิต
ตำแหน่ง ข้าราชการบำนาญ
- ๙) นางอภิษฐา สอนเข้ม
ตำแหน่ง อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
- ๑๐) นางศิริกุล มูลทองทิพย์
ตำแหน่ง อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
- ๑๑) นางชัญญาพร โชคสงวน
ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองพันท้าว
- ๑๒) นางมณวิกา ลอยเจริญ
ตำแหน่ง อาจารย์โรงเรียนวัดท่าพะเนียง

ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน ๑๒ รูป/คน เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี มีรายละเอียด ดังนี้

(๑) ด้านความขยัน

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยา
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน พบว่า

ด้านความขยัน ควรฝึกให้เป็นนิสัยตั้งแต่เล็ก^๑ ต้องอบรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง^๒ ควรยก
ย่องให้รางวัลหรือยกตัวอย่างบุคคลต่าง ๆ เพื่อการเสริมแรง^๓ ครูหรือพ่อแม่ต้องให้หน้าที่ เช่น อยู่บ้าน
สอนให้ทำความสะอาดบ้าน ที่นอน หรือตัดต้นไม้ รดน้ำ โดยมอบหมายให้เป็นหน้าที่ อย่าทำแทนลูก
ทุกอย่าง เพราะความสบายที่เราจัดให้จะเป็นยาพิษในภายภาคหน้า^๔ ควรส่งเสริมให้เด็กใช้เวลาว่างให้
เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ส่งเสริมให้เด็กมีความตั้งใจและขยันหมั่นเพียร ใฝ่เรียนใฝ่รู้ และ
เมื่อมีปัญหาให้พยายามหาทางแก้ไขจนสำเร็จลุล่วงด้วยตนเองเป็นอันดับแรกก่อน^๕

โรงเรียนต้องให้คำแนะนำ ถ้าเด็กมีปัญหาต้องเข้าช่วยเหลือ พร้อมกับควรประกาศเชิดชูผู้
ที่มีความขยันดีเพื่อเป็นแบบอย่าง^๖ บ้านวัดและโรงเรียนจะต้องประสานสัมพันธ์ จัดเป็นหลักสูตรเน้น
คุณธรรมจริยธรรมด้านนี้ให้มากขึ้น^๗ ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นคุณธรรม ข้ออิทธิบาท
๔ เพื่อให้นักเรียนได้นำไปปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในการศึกษาและชีวิตประจำวัน เพราะคนจะล่วงทุกข์
ได้เพราะความขยันหมั่นเพียร^๘ ควรปลูกฝังเกี่ยวกับความกระตือรือร้นด้านการเรียนให้แก่นักเรียน^๙
ควรฝึกฝนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาจใช้กิจกรรมเสริมเป็นเครื่องมือช่วย^{๑๐}

โรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร เช่น กิจกรรม
ยอदनักอ่าน กิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพที่นักเรียนสนใจ โดยมีการมอบทุนการศึกษาให้กับ
นักเรียนที่มีความขยันหมั่นเพียรดีเด่น^{๑๑} พยายามปลูกฝังอบรมคุณธรรมในด้านความรับผิดชอบ
ขยันหมั่นเพียร และความอดทน ให้กับนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ครูผู้สอนควรหาวิธีสอนที่ทำให้
นักเรียนเข้าใจ และควรให้การบ้านอย่างเหมาะสมกับเวลา^{๑๒}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยา
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน คือ ควรสนับสนุนให้มีกิจกรรมยอदनักอ่าน เพื่อเป็น
การสนับสนุนให้เด็กใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ส่งเสริมให้เด็กมีความตั้งใจและ
ขยันหมั่นเพียร ใฝ่เรียนใฝ่รู้ยิ่งขึ้น

^๑ สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกาญจนโณภส (สมบัติ ปริบุญโณ), รองเจ้าคณะอำเภอท่ามะกา, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๒ สัมภาษณ์ พระครูกาญจนสวัสดิคุณ (แสน เขมิโก), เจ้าอาวาสวัดแสนตอ, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์ พระครูสุพัฒน์กาญจนกิจ (สุทิน สุภโท), เจ้าอาวาสวัดดอนขมิ้น, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ พระมหาสุชาติ สุชีโว, เจ้าอาวาสวัดเขาใหญ่, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ นางสาวมยุรา มโนรมณ์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพงตึก, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^๖ สัมภาษณ์ พันโทสมพงษ์ เกิดประกอบ, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

^๗ สัมภาษณ์ นางพงษ์เทพ รัตนสุบรรณ, ข้าราชการบำนาญ, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

^๘ สัมภาษณ์ นายมุกดา อยู่สถิต, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ นางอภิษฐา สอนเข้ม, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางศิริกุล มูลทองทิพย์, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางชัชฎาพร โชคสงวน, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองพันท้าว, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางมณวิกา ลอยเจริญ, อาจารย์โรงเรียนวัดท่าพะเนียง, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

(๒) ด้านความประหยัด

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยา
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด พบว่า

ด้านความประหยัด ควรอบรมเรื่องโภชนาเคมีซ์ตัญญูตา และเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจ^{๑๓} ครูบาอาจารย์ควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความประหยัด^{๑๔} ควรจัดกิจกรรมการออมทรัพย์ฝากธนาคารเป็นประจำ^{๑๕} ควรสอนให้เด็กเห็นคุณค่าของเงิน เห็นคุณค่าจากการที่พ่อแม่เป็นผู้ให้กับลูก ๆ และเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำงานเช่นรับจ้าง หรือทำงานเบา ๆ สมควรแกวัย เพื่อให้เขา รู้คุณค่าของเงิน^{๑๖} ควรสอนให้เด็กนักเรียนใช้จ่ายเงินทองเพื่ออุปโภคบริโภคอย่างประหยัด รู้คุณค่า โดยต้องคอยแนะนำสั่งสอนดูแลการใช้จ่ายทรัพย์สินของเขา^{๑๗} ควรฝึกฝนให้นักเรียนคิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ นักควรฝึกให้ทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตัวเองด้วย^{๑๘}

โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนหัดลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในแต่ละวัน^{๑๙} การดำเนินชีวิตในการศึกษาเล่าเรียน ทรัพย์ก็เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งกับการศึกษา ครูควรเน้นคุณธรรมความประหยัด สอนให้นักเรียนรู้ว่าสิ่งใดควรใช้จ่าย ควรใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า อาจยกตัวอย่าง พระราชากรณียกิจของพ่อหลวง คือ ความพอเพียง พอนักเรียนจะได้เกิดความประทับใจแนะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในวัยเรียนด้านในอนาคตต่อไป^{๒๐} ควรรณรงค์เรื่องการออม โดยมีธนาคารโรงเรียน^{๒๑}

ครูและทางโรงเรียนควรทำเป็นตัวอย่างแก่เด็กนักเรียน เช่น โครงการสถานศึกษาพอเพียง ฯลฯ เพื่อเป็นตัวอย่างให้นักเรียนนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป^{๒๒} ครูควรสอดแทรกเรื่องความพอเพียงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้ซึมซับและนำไปปฏิบัติ และจัดกิจกรรมการออมการฝึกทำบัญชีรายรับรายจ่ายของตนเอง^{๒๓} ควรอบรมปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักประหยัด และให้ร้านค้าในโรงเรียนเปิดขายเป็นเวลา หรือลดจำนวนร้านค้าในโรงเรียนให้น้อยลง^{๒๔}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด คือ ควรสนับสนุนให้มีกิจกรรมสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำตัว เพื่อสอนให้เด็กเห็นคุณค่าของเงิน ฝึกฝนให้นักเรียนคิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ และรู้จักวางแผนในการใช้จ่ายทรัพย์

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลญาณโณภาส (สมบัติ ปริบูรณ์โณ), รองเจ้าคณะอำเภอท่ามะกา, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนสวัสดิคุณ (แสน เขมิโก), เจ้าอาวาสวัดแสนตอ, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูสุพัฒน์กาญจนกิจ (สุทิน สุภโท), เจ้าอาวาสวัดดอนขมิ้น, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระมหาสุชาติ สุชีโว, เจ้าอาวาสวัดเขาใหญ่, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางสาวมยุรา มโนรมณ์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพงตึก, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พันโทสมพงษ์ เกิดประกอบ, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางพงษ์เทพ รัตนสุบรรณ, ข้าราชการบำนาญ, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายมุกดา อยู่สถิต, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางอภิษฐา สอนเข้ม, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางศิริกุล มูลทองทิพย์, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางชัญญาพร โชคสงวน, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองพันท้าว, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางมณวิกา ลอยเจริญ, อาจารย์โรงเรียนวัดท่าพะเนียง, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

(๓) ด้านความซื่อสัตย์

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ พบว่า

บ้านความซื่อสัตย์ ต้องเริ่มจากการสอนให้นักเรียนรู้จักความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตนเอง
ในฐานะนักเรียน^{๒๕} ควรฝึกให้เด็กรู้จักความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น^{๒๖} ครูอาจารย์ควรทำเป็น
แบบอย่างที่ดี และควรมีการมอบหมายให้นักเรียนทำ โดยมุ่งค้นคว้าและยกย่องให้เกียรติแก่เจ้าของ
ผลงานที่นำมาเสนอ ต้องระบุที่มาด้วย^{๒๗}

คุณธรรมความซื่อสัตย์ของเด็กนักเรียนในปัจจุบัน บางครั้งสาเหตุของปัญหาหนึ่งมาจาก
ครอบครัวที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้ สาเหตุสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ยาเสพติดในชุมชน^{๒๘} ควรแนะนำสั่ง
สอนให้เด็กนักเรียนพูดความจริง ไม่พูดโกหก สอนให้เด็กนักเรียนเป็นคนรักษาคำพูดตนเอง และ
ยอมรับในการกระทำของตนเอง^{๒๙}

ด้านความซื่อสัตย์ ควรส่งเสริมโดยการนำไปศึกษาธรรมะ ฟังพระเทศน์เรื่องศีลธรรม และ
เชิญชวนให้ถือศีล ๕ เพื่อเพิ่มแนวคิดในการเตือนตนเอง ให้รู้จักละอายต่อบาป และเกรงกลัวต่อบาป^{๓๐}
ครอบครัวจะต้องให้ความสนใจ พูดคุย สอบถาม และให้ความใส่ใจ ส่วนโรงเรียนก็ต้องยกย่องชมเชย
นักเรียนที่มีความซื่อสัตย์ต่อกฎระเบียบของโรงเรียน^{๓๑}

การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีเกียรติและสงบสุขต้องมีคุณธรรมความซื่อสัตย์ความจริงใจ
ต่อกัน ครูควรสอนเรื่องความซื่อสัตย์ เช่น เรื่อง “พันท้ายนรสิงห์” เป็นต้น^{๓๒} ควรปลูกฝังศีล ๕ ข้อ
มุสาวาทาเวรมณี เป็นกฎข้อห้าม ห้ามพูดปดเป็นพื้นฐาน ให้เป็นคนซื่อตรง ไม่คดโกง^{๓๓} ควรเดินตาม
นโยบายของภาครัฐ คือ “โตไปไม่โกง”^{๓๔}

โรงเรียนควรปลูกฝังและสอดแทรกคุณธรรมความซื่อสัตย์ในการจัดการเรียนรู้ โดยมีการ
ประกาศยกย่องเกียรติคุณสำหรับนักเรียนที่มีความซื่อสัตย์ และให้นักเรียนได้บันทึกความดีของตนใน
เรื่องของความซื่อสัตย์ด้วย^{๓๕} ฝึกฝนเรื่องความซื่อสัตย์ จะทำให้ได้ผล ต้องกลับไปเริ่มแก้ที่ปัญหาเล็ก ๆ
ของนักเรียน คือ “การลอกการบ้านเพื่อน”^{๓๖}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ คือ ควรสนับสนุนให้มีกิจกรรมโตไปไม่โกง

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกาญจนโณภส (สมบัติ ปรีบุญโณ), รองเจ้าคณะอำเภอท่ามะกา, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนสวัสดิคุณ (แสน เขมิโก), เจ้าอาวาสวัดแสนตอ, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระครูสุพัฒน์กาญจนกิจ (สุทิน สุภโท), เจ้าอาวาสวัดดอนขมิ้น, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระมหาสุชาติ สุชีโว, เจ้าอาวาสวัดเขาใหญ่, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นางสาวมยุรา มโนรมณ์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพงตึก, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พันโทสมพงษ์ เกิดประกอบ, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางพงษ์เทพ รัตนสุบรรณ, ข้าราชการบำนาญ, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

^{๓๒} สัมภาษณ์ นายมุกดา อยู่สถิต, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางอภิษฐา สอนเข้ม, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางศิริกุล มูลทองทิพย์, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางชัญญาพร โชคสงวน, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองพันท้าว, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นางมณวิกา ลอยเจริญ, อาจารย์โรงเรียนวัดท่าพะเนียง, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

(๔) ด้านความมีวินัย

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยา
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย พบว่า

ด้านความมีวินัย ให้ใช้ระเบียบของโรงเรียนเป็นเครื่องมือ^{๓๗} ควรฝึกให้นักเรียนเคารพ
กฎหมาย ในเบื้องต้นคือกฎของโรงเรียน^{๓๘} ฝึกให้นักเรียนเป็นผู้มีระเบียบวินัย เช่น ฝึกการเข้าแถว
ตามลำดับก่อนหลังเพื่อซื้ออาหาร เป็นต้น^{๓๙} กฎระเบียบและวินัยของโรงเรียนเป็นสิ่งที่มียู่ทุก
โรงเรียน แต่ละยุคปัจจุบันอาจขาดความสนใจจึงเป็นเหตุให้ย่อหย่อนทางวินัย^{๔๐} ฝึกให้เด็กนักเรียน
ปฏิบัติตามอยู่ในกฎระเบียบของโรงเรียน^{๔๑}

โรงเรียนควรชี้แนะอบรมความมีวินัยให้มากขึ้นในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ
ด้านการปฏิบัติต่อผู้อื่น การให้ความช่วยเหลือผู้ที่ยากแอกกว่า หรือแม้แต่ในด้านสาธารณสุขโดยทั่วไป^{๔๒}
ทางครอบครัวและโรงเรียนต้องเอาใจใส่ดูแลให้มาก กฎระเบียบต้องเด็ดขาด^{๔๓}

นักเรียนจะประสบความสำเร็จได้ โดยเฉพาะเรื่องการศึกษา ต้องเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยใน
การดำเนินชีวิต มีระเบียบวินัยในการทำงาน มีระเบียบวินัยในการใช้ทรัพย์สินอย่างมีระเบียบ มีระเบียบ
วินัยในการรักษากฎของสถานศึกษา และปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกันในสังคม หมู่คณะ
และประเทศชาติก็จะอยู่กันอย่างมีระเบียบแบบแผนต่อไป^{๔๔} ฝึกให้เด็กนักเรียนมีความรับผิดชอบต่อ
หน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย^{๔๕}

การส่งงานหรือการบ้านตามเวลาที่กำหนดเป็นฝึกฝนเรื่องระเบียบวินัยให้แก่เด็กนักเรียน^{๔๖}
ฝึกวินัยแก่นักเรียน อย่างน้อยที่สุด เรื่องวินัยของการใช้รถใช้ถนน การขับซิ่งรถจักรยานยนต์ของนักเรียน
นักเรียนที่ขาดระเบียบวินัยจะขับรถด้วยความประมาท ซึ่งจะทำให้เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้งทางโรงเรียน
ควรเข้มงวดให้มากกว่านี้^{๔๗} ควรหมั่นอบรมปลูกฝังให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ควรจะทำและไม่ควรจะทำ
โดยให้อบรมหน้าเสาธงทุกเช้า หรืออบรมทุกการประชุมสวดสัปดาห์ เริ่มตั้งแต่ความมีระเบียบวินัยใน
ห้องเรียน ไม่ให้อาชนมเข้าไปทานในห้องเรียน หรือแอบรับประทานในขณะครูสอน เป็นต้น^{๔๘}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยา
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย คือ สนับสนุนให้มีกิจกรรมเข้าแถวตามลำดับก่อน-
หลัง เพื่อสร้างสำนึกความมีระเบียบวินัย และเคารพในกฎเกณฑ์ของสังคม

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลญาณโณภาส (สมบัติ ปรีชญโณ), รองเจ้าคณะอำเภอท่ามะกา, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนสวัสดิคุณ (แสน เขมิโก), เจ้าอาวาสวัดแสนตอ, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระครูสุพัฒน์กาญจนกิจ (สุทิน สุภทโท), เจ้าอาวาสวัดดอนขมิ้น, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระมหาสุชาติ สุชีโว, เจ้าอาวาสวัดเขาใหญ่, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นางสาวมยุรา มโนรมณ์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพงตึก, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พันโทสมพงษ์ เกิดประกอบ, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางพงษ์เทพ รัตนสุบรรณ, ข้าราชการบำนาญ, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายมุกดา อยู่สถิต, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางอภิษฐา สอนเข้ม, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นางศิริกุล มูลทองทิพย์, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นางชัญญาพร โชคสงวน, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองพันท้าว, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นางมณวิกา ลอยเจริญ, อาจารย์โรงเรียนวัดท่าพะเนียง, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

(๕) ด้านความสุภาพ

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ พบว่า

ด้านความสุภาพควรส่งเสริมการรักษากายและวาจาให้สงบเรียบร้อย พุดจาสุภาพอ่อนโยน^{๕๙}
ส่งเสริมความสุภาพคัมภีร์ภาพ^{๕๐} ควรเน้นเรื่อง ทาน ศีล ภาวนา^{๕๑} สื่อจากโทรทัศน์ จากโซเชียลมีเดีย
จากละครที่เด็กดู ในการพูด การแสดงออกที่เด็กเห็น ก็เป็นอีกหนึ่งในการเรียนรู้ความเป็นคนสุภาพ
แต่แบบอย่างที่ดีที่สุดคือ พ่อแม่^{๕๒} ควรฝึกสอนให้เด็กนักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ
มีมารยาทต่อผู้อื่น มีมารยาททางสังคม^{๕๓} ควรอบรมสั่งสอนให้เด็กรู้จักกาลเทศะ พุดจาไพเราะ ปฏิบัติ
ตนให้เรียบร้อยสมกับวัย^{๕๔}

โรงเรียนน่าจะเป็นหลักในการอบรมการปฏิบัติ เช่น สอนมารยาท การพูด การคุย การเดิน
การกิน ส่วนครอบครัวจะเสริมได้ด้วยการพานักเรียนเข้าวัดทำบุญตักบาตร ก็จะช่วยให้เด็กได้^{๕๕}

โรงเรียนควรฝึกการปฏิบัติจริง เช่น มารยาทการพูด การเดิน การคุย^{๕๖} กิริยามารยาทของ
เด็กนักเรียนสมัยนี้ สังเกตจากการพุดจาในกลุ่มของเขาและกลุ่มผู้ปกครอง ที่ขาดความสุภาพ อ่อนโยน
อ่อนหวาน อาจจะเป็นจากความเจริญทางวัตถุ โดยเฉพาะสื่อต่าง ๆ ควรเน้นเรื่องระเบียบประเพณี
การปลูกแบบไทย ๆ สอนกิริยามารยาทไทยให้มาก^{๕๗}

นักเรียนควรได้รับการเสริมสร้างศักยภาพความมีลักษณะสุภาพ โดยการสร้างศักยภาพ
ด้านภาวะผู้นำ^{๕๘} ทุกฝ่ายควรร่วมกันเสริมสร้างทัศนคติที่ดีแก่เด็ก ซึ่งให้เด็กเห็นคุณประโยชน์จากการ
เป็นผู้มีบุคลิกสุภาพ อ่อนโยน อ่อนหวาน พุดจาไพเราะ^{๕๙} โรงเรียนจะมีนักเรียนบางส่วนที่มีพฤติกรรม
ก้าวร้าว จึงควรจัดกิจกรรมเข้าค่ายเพื่อละลายพฤติกรรม และจัดกิจกรรมอบรมมารยาท ให้รางวัลกับ
นักเรียนที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่พึงประสงค์ได้^{๖๐}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ คือ สนับสนุนให้มีกิจกรรมมารยาททางตามอย่าง
ไทย ฝึกสอนให้เด็กนักเรียนมีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ มีมารยาทต่อผู้อื่น มีมารยาททาง
สังคม รู้จักกาลเทศะ พุดจาไพเราะ ปฏิบัติตนให้เรียบร้อยสมกับวัย

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกาญจนโณภส (สมบัติ ปรีบุญโณ), รองเจ้าคณะอำเภอท่ามะกา, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนสวัสดิคุณ (แสน เขมิโก), เจ้าอาวาสวัดแสนตอ, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูสุพัฒน์กาญจนกิจ (สุทิน สุภโท), เจ้าอาวาสวัดดอนขมิ้น, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระมหาสุชาติ สุขีโว, เจ้าอาวาสวัดเขาใหญ่, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางสาวมยุรา มโนรมณ์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพงตึก, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พันโทสมพงษ์ เกิดประกอบ, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางพงษ์เทพ รัตนสุบรรณ, ข้าราชการบำนาญ, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายมุกดา อยู่สถิต, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางอภิษฐา สอนเข้ม, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นางศิริกุล มูลทองทิพย์, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นางชัญญาพร โชคสงวน, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองพันท้าว, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางมณวิกา ลอยเจริญ, อาจารย์โรงเรียนวัดท่าพะเนียง, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

(๖) ด้านความสะอาด

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด พบว่า

ด้านความสะอาดควรเริ่มจากฝึกความเป็นระเบียบเรียบร้อยจากการแต่งกาย^{๖๑} โรงเรียนควรให้เด็กนักเรียนมีนิสัยรักความสะอาด โดยใช้การฝึกผ่านกิจกรรมการทำความสะอาดห้องเรียน การทำความสะอาดโต๊ะเรียน เป็นต้น^{๖๒} ควรยกย่องชมเชยให้รางวัลนักเรียนตัวอย่างของโรงเรียน ที่มีวินัยในการรักษาความสะอาดเป็นนิตย^{๖๓} ต้องเกิดจากที่อยู่ คือ ครอบครัว ที่สอนให้เด็กรู้จักทำความสะอาดบ้าน ที่นอน ห้องน้ำ เด็กก็จะติดเป็นนิสัย ไม่ใช่พ่อแม่ทำแทนทุกอย่าง^{๖๔}

ด้านความสะอาด ควรให้คำแนะนำให้ความรู้เด็กนักเรียน ในการดูแลสภาพร่างกาย พร้อมทั้ง ส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กนักเรียนร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เช่น รณรงค์รักษาความสะอาด เป็นต้น^{๖๕} เด็กนักเรียนบางคนขาดการอบรมชี้แนะ เนื่องจากครอบครัวไม่มีเวลาให้มากนัก อยู่อย่างไรก็ได้ ทำให้ขาดความการดูแลเรื่องความสะอาด ทั้งครัวเรือน ที่อยู่อาศัย แม้แต่การแต่งกาย รวมทั้งสภาพแวดล้อม จนกลายเป็นความเคยชิน ฉะนั้น โรงเรียนจะต้องจัดให้นักเรียนได้มีกิจกรรมร่วมกันทำความสะอาด ทั้งห้องเรียนและสถานที่ต่าง ๆ ในบริเวณโรงเรียน และตรวจร่างกายบ่อย ๆ^{๖๖}

โรงเรียนควรให้ความรู้ที่ถูกต้องกับนักเรียน โดยชี้แนะแนวทางในการรักษาความสะอาดตามหลักสุขอนามัย^{๖๗} ความสะอาด กล่าวโดยย่อมี ๒ อย่าง คือ ความสะอาดภายนอก ได้แก่ ร่างกายสะอาด ซึ่งเป็นความสะอาดที่บุคคลทั่วไปมองเห็น และอีกอย่าง คือ ความสะอาดภายใน ได้แก่ ใจสะอาด โดยมีศีลธรรมเป็นเครื่องชำระ เมื่อใจสะอาดแล้ว ทุกอย่างก็สะอาดได้โดยการกระทำ เมื่อครูนำธรรมะมาสอนนักเรียนให้เข้าใจความสะอาดทั้งภายนอกและภายใน คุณสมบัติทางนี้ก็จะเกิดขึ้นแก่นักเรียน^{๖๘} ควรมีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ไม่เป็นพิษและนักเรียน^{๖๙} ควรส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันรักษาความสะอาดในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและบริเวณโดยรอบ^{๗๐} โรงเรียนควรจัดกิจกรรม ๕ ส. ให้นักเรียนรู้จักฝึกผลการรักษาความสะอาดภายในห้องเรียนและในบริเวณโรงเรียน^{๗๑} จัดทำในรูปแบบโครงการที่เหมาะสม เช่น การทำความสะอาดโรงเรียนในวันสำคัญสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น^{๗๒}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด คือ ควรจัดให้มีกิจกรรมห้องเรียน ๕ ส.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกาญจนโณภส (สมบัติ ปริบุญโณ), รองเจ้าคณะอำเภอท่ามะกา, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนสวัสดิคุณ (แสน เขมิโก), เจ้าอาวาสวัดแสนตอ, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระครูสุพัฒน์กาญจนกิจ (สุทิน สุภโท), เจ้าอาวาสวัดดอนขมิ้น, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระมหาสุชาติ สุชีโว, เจ้าอาวาสวัดเขาใหญ่, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นางสาวมยุรา มโนรมณ์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพงตึก, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พันโทสมพงษ์ เกิดประกอบ, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางพงษ์เทพ รัตนสุบรรณ, ข้าราชการบำนาญ, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายมุกดา อยู่สถิต, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางอภิษฐา สอนเข้ม, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางศิริกุล มูลทองทิพย์, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นางชัญญาพร โชคสงวน, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองพันท้าว, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางมณวิกา ลอยเจริญ, อาจารย์โรงเรียนวัดท่าพะเนียง, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

(๗) ด้านความสามัคคี

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยา
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี พบว่า

ด้านความสามัคคี ต้องจัดให้มีกิจกรรมที่นักเรียนทำร่วมกันบ่อย ๆ^{๗๓} ต้องสร้าง
สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่แสดงถึงความเป็นมิตรต่อกัน^{๗๔} ควรจัดกลุ่มทำกิจกรรมกีฬา
นันทนาการ หรือทัศนศึกษา^{๗๕}

ด้านความสามัคคี ในโรงเรียนที่ทำได้ คือ เรื่องของกีฬา และกิจกรรมกลุ่มที่ต้องช่วยกัน^{๗๖}
ควรส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องความสามัคคี ให้ทำงานเป็นหมู่คณะ หรือช่วยกันแสดงความคิดเห็น ดังนั้น
ต้องสอนให้เด็กยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยอมรับความเห็นที่แตกต่างกันของเพื่อนในกลุ่มให้
ได้^{๗๗} บ้าน วัด และโรงเรียนต้องร่วมมือการอบรมให้คำแนะนำในด้านความสามัคคี ซึ่งมีตัวอย่างมากมาย
ที่จะนำมายกให้เห็นเป็นข้อคิดข้อปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสามัคคีและเกิดพลังที่จะร่วมกันต่อสู้กับ
อุปสรรคต่าง ๆ ได้^{๗๘}

บ้าน วัด และโรงเรียนจะต้องอบรมให้ความรู้ที่ถูกต้องให้นักเรียนรู้จักรับฟังความคิดเห็น
ของผู้อื่น^{๗๙} ความสามัคคีของหมู่คณะและชุมชนที่อยู่ร่วมกันย่อมนำมาสู่ความสงบสุข ไม่มีความ
ขัดแย้ง สถาบันการศึกษาควรเพิ่มการสอนด้านนี้เพื่อให้นักเรียนมีน้ำใจ อยุ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและ
กัน สังคมเราและประเทศชาติของเราก็จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข^{๘๐} ควรจัดกิจกรรมแข่งขันกีฬา
หรือกีฬาสี เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคี^{๘๑}

กิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างความสามัคคีของนักเรียนในโรงเรียน^{๘๒} โรงเรียนควรมีการจัด
กิจกรรมส่งเสริมความสามัคคีอย่างสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมการแข่งขันกีฬาภายใน การเลือกตั้ง
คณะกรรมการนักเรียน และกิจกรรมรณรงค์ต่าง ๆ^{๘๓} ควรจัดประกวดกิจกรรมทางวิชาการ โดยเน้น
งานที่ได้รับมอบหมายให้มีส่วนช่วยการปฏิบัติจนสำเร็จ^{๘๔}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยา
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี คือ ควรสนับสนุนให้มีกิจกรรมกีฬาสี เพื่อฝึกการ
ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เสริมสร้างความสมัครสมานสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ และรู้จักการให้อภัยซึ่ง
กันและกัน

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกาญจนโณภส (สมบัติ ปรีบุญโณ), รองเจ้าคณะอำเภอท่ามะกา, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนสวัสดิคุณ (แสน เขมิโก), เจ้าอาวาสวัดแสนตอ, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระครูสุพัฒน์กาญจนกิจ (สุทิน สุภทโท), เจ้าอาวาสวัดดอนขมิ้น, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๖} สัมภาษณ์ พระมหาสุชาติ สุชีโว, เจ้าอาวาสวัดเขาใหญ่, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นางสาวยุรา มโนรมณ์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพงตึก, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พันโทสมพงษ์ เกิดประกอบ, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

^{๗๙} สัมภาษณ์ นางพงษ์เทพ รัตนสุบรรณ, ข้าราชการบำนาญ, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

^{๘๐} สัมภาษณ์ นายมุกดา อยู่สถิต, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๘๑} สัมภาษณ์ นางอภิษฐา สอนเข้ม, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๘๒} สัมภาษณ์ นางศิริกุล มูลทองทิพย์, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๘๓} สัมภาษณ์ นางชัญญาพร โชคสงวน, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองพันท้าว, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๘๔} สัมภาษณ์ นางมณวิกา ลอยเจริญ, อาจารย์โรงเรียนวัดท่าพะเนียง, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

(๘) ด้านความมีน้ำใจ

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยา
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ พบว่า

ด้านความมีน้ำใจต้องปลูกฝังคุณธรรมความเมตตา^{๘๕} ควรให้นักเรียนได้แสดงความมีน้ำใจ
โดยช่วยเหลืองานของโรงเรียน^{๘๖} ควรยกย่องให้รางวัลนักเรียนที่เป็นบุคคลตัวอย่างของอาสาสมัคร
ดีเด่นของโรงเรียน^{๘๗}

การมีน้ำใจต้องมาจากครอบครัวเสียก่อน พ่อแม่ตนเองจะต้องเป็นแบบอย่างในการช่วยเหลือ
แบ่งปันให้ลูกเห็น^{๘๘} ควรส่งเสริมให้เด็กนักเรียนมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น และควรส่งเสริมการเรียนรู้เรื่อง
การแบ่งปันสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ยากลำบากตน^{๘๙}

บ้านวัดและโรงเรียนควรร่วมมือกันให้คำแนะนำสั่งสอน เมื่อเกิดเหตุการณ์ต้องชี้แนะโดย
ทันทีทั้งลักษณะรายบุคคลและลักษณะกลุ่ม^{๙๐} ควรส่งเสริมให้ฝึกจากสิ่งเล็ก ๆ ใกล้ตัว เช่น ในขณะที่
เดินทางมีการแบ่งที่นั่งให้กัน^{๙๑}

สถาบันการศึกษาควรเน้นการสอนให้นักเรียนมีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นรากฐานแห่ง
การเกิดความมีน้ำใจ อยากรช่วยเหลือผู้อื่น มีความเอื้ออาทรแก่ผู้ที่ยากกว่า นำไปสู่ความช่วยเหลือ
เกื้อกูลกันและกัน สังคมและประเทศชาติก็จะอยู่กันอย่างมีความสุข เพราะมีธรรมะประกอบใจ^{๙๒}
ควรส่งเสริมให้เด็กนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา หรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในชุมชน^{๙๓}
ปลูกฝังความมีเมตตากรุณาและเอื้ออาทรต่อกันและกัน^{๙๔}

โรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมจิตอาสาเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกของนักเรียนให้มีน้ำใจ
ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์^{๙๕} ควรยกย่องนักเรียนที่แสดงความช่วยเหลือหรือแบ่งปันกันระหว่างกลุ่มเพื่อน
หรือช่วยเหลืองานของครู โดยถือว่าเป็นพฤติกรรมที่มีน้ำใจ^{๙๖}

สรุปได้ว่า การพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยา
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ คือ กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาโรงเรียน เพื่อสอนให้
นักเรียนมีจิตใจที่เสียสละ ซึ่งเป็นรากฐานแห่งการเกิดความมีน้ำใจ อยากรช่วยเหลือผู้อื่น มีความเอื้อ
อาทร ซึ่งจะนำไปสู่ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน สังคมและประเทศชาติก็จะอยู่กันอย่างมีความสุข
สงบสุข

^{๘๕} สัมภาษณ์ พระครูวิบูลกาญจนโณภส (สมบัติ ปรีบุญโณ), รองเจ้าคณะอำเภอท่ามะกา, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๘๖} สัมภาษณ์ พระครูกาญจนสวัสดิคุณ (แสน เขมิโก), เจ้าอาวาสวัดแสนตอ, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระครูสุพัฒน์กาญจนกิจ (สุทิน สุภทโท), เจ้าอาวาสวัดดอนขมิ้น, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระมหาสุชาติ สุชีโว, เจ้าอาวาสวัดเขาใหญ่, ๖ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๘๙} สัมภาษณ์ นางสาวมยุรา มโนรมณ์, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพงตึก, ๙ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๙๐} สัมภาษณ์ พันโทสมพงษ์ เกิดประกอบ, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๑

^{๙๑} สัมภาษณ์ นางพงษ์เทพ รัตนสุบรรณ, ข้าราชการบำนาญ, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๐

^{๙๒} สัมภาษณ์ นายมุกดา อยู่สถิต, ข้าราชการบำนาญ, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๙๓} สัมภาษณ์ นางอภิษฐา สอนเข้ม, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

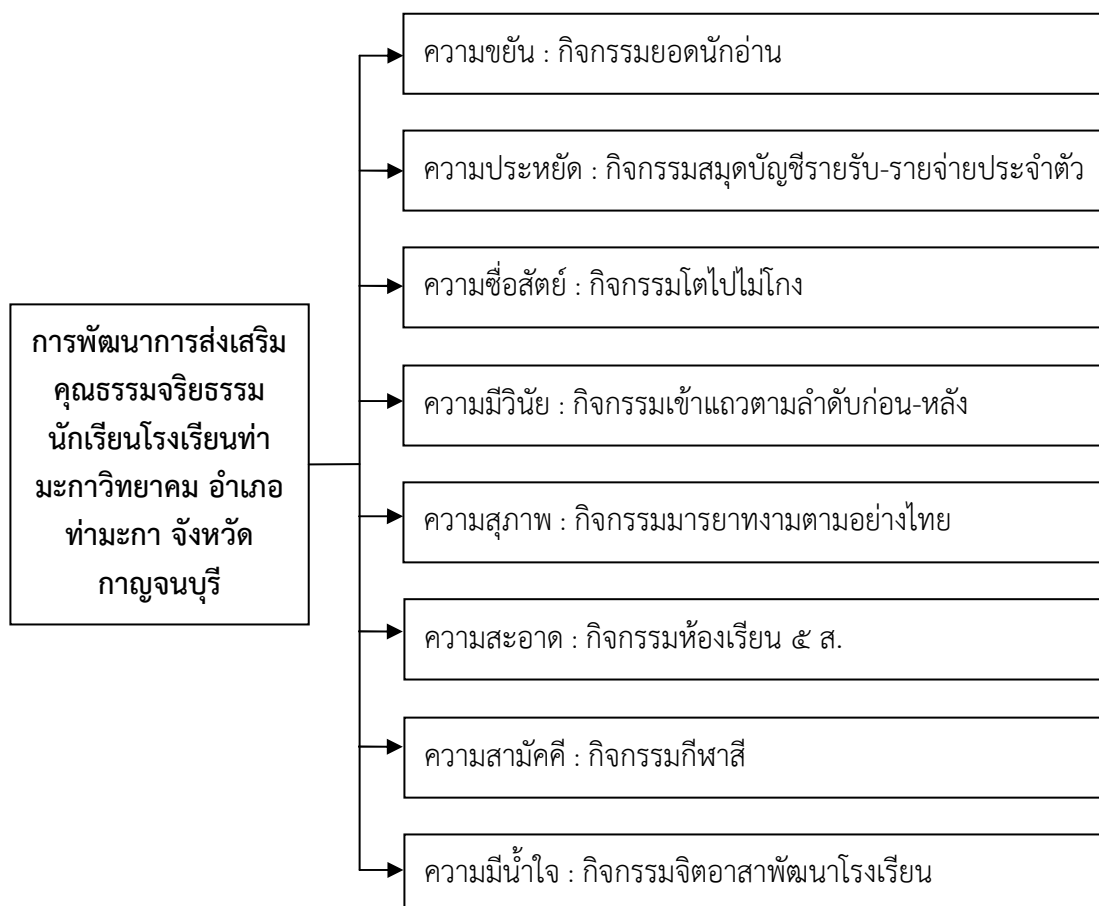
^{๙๔} สัมภาษณ์ นางศิริกุล มูลทองทิพย์, อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยา, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๐.

^{๙๕} สัมภาษณ์ นางชัญญาพร โชคสงวน, ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองพันท้าว, ๘ ธันวาคม ๒๕๖๐.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นางมณวิกา ลอยเจริญ, อาจารย์โรงเรียนวัดท่าพะเนียง, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐.

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge) ดังแสดงในแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ กิจกรรมรองรับการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี^{๑๓๗}

^{๑๓๗} จากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย.

จากแผนภาพที่ ๔.๑ แสดงกิจกรรมรองรับการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ดังนี้

๑) ด้านความขยัน

กิจกรรมรองรับการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน คือ กิจกรรมยอดนักอ่าน

๒) ด้านความประหยัด

กิจกรรมรองรับการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด คือ กิจกรรมสมุดบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำตัว

๓) ด้านความซื่อสัตย์

กิจกรรมรองรับการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ คือ กิจกรรมโตไปไม่โกง

๔) ด้านความมีวินัย

กิจกรรมรองรับการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย คือ กิจกรรมเข้าแถวตามลำดับก่อน-หลัง

๕) ด้านความสุภาพ

กิจกรรมรองรับการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ คือ กิจกรรมมารยาทงามตามอย่างไทย

๖) ด้านความสะอาด

กิจกรรมรองรับการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด คือ กิจกรรมห้องเรียน ๕ ส.

๗) ด้านความสามัคคี

กิจกรรมรองรับการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี คือ กิจกรรมกีฬาสี่

๘) ด้านความมีน้ำใจ

กิจกรรมรองรับการพัฒนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ คือ กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาโรงเรียน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (๑) ศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี (๒) เปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๘๑ คน โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) และในส่วนของกรวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๒ รูป/คน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๕.๑ สรุป

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุป

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๓๕, มีอายุ ๑๗ ปี จำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๖๗ และมีผลการเรียน ๒.๕๐-๓.๐๐ จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๒๘

๕.๑.๒ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้

๑) ด้านความขยัน

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบคลุม องค์การทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนแก้ปัญหาที่ประสบ จนบรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๒ ครอบคลุม องค์การทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนกล้าเผชิญปัญหา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๑

๒) ด้านความประหยัด

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบคลุม องค์การทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเก็บออม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๔ ครอบคลุม องค์การทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๗

๓) ด้านความซื่อสัตย์

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบคลุม องค์การทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๒ ครอบคลุม องค์การทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีความจริงใจ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม และข้อ ๔ ครอบคลุม องค์การทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนไม่เอนเอียงและปราศจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติต่อผู้อื่น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๐

๔) ด้านความมีวินัย

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๒ ครอบคลุม องค์การทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๒ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ ครอบคลุม องค์การทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนยึดถือระบบตามลำดับก่อน-หลัง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๕

๕) ด้านความสุภาพ

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบครั้ว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวางตนให้เหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๑ ครอบครั้ว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีกิริยามารยาทงามตามกาลเทศะ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒

๖) ด้านความสะอาด

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ ครอบครั้ว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนผู้รักษาความสะอาดของร่างกาย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๖ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบครั้ว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักฝึกฝนจิตใจมิให้ ขุ่นมัว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๑

๗) ด้านความสามัคคี

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๕ ครอบครั้ว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ และพร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างผาสุก อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๐ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๔ ครอบครั้ว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ด้วยสันติวิธี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๖

๘) ด้านความมีน้ำใจ

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อ ๑ ครอบครั้ว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๗ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อ ๓ ครอบครั้ว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของผู้อื่น และข้อ ๔ ครอบครั้ว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งมั่นสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๙

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ และผลการเรียนของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม ตามสมมติฐานการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน ได้แก่ เพศ, อายุ และผลการเรียน มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า

ปัญหา อุปสรรค

- ๑) นักเรียนบางคนไม่ขยันเรียน
- ๒) นักเรียนบางคนไม่เห็นคุณค่าของเงิน
- ๓) นักเรียนบางคนลอกการบ้านเพื่อน
- ๔) นักเรียนบางคนขาดวินัยต่อตนเองและผู้อื่น
- ๕) นักเรียนบางคนพูดจาไม่สุภาพเป็นประจำ
- ๖) นักเรียนบางคนไม่ช่วยกันทำเวร (ทำความสะอาดห้องเรียน-ลบกระดานดำ)
- ๗) ปีที่ผ่านมาไม่แข่งกีฬาเพื่อสร้างสมัครสมานสามัคคี
- ๘) นักเรียนบางคนไม่มีน้ำใจต่อเพื่อนในชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะ

- ๑) ควรปลูกฝังค่านิยมรักการอ่าน
- ๒) ควรส่งเสริมการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิต
- ๓) ควรยกย่องนักเรียนที่ซื่อสัตย์ และประณามนักเรียนที่ลอกการบ้านของเพื่อน
- ๔) ฝึกการเข้าแถวตามลำดับก่อนหลังเพื่อซื้ออาหาร
- ๕) ควรส่งเสริมการรักษาพยาบาลและพาไปส่งโรงพยาบาล
- ๖) ควรจัดกิจกรรมประกวดห้องเรียน ๕ ส.
- ๗) ควรจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาเป็นประจำทุกปี
- ๘) ควรยกย่องหรือรางวัลนักเรียนที่เป็นบุคคลตัวอย่างของอาสาสมัครดีเด่นประจำ

โรงเรียน

๕.๒ อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” มีประเด็นสำคัญซึ่งอภิปรายผลได้ ดังนี้

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม ตระหนักและเข้าใจบริบทของคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน โดยที่ คุณธรรมจริยธรรมระดับนักเรียนนี้ มีได้หมายถึง การถือศีล กินเพล เข้าวัดฟังธรรม จำศีลภาวนา โดยไม่ช่วยเหลือทำประโยชน์ให้แก่สังคม แต่หมายถึงความประพฤติ การกระทำและความคิดที่ถูกต้องเหมาะสมการทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เว้นสิ่งควรเว้น ทำสิ่งควรทำด้วยความฉลาดรอบคอบ รู้เหตุรู้ผลถูกต้องตามกาลเทศะและบุคคล ซึ่งล้วนจำเป็นและมีคุณค่าสำหรับทุกคนในทุกวิชาชีพทุกสังคม สังคมจะอยู่รอดด้วยจริยธรรม ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระครุชิต โกสโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรม ต่อบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดราชบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ ๔.๐๘^๑ และสอดคล้องกับที่ พระครูโกศลกิจจานุการ (ณรงค์ ญาณวีโร) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก^๒

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความขยัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๗ ดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับที่ พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินธโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๓

^๑พระครุชิต โกสโล, “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนจังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๒พระครูโกศลกิจจานุการ (ณรงค์ ญาณวีโร), “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๓พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินธโร, “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๒ ดังกล่าวนี้อสอดคล้องกับที่ พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิชิต วิชิโต) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๔

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕ ดังกล่าวนี้อสอดคล้องกับที่ พระครูสมุห์มงคล สิริมงคล (ทองเจริญ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๕

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ ดังกล่าวนี้อสอดคล้องกับที่ พระสมจิตร ขนติโก ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๖

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖ ดังกล่าวนี้อสอดคล้องกับที่ พระครูสมุห์ภาณุวัชร ปุณฺณวุฑฺโฒ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๗

^๔พระครูวิสุทธิสรคุณ (วิชิต วิชิโต), “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๕พระครูสมุห์มงคล สิริมงคล (ทองเจริญ), “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^๖พระสมจิตร ขนติโก, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๗พระครูสมุห์ภาณุวัชร ปุณฺณวุฑฺโฒ, “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษาจังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖ ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่ พระมหาคำพันธ์ ญาณชโย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต ๒” จากผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต ๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน^๙

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๕ ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่ พระอธิการมานัส ธรรมพโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนหนองโพวิทยา จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมโรงเรียนหนองโพวิทยา จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๑๐}

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๒ แสดงให้เห็นว่า ดังกล่าวนี สอดคล้องกับที่ พระมหาไพบุลย์ วิบุโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๑๑}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะทั่วไป ดังนี้

- ๑) ควรปลูกฝังค่านิยมรักการอ่าน
- ๒) ควรส่งเสริมการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิต

^๙พระมหาคำพันธ์ ญาณชโย, “รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต ๒”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๐}พระอธิการมานัส ธรรมพโล, “การส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนหนองโพวิทยา จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๑}พระมหาไพบุลย์ วิบุโล, “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๑๑.

- ๓) ควรยกย่องนักเรียนที่ซื่อสัตย์ และประณามนักเรียนที่ลอกการบ้านของเพื่อน
- ๔) ฝึกการเข้าแถวตามลำดับก่อนหลังเพื่อซื้ออาหาร
- ๕) ควรส่งเสริมการรักษาพยาบาลและวาทะให้สงบเรียบร้อย
- ๖) ควรจัดกิจกรรมประกวดห้องเรียน ๕ ส.
- ๗) ควรจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาเป็นประจำทุกปี
- ๘) ควรยกย่องหรือรางวัลนักเรียนที่เป็นบุคคลตัวอย่างของอาสาสมัครดีเด่นประจำ

โรงเรียน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับส่งเสริมการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- ๒) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมค่านิยมรักการอ่านของแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- ๓) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมค่านิยมโตไปไม่โกงแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ อูษาการ, ๒๕๔๗.

กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒.

กองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพ ของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ กรมการศาสนา, ๒๕๔๒.

_____ .หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔.

กัลยา วานิชย์บัญชา. สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

แก้ว ชิตตะขบ. รวมวิชาธรรมศึกษาชั้นตรี (ตามหลักสูตรของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๖). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สถิติเบื้องต้นและการวิจัย: Basic Statistics and Research. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

คณาจารย์สำนักพิมพ์เชียงใหม่. หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นวัตกรรมขั้นตรี. กรุงเทพมหานคร: เชียงเชียงใหม่, ๒๕๔๖.

โครงการตำราสำนักที่ปรึกษากรมอนามัย. พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข, ๒๕๔๖.

จรัญ จันทลักษณ์. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับความสุขมวลชนและการเกษตรยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสริมมิตร, ๒๕๔๙.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และปรียานุช พิบูลสรารุช. ตามรอยพ่อชีวิตพอเพียง สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด, ๒๕๕๒.
- เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี. สมบัติผู้ดี. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, มปป..
- ชนัธมา ศิวโมกษธรรม. บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงกับพระอัจฉริยภาพด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุขุมวิทมีเดียมาร์เก็ตติ้ง จำกัด, ๒๕๕๐.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. ๘๐ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตสปอร์ตอเรชั่น, ๒๕๕๒.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. ทฤษฎีต้นไม้อัจริยธรรม : การวิจัยและพัฒนาบุคคล. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการสำนักงานกิจการ โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, ๒๕๔๔.
- ทรงศักดิ์ วงศ์ภูมิวัฒน์ และคณะ. พระเจ้าแผ่นดินนักส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๕๐.
- ธีรรัตน์ กิจจารักษ์. คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร. เพชรบูรณ์: สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๔๒.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. จริยธรรมธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส, ๒๕๔๙.
- บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการสอน. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์, ๒๕๓๗.
- ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.
- ประภาศรี สีหอำไพ. พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- ประยุทธ์ หลงสมบูรณ์. พจนานุกรม มคอ-ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๔๖.
- ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล: ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรมและสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑.
- ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล. กฎหมายแพ่งหลักทั่วไป: คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔-๑๔. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๘.
- พงศ์จิรา สิ้นพยัคฆ์. เศรษฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชภัฏธนบุรี, ๒๕๔๒.
- พนัส หันนาคินทร์ และคณะ. สร้างเสริมลักษณะนิสัย ๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แมค จำกัด, ๒๕๔๒.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตวณฺโณ). การพัฒนาจิต. พิมพ์ครั้งที่ ๖. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ). **พจนานุกรมธรรมปัญญานันทะ**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ม.ป.ป..
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๓.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ. ปยุตฺโต). **การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่เป็น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ อูษาการพิมพ์, ๒๕๔๗.
- _____. **ธรรมบุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๕.
- _____. **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย, ๒๕๕๓.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. นนทบุรี: โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๕๓.
- _____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนรัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). **ขุมทรัพย์จากพระไตรปิฎกคัมภีร์กัฎฐกถา**. ปทุมธานี: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอุดมศึกษา, ๒๕๔๔.
- พระมหาอดิศร ธีรสีโล. **คุณธรรมสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๔๐.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตภาโณ). **ธรรมะสำหรับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทคลังวิชา จำกัด, ๒๕๓๖.
- พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. **ปรมัตถโชติกะมหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ปณี หลักสูตรชั้นมัชฌิมอภิธรรมิกโท**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วีอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๔๗.
- พัทยา สายหู. **กลไกของสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- พิสิษฐ์ ศิริรักษ์. **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาวิชาการ, ๒๕๔๐.
- พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญฺโญ). **ตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิธราชธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ตถาคต พับลิเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๙.
- _____. **พุทธทาสแนะแนวจริยธรรมร่วมสมัย ชุดที่ ๓ จุดหมายปลายทางและตัวแท้ของจริยธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงตะวัน, ๒๕๕๓.
- เพ็ญแข ประจันปัจจนึก และคณะ. **การยกระดับคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยเพื่อการปฏิรูปสังคม: แนวทางและการปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๑.
- เพ็ญภักดี. **คู่มือพัฒนาความขยันหมั่นเพียรของนักเรียน**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๙.
- เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร. **ศิลปวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: วังอักษร, ๒๕๔๗.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. **มิ่งคลัดที่ปณี แปล เล่ม ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- รังสรรค์ หนองสองห้อง. **ความสำเร็จง่าย ๆ สไตล์หมอกกระแส**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทงานดีจำกัด, ๒๕๔๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.
- รุจิร ภู่อาระ. **แบบเรียนแนวหน้าชุดพัฒนากระบวนการหลักสูตรใหม่ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ๖**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๓.
- ลิขิต อีระเวดิน. **คนไทยในอุดมคติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แม็ค, ๒๕๔๘.
- วรญา ทองอ่อน. **มนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร**. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๘.
- วศิน อินทสระ. **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทองกวาว, ๒๕๔๑.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **พลังการเรียนรู้ในกระบวนการทัศนใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. นนทบุรี: อาร์. เอส. ปริ้นท์ติ้ง, ๒๕๔๒.
- วิทวัฒน์ ชัดดียะมาน. **คุณลักษณะและจรรยาบรรณครู**. สงขลา: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๙.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: โฟรเพซ, ๒๕๕๐.
- ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). **ความเชื่อตรงกับค่านิยมในสังคมไทย : ปาฐกถาพิเศษ ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี**. นนทบุรี: บริษัท อินฟินิท โกลบอลเทรต จำกัด, ๒๕๕๕.
- ศูนย์ประสานงานกลางการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. **แนวทางการนิเทศเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๒.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม). **ครอบครัวคุณธรรม : คู่มือการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถาบันครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธรรมสาร จำกัด, ๒๕๕๒.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถระ). **รวมธรรมะ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๓.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **เบญจศีล เบญจธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. **รวมธรรมะ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๓๙.
- สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ และมูลนิธิสฤตศรีสุขตั้งวงศ์. **คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรุงเทพ, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. การปฏิรูปการบวนการเรียนรู้ สปช.. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ๒๑ เซ็นจูรี่, ๒๕๕๐.
- _____ . **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๔.
- _____ . **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, ๒๕๖๐.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **คู่มือครูเพื่อการพัฒนาจิตพิสัยในระบบการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **คุณธรรม ๘ ประการของผู้เรียน: เจตคติและพฤติกรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพลิน สตูดิโอ จำกัด, ๒๕๕๑.
- สำนักงานวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. **คู่มือการดำเนินงานเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๒.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. **วิเคราะห์เด็กและเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บากกอกบล็อท, ๒๕๕๘.
- สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. **มาตรฐานตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพัฒนาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จุดทอง จำกัด, ๒๕๕๐.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- สุพัตรา สุภาพ. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. **ใต้เบื้องพระยุคลบาท**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๙.
- ไสว มาลาทอง. **คู่มือการศึกษาจริยธรรม สำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักบริหาร นักปกครอง และประชาชนผู้สนใจทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.
- อมรา เล็กเริงสินธุ์. **คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร**. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๒.
- อำพน กิตติอำพน. **ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทเพชรรุ่งการพิมพ์, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๒) บทความ :

กิตติยา โสภณโณโคย. “คุณธรรมจริยธรรมและการดำรงอยู่กับสังคมประชาธิปไตย (ความหมาย และแนวคิดเชิงทฤษฎี)”. ใน วารสารสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๑๑๓-๑๑๔.

นคร วิชัยผิน. “ความสำคัญของความซื่อตรง”. ใน วารสารสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๑๐๑.

พระครูธรรมธรครรชิต คุณวโร “การพัฒนาความสุขในพุทธธรรม Happiness Development in Buddhadhamma”. ใน วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๖): ๙๙.

แพทย์หญิงเพ็ญภา ททรัพย์เจริญ. “ปัญหาเยาวชนมีใครสนใจจะแก้”. ไทยโพสต์. (๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๗): ๓.

อุไรวรรณ ธนสถิต. “คุณธรรมสำหรับผู้เฒ่า”. วารสารวิชาการคุณธรรมความดี. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๗): ๕๙.

(๓) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์ :

พระครรชิต โกสโล. “บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูโกศลกิจจานุการ (ณรงค์ ญาณวีโร). “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอบางแพะ จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูปลัดกัญไธ้ ชุตินฺธโร. “บทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูวิสุทธิสรรคุณ (วิชิต วิชิตโต). “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการสอนคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอบางแพะ จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสมุห์ภาณุวัชร ปุณฺณวฑฺฒโธ. “การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระครูสมุห์มงคล สิริมงคล (ทองเจริญ). “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระมหาคำพันธ์ุ รณชโย. “รูปแบบการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาไพฑูลย์ วิบุโล. “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระสมจิตร ขนดีโก. “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอมะปวย จังหวัดสมุทรสงคราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระอธิการมานัส ธรรมพโล. “การส่งเสริมศีลธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนหนองโพวิทยา จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว. “คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย”. **รายงานการวิจัย**. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒.

อรรถพล อนันตวรสกุล. “การสังเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน”. **รายงานการวิจัย**. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ :

สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี. **แผนพัฒนาจังหวัดกาญจนบุรี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๘-พ.ศ. ๒๕๖๑**. กาญจนบุรี: สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี, ๒๕๕๘. (อัดสำเนา).

อรรถพล อนันตวรสกุล. **รายงานโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและเสริมสร้างวินัยนักเรียนโรงเรียนเกาะคาวิทยาคมอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง**. ลำปาง: โรงเรียนเกาะคาวิทยาคม, ๒๕๕๑. (อัดสำเนา).

(๕) เว็บไซต์ :

โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม จังหวัดกาญจนบุรี. “ข้อมูลและสถิตินักเรียน”. [ออนไลน์]. < <http://www.tmk.ac.th/datastudent.asp> >. ๑ กันยายน ๒๕๖๐.

ทศพนธ์ นรทัศน์. “วัดกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ประชาชนและชุมชน”. [ออนไลน์]. < [https:// www.gotoknow.org/posts/](https://www.gotoknow.org/posts/) >, มกราคม ๒๕๖๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี. “อำเภอนาทมสะกา”. [ออนไลน์]. < <https://th.wikipedia.org/wiki/> >, [๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๙].

๒. ภาษาอังกฤษ

Call N.. **The Thinking Child Brain-Based Learning for The Foundation Stage**. Stafford: Network Educational Press, 2003.

Jean Piaget. **The Moral Judgment of the Child**. London: Routledge&Kegan Paul Ltd., 1997.

Lawrence Kohlberg. **Development of Moral Character and Moral Ideology Review of Child Development Research**. New York: Russell Sage Foundation, 2000.

Longman. **Dictionary of Contemporary English**. London: Longman Group 1995.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๕๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระสมุทรวชิโรภณ,ดร.

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณญาวุฑฒโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาตามอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสมุทรวชิโรภณ,ดร.)

๑๖ ก.ย. ๖๐

(รองศาสตราจารย์ รศ.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสตราจารย์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณญาวุฑฒโธ

โทรติดต่อนอ.๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๙๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

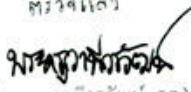
นมัสการ พระครูวาทีรวัดน์,ดร.

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณญาวุฑโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ตรวจแล้ว

(พระครูวาทีรวัดน์, ดร.)

๑๐ ก.ย. ๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณญาวุฑโฒ

โทรศัพท์ ๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/פקซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระมหากษัตริย์ ธิธมโม,ดร.

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณญาวุฑโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาตามอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ดร.สุพล สุขะพรหม
ทรงหนักขอ
๒๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณญาวุฑโฒ

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต โทร/แฟกซ์ ๐-๒๘๘๒-๓๑๕๔ ภายใน (๒๑๓๘)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๗๔๓

วันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต,ดร.

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺฒโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ตรวจแก้ไขเรียบร้อยแล้ว

สมาน
พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตโต, ดร.
๒๑ ก.ย. ๖๐

สุพล สุธะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺฒโธ

โทรติดตล.๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

ภาคผนวก ข
ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ค่าดัชนีความสอดคล้อง
(IOC : Index of Item-Objective Congruence)
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้เชี่ยวชาญ :

๑) พระสมุทรวรชิริโสภณ, ดร.	ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๑
๒) พระครูวาทีวรวัฒน์, ดร.	ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๒
๓) พระมหากังวาล ธีรธมโม, ดร.	ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๓
๔) พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตโต, ดร.	ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๔
๕) ผศ.ดร.ธิติวุฒิ หมั่นมี	ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ ๕

ข้อ	รายการ	ดุลยพินิจผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๑. ด้านความขยัน									
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเพียรพยายามทำหน้าที่ของตนอย่างจริงจังและตั้งใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนกล้าเผชิญปัญหา	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาโดยไม่ย่อท้อ	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมานะอดทน ไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	กลยุทธ์/ผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนแก้ปัญหาที่ประสบจนบรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒. ด้านความประหยัด									
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนดำเนินชีวิตเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุด	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักฐานะการเงินของตน โดยให้คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเก็บออม	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓. ด้านความซื่อสัตย์									
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนประพฤติตรงต่อหน้าที่หรือต่อวิชาชีพ	+๑	+๑	-๑	+๑	+๑	๓	๐.๖๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	กลยุทธ์/ผู้เกี่ยวข้อง/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีความจริงจัง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนไม่ทุจริตคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนไม่เอนเอียงและปราศจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติต่อผู้อื่น	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔. ด้านความมีวินัย									
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนตรงต่อเวลา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนยึดถือระบบตามลำดับก่อน-หลัง	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามในขอบเขตและกฎระเบียบของสถานศึกษา	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	กลยุทธ์ผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนยึดมั่นในแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติทางสังคม	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๕. ด้านความสุภาพ									
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีกิจกรรมทางตามกาลเทศะ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีสัมมาคารวะ ถ่อมตน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่อ่อนโยน อ่อนน้อม ไม่ก้าวร้าว รุนแรง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนไม่วางอำนาจข่มผู้อื่น ทั้งโดยวาจาและท่าทาง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวางตนให้เหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖. ด้านความสะอาด									
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนผู้รักษาความสะอาดของร่างกาย	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	กลยุทธ์/ผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรักษาความสะอาดของที่อยู่อาศัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมตามสุขลักษณะ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีความแจ่มใส สบายใจแก่ผู้พบเห็น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัว	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๗. ด้านความสามัคคี									
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้บทบาทของตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลังเพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	กลยุทธ์/ผู้เกี่ยวข้อง/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้แก้ปัญหาและจัดความขัดแย้งได้ด้วยสันติวิธี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ และพร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างผาสุก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘. ด้านความมีน้ำใจ									
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของผู้อื่น	+๑	+๑	๐	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งมั่นสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	กลยุทธ์ผู้เชี่ยวชาญ/ท่านที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนอาสาช่วยเหลือสังคม ด้วยร่างกายและสติปัญญา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค
ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา [Alpha coefficient]

สารนิพนธ์	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี
ผู้วิจัย	พระอธิการเสงี่ยม ปญญาวุฑโฒ (อินทร์คำ)

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	159.3333	412.7816	.5004	.9654
A2	159.6000	423.9034	.2846	.9664
A3	159.2333	420.3230	.3664	.9660
A4	159.1333	427.0161	.2238	.9665
A5	159.1333	420.7402	.4911	.9650
B1	159.2667	418.2023	.5498	.9647
B2	159.1333	418.8092	.5966	.9645
B3	159.1000	415.1966	.5589	.9648
B4	159.3667	417.8954	.4064	.9659
B5	159.1000	417.2655	.6295	.9644
C1	159.0667	423.3747	.4738	.9650
C2	159.3000	411.5276	.7104	.9640
C3	159.0333	405.1368	.8147	.9634
C4	159.2000	419.8207	.5632	.9647
C5	158.9000	420.9207	.5818	.9646
D1	159.1667	415.1092	.7048	.9641
D2	159.0333	413.9644	.7520	.9639
D3	159.0333	414.9989	.7154	.9640
D4	158.9667	409.3437	.8208	.9635
D5	159.1000	418.4379	.5887	.9646
E1	159.1333	403.3609	.8414	.9632
E2	158.9000	408.3000	.8748	.9632
E3	159.0333	409.2747	.7319	.9638
E4	158.8667	414.5333	.7031	.9641
E5	159.0333	416.7920	.6096	.9645
F1	158.8667	420.1885	.6577	.9644
F2	159.0000	412.6207	.8370	.9636
F3	158.9000	416.4379	.6493	.9643
F4	158.8000	417.4069	.6819	.9642
F5	158.9333	415.7885	.5443	.9648
G1	158.9000	414.3690	.7207	.9640
G2	158.9667	411.4126	.8590	.9634
G3	158.8667	413.1540	.7501	.9638
G4	159.0333	405.8264	.8317	.9633
G5	158.8667	418.5333	.5676	.9647
H1	158.9000	414.3690	.7752	.9638
H2	158.9667	417.3437	.6452	.9643

H3	159.0333	413.4126	.6442	.9643
H4	159.0000	406.6207	.7610	.9637
H5	159.0000	408.9655	.7279	.9639

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 40

Alpha = .9652

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๔๑๘

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๘๐-๖๑๕๕ ถึง ๒๒๖๐, ๒๒๖๗, ๒๒๖๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายประทีป หวานซิด ผู้อำนวยการโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑโฒ รัทสประจําตัวนํสํต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องนี้มีคามจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนของท่านเพื่อการนี้จึงใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บัณฑิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

อธิการบดีโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย
/H
17/11/60

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญา

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑโฒ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๘๖๔

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อยุธยา : ๗๕ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๘๘๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตยืมเครื่องใช้เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนลำขุนไทยธาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺฒโณ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

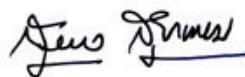
ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคลากรและนักเรียนในหน่วยงานของท่านจึงขออนุญาตยืมเครื่องใช้จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย

๒ พ.ย. ๒๕๖๐

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺฒโณ

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๑-๕๗๕-๐๕๑๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๑๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสุพัฒนกาญจนกิจ เลขาธิการคณะตำบลคอนขมิ้น วัดคอนขมิ้น
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺฒโธ วัชรประจําตัวนํสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๒๓ นํสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนํสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ฉันทิ ให้สัมภาษณ์
พระครูสุพัฒนกาญจนกิจ
(พระครูสุพัฒนกาญจนกิจ)

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาและศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺฒโธ
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๑๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิบูลกาญจนโกศล รองเจ้าคณะอำเภอท่ามะกา วัดพระแท่นดงรัง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

คุณครูวิบูลกาญจนโกศล
(นางอรุณี นพรัตน์)
๑๕.๑๑.๖๐

นมัสการด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺโฒ
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๕๗๕-๐๕๑๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๑๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๗๑๐๐
โทร. ๐๖-๕๕๖-๓๖๕๕ ต่อ ๒๒๖๐, ๒๒๖๗, ๒๒๖๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระมหาสุชาติ สุชีโว เจ้าอาวาสวัดเขาใหญ่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺฒ โรหฺสประจําตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระมหาสุชาติ สุชีโว)
ม.ค. ๖๐

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺฒ
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๑๑๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูกาญจนสวัสดิคุณ เจ้าคณะตำบลห้วยเหนียว วัดแสนตอ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปญญารุฑโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความ
ยินดีให้สัมภาษณ์

พระครูกาญจนสวัสดิคุณ
(พระครูกาญจน(สวัสดิคุณ))

นมัสการด้วยความเคารพ

สุรพล สุขะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปญญารุฑโธ
โทรศัพท์ต่อ. ๐๔๗-๕๗๕-๐๕๑๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๙๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุดาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๙ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๖-๘๔๖-๓๑๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน พันโทสมพงษ์ เกิดประกอบ ผู้ทรงคุณวุฒิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสด็จม ญา ปณฺญาวุฑโฒ รัศประจําตัวนิตฺติ ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓
นิตฺติหลักสุตรพุทธศาสนาหบบันติต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาลัย
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจําเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสําคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสุตรพุทธศาสนาหบบันติต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ร.ร.ท. *[Signature]*
ธ.ค. ๖๐

[Signature]

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสด็จม ญา ปณฺญาวุฑโฒ

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๑๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แขวงบางขุนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๘๔๒-๓๑๕๔ ต่อ ๒๒๖๐, ๒๒๗๑, ๒๒๘๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บัณฑิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางมณวิภา ลอยเจริญ อาจารย์โรงเรียนวัดท่าพะเนียง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ลายเซ็น)
(นางมณวิภา ลอยเจริญ)
ข้าราชการศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงาน
๒๕๖๐

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑโฒ
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๗-๕๓๕-๐๕๑๐

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๔๑๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
 ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุธรรม แลวงบางขุนนนท์
 เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
 อีเมล : ศธ.บุญ ๑ ตำบลสำโหระ อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๖๐
 โทร. ๐๒-๕๘๐ ๓๑๕๕ ต่อ ๒๒๓๐, ๒๒๓๑, ๒๒๓๒

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน นายมุกดา อยู่สถิตย์ ไวยาวัจกร
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

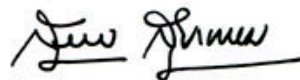
เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวฑฺฒ โรหฺสประจําตวันิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
 อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

 ๕.๑. ๖๐.

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวฑฺฒ
 โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๙๑๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย
เรียน นางชัชฎาพร โชคสงวนทรัพย์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดหนองพันท้าว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑโฒ รัศมีประจำตัวนิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓
นิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขออนุญาตเผยแพร่ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยินดีให้สัมภาษณ์

(นางชัชฎาพร โชคสงวนทรัพย์)
๗๐ โรงเรียนวัดหนองพันท้าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑโฒ
โทรศัพท์ติดต่อ ๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๑๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์
ภาควิชาปรัชญา ศณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
อยุธยา : ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๖๐
โทร. ๐๒-๘๘๖๖-๓๕๕๔ ต่อ ๒๑๓๐, ๒๑๓๗, ๒๑๓๘

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวยุรา มโนรมณ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพงดึก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนทามะภาวิทยาคม
อำเภอทามะภา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประวัติศาสตร์

ฉันทน์ใหม่ภักดิ์

(นักศึกษายุรา มโนรมณ์)

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺโฒ

โทรติดต่. ๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๑๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ไขนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายพงษ์เทพ รัตนสุภา ผู้ทรงคุณวุฒิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณญากุฑโล รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๓๐๒๐๕๐๒๓ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกะภาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(มณฑลวิภา รัตนสุภา)
1 ธันวาคม 2560

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณญากุฑโล
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

ที่ ศส ๖๑๐๕.๒/๔๑๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางศิริกุล มูลทองทิพย์ อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสด็จม ฉายา ปณญาวุฑโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๒๓
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
ใคร่ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
วิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ศิริกุล มูลทองทิพย์
180 2560

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสด็จม ฉายา ปณญาวุฑโฒ
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๓-๕๓๕-๐๕๑๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๔๑๗

ศูนย์บัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : อาคารเรียนศูนย์วัดศรีสุทธาราม แขวงบางขุนนนท์

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

อาณาเขต : ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๗๗๗๐

โทร. ๐๖-๘๘๖-๗๘๕๕ ถึง ๒๖๖๐, ๒๖๖๑, ๒๖๖๔

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
 เรียน นางอภิษฐา สวนเข้ม อาจารย์โรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๓๐๒๐๕๐๒๓
 นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
 วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม
 อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึง
 ใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการ
 วิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
 ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม

12.0 3560

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ และสาขาวิชาปรัชญาประศาสนศาสตร์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการเสงี่ยม ฉายา ปณฺญาวุฑฺโฒ

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๗-๕๗๕-๐๕๑๐

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง
การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา
จังหวัดกาญจนบุรี

คำชี้แจง

๑. แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ
ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี
ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริม
คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี
๒. โปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อ
๓. ข้อมูลที่ได้จากท่านในครั้งนี้ผู้วิจัยจะเป็นความลับ จึงไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อท่านโดย
ผู้วิจัยจะนำผลมาใช้เพื่อการวิจัย เท่านั้น
๔. การตอบแบบสอบถามของท่านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้การวิจัยครั้งนี้
สำเร็จลงได้

ขอขอบคุณในความร่วมมือนำตอบแบบสอบถามนี้

พระอธิการเสงี่ยม ปญญาวุฑฺโฒ (อินทร์คำ)
นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ : ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับตัวท่าน

๑. เพศ

ชาย

หญิง

๒. อายุ

ต่ำกว่า ๑๕ ปี

๑๕ ปี

๑๖ ปี

๑๗ ปี

ตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไป

๓. ผลการเรียน (เกรดเฉลี่ย)

ต่ำกว่า ๒.๕๐

๒.๕๐-๓.๐๐

๓.๐๑-๓.๕๐

๓.๕๑-๔.๐๐

ตอนที่ ๒ : แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียน
ท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม
นักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ว่าอยู่ในระดับใด
ตามความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้
๕ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ มากที่สุด
๔ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ มาก
๓ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ ปานกลาง
๒ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อย
๑ หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ข้อ	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียน ท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัด กาญจนบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๑. ด้านความขยัน						
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเพียรพยายามทำหน้าที่ ของตนอย่างจริงจังและตั้งใจ					
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนกล้าเผชิญปัญหา					
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนใช้ปัญญาในการ แก้ปัญหาโดยไม่ย่อท้อ					
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมานะอดทน ไม่ท้อถอย เมื่อพบอุปสรรค					
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนแก้ปัญหาที่ประสบ จน บรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย					
๒. ด้านความประหยัด						
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนดำเนินชีวิตเรียบง่าย ไม่ ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ					

ข้อ	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียน ท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัด กาญจนบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของอย่างคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุด					
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักฐานะการเงินของ ตน โดยให้คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ					
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนจัดทำบัญชีรายรับ- รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ					
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเก็บออม					
๓. ด้านความซื่อสัตย์						
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนประพฤติตรงต่อหน้าที่ หรือต่อวิชาชีพ					
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีความจริงใจ ไม่มีเล่ห์ เหลี่ยม					
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนไม่ทุจริตคดโกงทั้ง ทางตรงและทางอ้อม					
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนไม่เอนเอียงและ ปราศจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติต่อผู้อื่น					
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง					

ข้อ	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียน ท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัด กาญจนบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๔. ด้านความมีวินัย						
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนตรงต่อเวลา					
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน					
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนยึดถือระบบตามลำดับก่อน-หลัง					
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตนในขอบเขตและกฎระเบียบของสถานศึกษา					
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนยึดมั่นในแบบแผนข้อบังคับ และข้อปฏิบัติทางสังคม					
๕. ด้านความสุภาพ						
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีกิริยามารยาทงดงามตามกาลเทศะ					
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีสัมมาคารวะ ถ่อมตน					
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ที่อ่อนโยน อ่อนน้อม ไม่ก้าวร้าว รุนแรง					
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนไม่วางอำนาจข่มผู้อื่นทั้งโดยวาจาและท่าทาง					
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวางตนให้เหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย					

ข้อ	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียน ท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัด กาญจนบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๖. ด้านความสะอาด						
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนผู้รักษาความสะอาดของร่างกาย					
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรักษาความสะอาดของที่อยู่อาศัย					
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมตามสุขลักษณะ					
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีความแจ่มใส สบายใจแก่ผู้พบเห็น					
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักฝึกฝนจิตใจมิให้ขุ่นมัว					
๗. ด้านความสามัคคี						
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้บทบาทของตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี					
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอยู่เสมอ					
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลังเพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง					
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้แก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ด้วยสันติวิธี					

ข้อ	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียน ท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัด กาญจนบุรี	ระดับความคิดเห็น				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักยอมรับความ แตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ และพร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกัน อย่างผาสุก					
๘. ด้านความมีน้ำใจ						
๑	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนเห็นอกเห็นใจและเห็น คุณค่าในเพื่อนมนุษย์					
๒	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักแบ่งปัน เสียสละ ความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น					
๓	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเพื่อ บรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของผู้อื่น					
๔	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนมุ่งมั่นสร้างสรรค์สิ่งดี งามให้เกิดขึ้นในชุมชน					
๕	ครอบครัว องค์กรทางศาสนา และโรงเรียน ได้ ร่วมกันส่งเสริมให้นักเรียนอาสาช่วยเหลือสังคม ด้วยร่างกายและสติปัญญา					

ตอนที่ ๓ : ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียน
ท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

๑) ด้านความขยัน

.....
.....
.....

๒) ด้านความประหยัด

.....
.....
.....

๓) ด้านความซื่อสัตย์

.....
.....
.....

๔) ด้านความมีวินัย

.....
.....
.....

๕) ด้านความสุภาพ

.....
.....
.....

๖) ด้านความสะอาด

.....
.....
.....

๗) ด้านความสามัคคี

.....
.....
.....

๘) ด้านความมีน้ำใจ

.....
.....
.....

ภาคผนวก ฉ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง
การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาาคม อำเภอท่ามะกา
จังหวัดกาญจนบุรี

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ- นามสกุล
 วุฒิการศึกษา
 ตำแหน่ง
 วัน/เวลา/สถานที่ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่ถูกต้องดีงามของบุคคลทางจิตใจและความประพฤติ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรให้ปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ ได้แก่

๑) ขยัน คือ ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทนไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค มีความพยายาม กล้าเผชิญอุปสรรค รักรงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง

๒) ประหยัด คือ การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สิน สิ่งของให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ผู้ที่ดำเนินชีวิตเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้คิดก่อนซื้อ รู้จักทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอยู่เสมอ

๓) ซื่อสัตย์ คือ ประพฤติตรง ไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงจัง ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ ไม่คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รั้รู้หน้าที่ตนและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

๔) มีวินัย คือ การยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ มีทั้งวินัยในตนเองและวินัยต่อสังคม ปฏิบัติตนในขอบเขตกฎระเบียบของสถานศึกษาด้วยความเต็มใจและตั้งใจ

๕) สุภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยามารยาทที่ดีงาม มีสัมมาคารวะ วางตนเหมาะสมตามวัฒนธรรมไทย

๖) สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมอง ทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อม ความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

๗) สามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ร่วมใจกัน ปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานการอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท

๘) มีน้ำใจ คือ ความจริงใจที่ไม่เห็นแก่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทร เอาใจใส่ ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

ตอนที่ ๓ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

- ๑) จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ท่านเห็นว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ เป็นอย่างไร
- ๒) จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ท่านเห็นว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความประหยัด เป็นอย่างไร
- ๓) จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ท่านเห็นว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความซื่อสัตย์ เป็นอย่างไร
- ๔) จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ท่านเห็นว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีวินัย เป็นอย่างไร
- ๕) จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ท่านเห็นว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสุภาพ เป็นอย่างไร
- ๖) จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ท่านเห็นว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสะอาด เป็นอย่างไร
- ๗) จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ท่านเห็นว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความสามัคคี เป็นอย่างไร
- ๘) จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ท่านเห็นว่า แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ด้านความมีน้ำใจ เป็นอย่างไร

ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ

พระอธิการเสงี่ยม ปณฺณวฑฺฒโน (อินทร์คำ)
 นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 (ผู้สัมภาษณ์)